

T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
ORTAÇAĞ TARİHİ PROGRAMI

KÂŞİFÎ'NİN

GAZÂNÂME-İ RÛM

Adlı Farsça Eseri ve Türkçe'ye Tercüme ve Tahlili

(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan:
M. Ebrahim M. ESMAİL
(20036140)

DANIŞMAN:
Prof. Dr. Abdülkadir ÖZCAN

İSTANBUL-2005

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
ÖNSÖZ.....	III
KISALTMALAR.....	V
ÖZET.....	VI
SUMMARY.....	VII
BÖLÜM 1: TAHLİL.....	1
1.1.-Eseri.....	2
1.2.-Kâşif'nin Hayatı.....	4
1.3.-Eserin Adı.....	5
1.4.-Telif Tarihi.....	5
1.5.-Telif Sebebi.....	5
1.6.-Kaynakları.....	6
1.7.-Muhtevâsı.....	6
BÖLÜM 2: TERCÜME.....	8
2.1.-Gazanâme-i Rûm.....	9
2.2.-Nebî Aleyhisselâma Na't.....	10
2.3.-Sultanu'l-A'zam ve Hakanu'l-Mu'azzam Sultan Mehmed Gâzî'nin Medhi..	10
2.4.-Allah-ü Te'âlâya Münâcât.....	12
2.5.-Kitabı Telif Sebebi.....	12
2.6.-Sultan Mehmed Gâzî'nin “Hallede Hilafetühû ve Ebbede Devletühû” Doğumu.07.....	14
2.7.-Sultan Murad Han'ın Sultan Mehmed Gâzî'yi Tahta Çıkartması.....	16
2.8.-Habercinin, Kâfirlerin Burç Kalesi, Şamlu ve Bervadin'i Aldığı Haberini Getirmesi.....	19
2.9.-Sultan Mehmed Hân'ın Babasını Çağırması ve Büyük Bir Ordu ile Gazâya Göndermesi.....	19
2.10.-Üçüncü Gün Savaşların Devamı ve Kâfir Ordusunun Yenilgisi.....	22
2.11.-Venedik Kralının; Kralın Ölüm Haberini Duyması ve Gemiye Binip Kaçması.....	24

2.12.-Habercinin Gelmesi ve Hocacık Kâfirlerinin Geldiği ve Müslümanları Harab Ettiği Haberini Getirmesi.....	25
2.13.-Sultan Mehmed Gâzî ve Sultan Murad Han'ın Hocacık Hisar Savaşına Gitmesi.....	25
2.14.-Sultan Mehmed Han'ın İlk Def'a Hocacık Hisar'da Harb Etmesi.....	27
2.15.-Sultan Mehmed'in Haberi Gizli Tutması ve Kal'ayı Aldıktan Sonra Kral'a Karşı Savaşa Gitmesi.....	28
2.16.-Sultan Mehmed'in II. Kral ve Yanko ve Emirleri ve Kafirlerle Harp Etmesi.....	29
2.17.-Sultan Mehmed Gâzinin Kendi Ordusuyla Sultan Murad Han'ı Savaşa Göndermesi.....	32
2.18.-Sultan'ın, Kral ve Yanko Savaşına Gitmesi ve Varna'da Karşılaşması.....	33
2.19.-Sultan Murad ve Kral'ın Öncü Birliklerinin İlk Def'a Harb Etmesi.....	35
2.20.-Sultan Murad'ın Yanko ve Kral ile Harbi.....	36
2.21.-Varna'da İkinci Gün Savaşı.....	39
2.22.-Kesintisiz Devam Eden İkinci Gün Savaşı.....	39
2.23.-Han Mehmed'in Üç Gece-Gündüz Muttasılan Kâfirlerle Harb Etmesi ve Üçüncü Gün Zafer Bulması.....	41
2.24.-Sultan Dâme Devletühü İçin Sultan Murad'ın Düğün Yapması.....	43
3.-SONUÇ.....	44
4.-EKLER: Teze Kaynak Olan Eserin Farsça Orijinal Metni.....	45
5.-KAYNAKLAR.....	91
6.-ÖZGEÇMİŞ.....	92

ÖNSÖZ

Gerçek manada Osmanlı tarih yazıcılığının efsâne tarzından çıkarak ilmî çalışmalar hâlini alması II. Murad Han'ın saltanatı devrinde başlar. Tevârih-i Âl-i Osman adı verilen eserlerde olaylar, yıl yıl ve sistematik bir şekilde kaydedilmeye başlanmıştır. Gerçekten Franz Babinger'in yapmış olduğu tespit doğrultusunda 1421-1451 yılları arasındaki olaylar, Tarihî Takvimler'de ve kroniklerde yılı yılına takip edilebilmektedir.

Dikkat edilecek olursa, ilk Osmanlı tarihçileri Ahmedî, Hamzavî, Dâ'î, Şükrullah ve diğerlerinin Osmanlı topraklarında neş'et etmedikleri, daha sonra Osmanlı sarayına intisap ettikleri görülmektedir. Bu dönemde başlayıp Fatih Sultan Mehmed Han zamanında daha da gelişen tarih yazıcılığı tarzı olarak Gazavâtnâmeler'in müstesna bir yeri vardır. Anadolu'da Selçuklu sultanlarının ve Türkmen beylerinin saraylarında Tarih-hânlar ve menakıbnâmeler okuyan halk şâirleri bulundurma geleneği Osmanlılarda da devam etmiştir. Gazavâtnâme formundaki tarihi eserlerin genellikle sultanın gururunu okşamak ve edebî zevkini tatmin etmek için yüksek sesle okunmak üzere yazıldıkları görülmektedir. Zamanla, sarayın ve yüksek sınıfın ilgilenmeye başlamasıyla, yüksek bir edebî üslupla ve ekseri Farsça olarak, fevkalâde ince bir zevk ürünü Gazavâtnâme türleri ortaya çıkmıştır. Şehnâme umûmî adıyla nitelenen bu edebî türün, II. Mehmed döneminde gelişme kaydettiği anlaşılmaktadır.

O dönemde birçok İranlı şâirin, Osmanlı başkentine akın ettiği, hem Osmanlı yazarları, hem de İranlı şâirlerle, sultanın himayesi ve lutfunu elde etmek için kıyasıya bir rekabet içerisinde oldukları bilinmektedir. Bu cümleden olarak Kâşifî, Hamidî, Mu'âlî ve Şehdî örnek gösterilebilir.

Bu çalışmada, yukarıda bahsi geçen süreç içerisinde Kâşifî tarafından yazılmış ve üzerinde hiçbir çalışma yapılmamış olan manzûm **Gazânâme-i Rûm**, tarafımdan tercüme edilerek tahlîle çalışılacaktır. Çalışmamda, manzûm eseri tercüme ederken, her kelimenin manasını kaybetmemesine, cümleleri mümkün

mertebede orijinal manaları ile Türkçe'ye çevirmeye gayret edilmiştir. Takdir edilir ki, şiirin bir dilden diğer bir dile çevirilmesi çok zor ve uzun bir çalışma gerektirmektedir. Eserde, bu durumdan hâsıl olan eksiklikler varsa araştırmacıların beni mazur görmelerini arz ederim. Ayrıca, çalıştığım eserde, tarih düşürme tekniği de kullanılmıştır. Eserin orijinalliğini muhafaza için, tarih düşürmek için kullanılmış beyitleri de Farsça olarak bıraktım.

Çalışmada, önce Kâşiff'nin hayatı hakkında mümkün mertebe bilgi verilmeye çalışılmıştır. Ardından, eserin adı, te'lif tarihi ve sebebi, kaynakları, tesirleri, muhtevası, nüshaları, tarihçiliği ve üslûbu ve kaynak değeri hakkında sırasıyla bilgiler aktarılıp bir sonuca varılacaktır. Bilgilerin karşılaştırılabilmesi için, orijinal metin de çalışmanın sonuna eklenmiştir. Çalışmalarında her türlü yardımlarını esirgemeyen, danışman hocam sayın Prof. Dr. Abdülkadir ÖZCAN'a desteklerinden dolayı teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

M. Ebrahim M. ESMAİL

İSTANBUL - 2005

KISALTMALAR

A.g.e.	adı geçen eser
a.g.k.	adı geçen kitap
a.g.m.	adı geçen makale
bkz.	Bakınız
c.	cilt
haz.	hazırlayan
İst.	İstanbul
s.	sayfa
TDV.	Türkiye Diyanet Vakfı
ts.	Tarihsiz
TTK.	Türk Tarih Kurumu
Üniv.	Üniversitesi
vd.	ve devamı
vdg.	ve diğeri
Yay.	Yayı

ÖZET

Klasik dönem Osmanlı tarih yazıcılığında önemli yer tutan Gazavâtnâme veya Gazanâme'ler, ekseri tarihçiler tarafından istifade edilmiştir. Şehnâme genel adıyla nitelenen bu tür II. Mehmed döneminde gelişme kaydederek saray tarihçiliği şeklini almıştır.

Bu çalışma, 1456 civarında İranlı bir şair olan Kâşifî tarafından kaleme alınmış ve II. Murad ile II. Mehmed'in savaşlarını öven ve tebcîl eden Gazanâme-i Rûm adlı Farsça manzum eseri üzerinedir. Eser, Türkçeye nesir olarak tercüme edilip yazarın hayatı, eseri, telif tarihi ve sebebi ile kaynaklarına dair bilgiler verilecektir. Karşılaştırma yapılabilmesi için Farsça metnin orijinali de çalışmanın sonuna eklenmiştir.

Eser, 1444 Varna ve 1448 Kosova savaşları hakkında bilgiler aktarmanın yanı sıra, dönemin Osmanlı ateşli silahları hakkında da önemli ölçüde bilgi vermektedir. Çalışmadaki bir diğer önemli husus da, örneğine Büyük Selçuklu Devletinde rastlanılan bir nevi kollektif şeflik sisteminin "baba-oğul birlikte yönetimi" şeklinde Osmanlılarda da cereyan ettiği. II. Mehmed Osmanlı tahtında padişah olarak bulunurken, genişçe salahiyeti ve "Sultan" lakabıyla II. Murad'ın faaliyetlerini görmekteyiz.

SUMMARY

Gazavâtnâme and Gazanâmes, which constituted a very significant place in the historiography of the Ottoman classical age, have been widely utilized especially by the historians. This literary art, called Şehnâme in general, improved considerably during the reign of Mehmed II and, thus, took the form of historiography of the palace.

This study constitutes a translation and analysis of Gazanâme-i Rûm, a poetry work in Persian mainly praising and glorifying the wars of Mehmed II the Conqueror (Mehmet the II) and Murad II, written in (around) 1456 by Kâşifî, an Iranian poet. I translated the study into Turkish as prose and provided information on the author's life, this work, the date and the reason of its compilation, and the sources of the author. In order to allow for comparison, a copy of the original text in Persian is added to the end of this study.

The work provides valuable information regarding the Varna Battle in 1444 and the Kosovo Battle in 1448 as well as the Ottoman firearms of the time. Another important point in the study is that we can infer from it that a kind of collective leadership system, which had been witnessed in the Seljuki State, took place in the Ottomans as well. While Mehmet II occupied the Ottoman throne, we see the activities of Murat II with the title of sultan and a wide range of authority.

BÖLÜM 1: TAHLİL

1.1.-Eseri

Gazavâtnâme veya Gazanâme'ler, klasik dönem Osmanlı tarih yazıcılığında önemli yer tutmaktadırlar. Osmanlı tarih yazıcılarının bazıları, eserlerinde, çoğu defa Gazanâme'lerden istifade etmişlerdir. Ahmedî'nin Türkçe Dâsitân'ı bunların ilk örneği olarak kabul edilir. Şehnâme umûmî adıyla nitelenen bu edebî türün II. Mehmed döneminde gelişme kaydettiği anlaşılıyor. Konuyla alakalı olarak Latîfî'nin Tezkire'sinde şu bilgiler yer almaktadır. " Şâ'irlerden otuz kişi, O'nun maaş ve ulûfesiyle geçinirmiş. Bunların bir kısmı tarihlerini nazm eder, bir kısmı da kıt'a ve kasideleriyle O'nu överlermiş."¹ Kâşifî'nin de bu zümreye dâhil olabileceğini söyleyebiliriz.

Şehnâme yazıcılığının, XV. Yüzyılın ortalarında, saray tarihçiliğinin ilk türü olarak tesis edildiği biliniyor. Zamanın sultanının kahramanlıklarını edebî düzen içerisinde medh ve tebcîl etmek vazifesinin yanı sıra, Osmanlı Hanedanının umûmî tarihini yazdıkları da bilinmektedir. Böylece, kendi zamanlarıyla alâkalı olarak, birinci elden bilgilere dayanan orijinal eserler üretilmekteydi. Diğer taraftan, menâkıbnâme geleneğine bağlı olarak da, Gazavâtnâme'ler de yazılmaya devam etmiştir.

Şehnâme türü, takip eden yüzyıllarda da, hattatlık, minyatür ve süslemede sanat değeri yüksek olan pek çok eserle varlığını devam ettirmiştir.

Bu çalışma, 1456 civârında İranlı bir şâir olan Kâşifî'nin telif ettiği, Fatih'in gazâlarını medh ve tebcîl eden Gazânâme-i Rûm'u üzerinedir². Çalışmaya esas aldığı nüsha İstanbul Üniversitesi Nâdir Eserler Kütüphanesi Farsça El Yazmalar Bölümü'nde F-1388 numara ile kayıtlıdır. Hemen belirtmeliyim ki, bu nüsha yanlışlıkla Tevârih-i Âl-i Osman olarak kayıtlıdır. Halil İnalçık Bey'in "...Sultana

¹ Mustafa İSEN (Haz.), **Latîfî Tezkiresi**, s. 71.

² Kâşifî, 1444 Varna ve 1448 Kosova Savaşlarında II. Murad'ı kumandan olarak görmekte ve asıl padişâhın II. Mehmed olduğunu kabul etmektedir.

ithaf edilen bu eser, tarihî bir kaynak olarak, oldukça fazla orijinal bilgi ihtivâ eder"³ diye bahsettiği nüsha ile aynı mıdır, başka nüshaları da var mıdır bilemiyorum. Kanaatimce eserin yegâne nüshası budur.

Eserde, kaçır sayfa oldukları anlaşılammakla beraber, olayların akışına bakılarak, iki ayrı yerde kopukluk olduğu tespit edilmiştir. Birincisi [29b] varağı ile [30a] arasında olup bir diğeri ise [37b] varağı ile [38a] arasındadır. Fakat, nüsha üzerindeki sayfa numaraları sırayı düzgün olarak takip etmektedir. Bu durum, nüshanın sayfa numaralarının sonradan tertip edildiği kanaatini oluşturmaktadır. Eserin sonunda, sonradan ilave edildiği anlaşılan biri Arapça, Bahadır han mahlaslı Sultan Ahmed adına yazılmış bir dua ile, Muhammed aleyhisselamı metheden bir Farsça şiir yer almaktadır. Arapça dua metninin yan sayfasında bir temellük mührü, Farsça şiirin yanında ise "Sahibühu ve malikühu Musa" yazısı göze çarpmaktadır. Agâh Sırrı Levend'in Gazavât-nâmeler üzerine yapmış olduğu çalışmada⁴ Kâşifi ve eserine değinilmemiştir.

³- Halil İNALCIK, "Osmanlı Tarihçiliğinin Doğuşu" , **Söğüt'ten İstanbul'a**, s. 111.; Abdülkadir ÖZCAN, "Fatih Devri Tarih Yazıcılığı ve Literatürü" , **Erciyes Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, s.58.

⁴-Agâh Sırrı LEVEND; **Gazavât-nâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavât-nâmesi**.

1.2.-Kâşifi'nin Hayatı

Hangi şehirde doğduğu ve asıl adının ne olduğu bilinmemekle beraber, İran asıllı olduğunu sarahatle söylemek mümkündür. Eserinin çeşitli yerlerinde sadece mahlasını verir. Eserinden yola çıkarak elde edilen bilgilere göre, Firdevsî'ye çok benzer bir üslup sahibi oluşu ve Farsça'yı çok maharetle kullanmış olması bu bilgiyi doğrular niteliktedir.

Muhtemelen önce Arap ülkelerine gitmiş, kendi anlattığına göre oradaki inkılâbdan dolayı da çok sıkıntılı bir yolculuk sonrasında İstanbul'a gelmiştir. Buraya yerleştikten sonra halk içerisinde nükteler, şiirler söyleyerek bir nevi meddâhlık yapmıştır. Kendi ifadesiyle, "en iyi nüktedânları bile geçerek" herkeste hayranlık uyandırmış, halk arasında meşhur olmuştur. Fakat, memleketinde başına musallat olan geçim sıkıntısı, burada da peşini bırakmamış, sıkıntılı günler geçiren şâir, tesadüf eseri Ahmed Ebü'l-fazl bin Veliyüddin ile tanışmıştır. Bu şahısın, Sultan II. Murad ve Fatih devirlerinde kazaskerlik yapmış olan Bursalı Veliyüddin oğlu Ahmed Paşa olduğundan şüphe yoktur.⁵ Kâşifi, Ahmed Paşa'nın tavsiyesi üzerine Vezir Mehmed Paşa'ya gider. Onun vasıtasıyla Padişâh ile tanışma fırsatını bulmuştur. Böylelikle Padişâh'ın lutfuna mazhar olmuş, geçim sıkıntısından kurtulduğu gibi, epey de varlık sahibi olmuştur. Yazdıklarından anlaşıldığına göre, uzun süre Padişâh'ın yanında kalmış, sarayda görev yapmıştır. Vefat tarihi hakkında bir bilgi yoktur.

⁵-Günay KUT; "Ahmed Paşa, Bursalı", **İslam Ansiklopedisi**, s. 112.

1.3.-Eserin Adı

Eserin kapağına Gazanâme-i Rûmî ve Tevârih-i Âl-i Osman ibareleri olmasına rağmen eserin içerisinde Gazanâme-i Rûm şeklinde zikredilir. Nitekim Veliyüddin oğlu Ahmed Paşa'nın ağzından da bu şekilde bahsedilmektedir⁶.

1.4.-Telif Tarihi

Bursalı Ahmed Paşa'nın, kendisini bizzat Padişâh'a takdîm etmeyip de, Vezir Mehmed'e gitmesini tavsiye etmesi ilginçtir. Çünkü, Ahmed Paşa, II. Mehmed'in gölgesi gibi hep sarayda olup sözü dinlenen birisiydi. Bu durum, belki de, Kâşifî'nin Padişâh ile tanışmasının Ahmed Paşa'nın tevkîfinden sonra gerçekleştiği şeklinde açıklanabilir. Ayrıca, Varna savaşına katılmış ve olayları bizzat görmüş-yaşamış bir zâtın müellife bazı bilgiler nakletmesi, telif tarihi hakkında bazı ipuçları vermektedir. Çalışmalarımın, Halil İnalçık'ın "Osmanlı Tarihçiliğinin Doğuşu"⁷ adlı çalışmasında tespit ettiği gibi, Kâşifî, eserini 1456 civârında yazmış olabileceği sonucu çıkmaktadır.

1.5.-Telif Sebebi

Kâşifî, geçim sıkıntısından ailesi ve ülkesini terkle İstanbul'a geldiğini söylemektedir. Muhtemelen, Padişâh'ın ilim ehline verdiği önemi ve varlığı duymuş olacak ki, bu ümit ile yola çıkarak şâirliği, nüktedânlığı ve yazıcılıktaki maharetini Padişâha arzla kendini kanıtlamış ve saraya dahil edilmiştir. Ayrıca, şiir yazmaya çok

⁶-KÂŞİFÎ, *Gazanâme-i Rûm*, İst. Üniv. Nadir Eserler Kütüphanesi No: F 1388, s. 6.

⁷-Bkz. (3), İNALCIK, s. 111.

hevesli biri olduğunu da eserinde bahsetmiştir. Gazanâme-i Rûm'u muhtemelen Bursalı Veliyüddin-oğlu Ahmed Paşa'nın teşvikiyle yazmış olmalıdır.⁸

1.6.-Kaynakları

Müellif kaynaklarının adını vermez, sadece "elde ettiğim bilgiler" şeklinde⁹ onlara işaret eder. Bu arada sözlü nakilleri de değerlendirir¹⁰. Eserinden anlaşıldığına göre, anlatmak istediği bir olayı, o olayı gören, yaşayan ya da duyan birisinden nakleder¹¹. Bu arada Şemseddin adında bilgili birinden nakillerde bulunur¹². Bazen naklettiği olayın kimden aldığını şahıs ismi belirterek, sıklıkla da "bilgili bir zat" şekliyle yetinir. Yazılı kaynaklarından bahsetmez.

1.7.-Muhtevâsı

Allah'a uzun bir hamd ü senâ ile Resûlüne güzel bir na't ve dönemin padişâhı Fatih Sultan Mehmed'e övgüyle başlayan eser, Allah'a münacât ile devam eder ve II. Mehmed'in doğumu hakkında bilgiler verir. Bu arada Şehzâdenin Yıldırım Bayezid'e benzediğini ve münecimin geleceği hakkında iyi şeyler söylediğini nakleder. Kısaca eğitiminden de bahsettikten sonra yine güvenilir birinden nakil ile ilk cülûsundan söz eder. Ardından Varna savaşı için babası Sultan Murad'ı çağırmasını, savaşın safhalarını yine birinden nakleder. Bu arada Firdevsî'den bazı alıntılar yapar. Daha sonra babasıyla çıktığı seferlerden, bu arada 1448 Kosova savaşından söz eder. İfadelerden II. Mehmed'in sürekli Padişâh olduğu veya Büyük Selçuklu Devletinde örneğine rastlanılan kolektif ortaklığa benzer, baba-oğul birlikte padişâhlık yaptığı anlaşılmaktadır.

1444 Varna ve 1448 Kosova savaşları anlatılırken takdim-tehir yapılmış ve s. 25'ten itibaren Varna savaşına tekrar dönülmüştür. Yine, Hızır adında birinden

⁸ - Bkz. (6), KÂŞİFÎ, s. 6.

⁹Bkz. (6), KÂŞİFÎ, s. 10.

¹⁰A.g.e., s. 11.

¹¹Yazar eserinin kaynakları hakkında "her kapıdan hikaye araştırmam ve her kapıdan hikayeler anlatmam için hayat bana kalem ve kağıt verdi" şeklinde bilgi vermektedir. A.g.e., s. 6.

¹²Ag.e., s. 30.

ve meçhul bir diğ erinden nakillerde bulunmuş, Karaca Bey'in kahramanlıklarından söz etmiştir. Anadolu beylerbeyi olan Karaca Bey ve Dayı Karaca Bey'i birbirinden ayırt etmeksizin kahramanlıklarından söz etmiştir. Gazanâme-i Rûm âniden Sultan Mehmed'in düğ ünüyle son bulmuştur. Eserde son söz ve ferağ at kaydının bulunmaması yarım kalmış olduğunu veya devam edilmiş, fakat sonraki kısımlarının bize ulaşmamış olduğu kanaatini vermektedir.

Eserde, Varna savaşı ve Kosova savaşlarında her iki tarafın savaş taktikleri ve kullandıkları malzeme ile ilgili önemli bilgilerin yanı sıra, Osmanlıların ateşli silahları hakkında detaylı bilgiler yer almaktadır. Anonim Gazavâtname-i Sultan Murad b. Mehmed Han ile içeriğ inin karşılaştırılmasından şu sonuçlar elde edilmiştir:

- Her iki eserin müellifleri yekdiğ erinden her hangi bir alıntı veya nakilde bulunmamış,
- Adı geçen Anonim gazavât-nâme'de olaylar teferruatlı ve bütün ince ayrıntılarıyla anlatılırken bu nüshada olaylar genişçe yer almaz.
- Gazanâme-i Rûm'da Varna ve Kosova savaşlarına değ inilirken, Anonim Gazavât-nâme buna ilaveten Karamanoğ ulları seferlerine de değ inir.

BÖLÜM 2: TERCÜME

2.1.-Gazanâme-i Rûm

[1b] Bir olan ve insana ‘akıl bahşeden Allah’ın adıyla ki, lutfuyla insanın ufkunu aydınlatandır. O Allah ki, zâhir ve bâtınımızda iman nûruyla bir mum yakarak bizi aydınlatıyor. O Allah ki, sırlarla dolu temiz cânları birer avuç toprağa bahşetmiştir. O Allah ki, kâinâtı her sabah sevgiyle aydınlatmaktadır. Kudretiyle yaratmış olduğu yer üzerinde, insanlara âsâyîş bahşetmiştir. O Allah ki, şüphesiz lutfuyla Adem’i hayât ‘âlemine göndermiştir. O Allah ki, altın tâcı bahşederek çok şeyden değerli olan “Hilâfet”i inananlara bahşetmiştir. Süleyman, ‘adalet ve din ülkesinde, tâc ve yüzüğünü O’ndan bulmuştur. O Allah ki sihir ve belâların def’i için Mûsâ’ya ilim ve ‘asâ gönderdi. [2a] O Allah ki, yardıma ihtiyâcı olmadan Meryem oğlu İsâ’ya Husûsî cân bahşetmiştir. O Allah ki, dinini yaymak üzere Ahmed Peygamber’i göndermiştir. Âyetler, deliller ve ilm ü ‘amel ile cehâlet ve sapkınlık kanûnunu yok etmiştir. O Allah ki, her mü’mini savaştta, Yahûdî ve Freng’e galip getirir.

Kerîm olan Allah’ın hükmüyle imânın yolu sağlam, küfrün yolu kapalıdır. Hıristiyan ve Yahûdi Kavimleri hakkında Cenâb-ı Hak’tan kesin âyetler nâzil oldu. O Allah ki, gece karanlığının ardından aydınlık sabahı getirir. Gaybın sırlarını O’ndan başka bilen yoktur, şefkatli ve ayıpları örtendir. Bütün mahlukların rızık ve geçimini O sağlar. Bütün canlılar cihânda O’nun rızıkından nîmetlenir. Câhile öyle bir nîmet yetiştirir ki, o hâle bilgenin aklı aslâ eremez. Gaybı bilen yaratıcının kudretinden, dünyada hayât var olmuştur. Daha ne diyeyim bir olan Allah’ın hamdinde ki, rahîmdir, muhtâç değildir. [2b] Cihânın, cânından çıkardığı şu haykırışı hep duyurum: “Kadir ve hep var olan Subhân.” Allah’a hamdimden sonra Resulünün na‘tına geçiyorum.

2.2.-Nebî Aleyhisselâma Na't

Din ehline İslâm seddi bağlayan, Allah'a tapan kavmin birinci şâhı ki, cihân O'nunla vuslat kokusunu bulmuştur. Muhammed aleyhisselam ki, din bağının güldestesiydi. Yakîn, O'ndan buldu yüz çeşit süsü. Güzellikler O'ndan olduğu için, sen de o şahtan iste nefis temizliklerini. Gönül ve Hakk'ı görüp tanıyan gözü, kıyas üzre Allah O'na vermiştir. Kitab-ı Mübîn ve peygamberlik vahyi, dini yaysın diye O'na itâ edilmiştir.

Ne diyeyim Allah Nebisi'nin vasfında ki,
O öncü oldu bütün Enbiyâlara.

Büyüklerin katında O'ndan başka şâh yoktur. Ve otâğı da Cennet-i a'lâ'ya kurulmuştur. Tâhâ, Yâsin, Hâ-mîm ve Tâ-sîn'de methedilen, O'ndan başka pâk-din peygamber yakîn gözüyle Allah'ı görmemiştir. [3a] Geçtiği her yer O'nun geçmesiyle zîynet buldu. Kerrûbiyânı da geçerek öyle bir yere vardı ki, O pâk-din; yakîn gözüyle Hakk'ı gördü. Baktığı her yerde Hakk'ın nûrunu gördü. O pâk-din'in ashâbı ve evlâdına, hakkıyla, binlerce âferîn olsun. Dört halifesi ve teb'âsına cennetten selâm olsun.

Ey Kâşifi! Edeple onun eşiğini öp. Allah'ın hamdi ve Resulünün na'tından sonra din Padişâhının medhine başlıyorum.

2.3.-Sultanu'l-A'zam ve Hakanu'l-Mu'azzam Sultan Mehmed Gâzî'nin Medhi

Güneşin dünyayı aydınlattığı gibi toplulukları aydınlatan ve meclis sahibi, cihân-dâr yani cihân sahibi, Rûm iklimi Şehinşâhı Mehmed. Cihân O'ndan 'imâr bulmuştur. [3b] ecdâdının 'âdeti üzere, dünyayı süslemiştir. Zulüm ve küfrü imâna tebdil etmiştir. Adâleti ile Rûm tarafları ve her diyâr cennet gibi olmuştur. O'nun sayesinde cihân öyle bir asâyîş ve emniyete kavuşmuş ki, arslan ile geyik sırdaş

olmuştur. Dünyaya kerem ve ihsân kapısı açarak her tarafta yeni ‘imarethâneler yaptırmıştır. Keremiyle serdiği sofradan bütün dünya faydalanmıştır.

Sefere ‘azmettiğinde kâfirler memleketi alt-üst olurdu. Gazâ gününde atlılarından dünyanın havası değışirdi. İskender bu dünyadan göç ettiğinde, cihânı bu ‘âdil Padişâha emanet etmiştir. Nâmlı Padişâh nereye gittyise, “fetih ve zafer” O’nunla dost idiler. Cihândaki Padişâhlar hep O’nun önünde eğilmişlerdir. Boş değildir o nâmlı. Nebî’nin dînini sağlamaştırılmıştır. Savaş günlerinde yaydan fırlattığı ok, hep hedefe isabet ederdi. **[4a]** Ondan sonra o şehriyâr, Frengî küffârından şehirler ve kal’alar alırdı. Alırdı Revân’ı, giderdi Engürüs’e. Yakardı ehl-i Mecûs’un kitaplarını. Batılı kâfirlerden harâç alır, doğu sâdâtına tâç ve taht verirdi. Yakaladıklarının kalplerini Mücevherlerle süsler gibi, imâna getirirdi. Nerede bulduysa put ve hâçları yakar, kırardı. Hâçların yerine, üzerinde her zaman bulunmak üzere minberler kurardı. Oralarda yüksek sesle Kurân okunurdu. Artık dünyayı adâletiyle süsler, nesli mübârek olan Süleymân sıfatlı. İmâna getirir bütün dünyayı. İslam O’nunla bulur Ahmed’in nizâmını. Ondan sonra, dünyayı alarak Mecûsî ‘âdetinin kökünü kazır. İskender sıfatlı keremli Padişâh, Cem’in (Cemşid) tahtına cülûs eder. Sarayda Şâh’ın yanına gece gündüz, nöbetle iki güzel gelir. Gece ay gibi, gündüzleri ise güneş gibidirler. Hicâpsız olarak Padişâh’ın yanında oturlardı. **[4b]** Padişâh’ın içmesi için iki altından kadeh getiriler. İçecekten etrafındakilere de epeyce ulaştırırlar.

Yâ Rabbî! O’nu in’âmın ve ihsânından dünyada ve âhirette istediğini ver. Yâ Rabbi! Doğru yolda gidenlerin hürmetine bu mübârek Padişâhın ömrünü, biri yüz, yüzü yüzbin yıl kıl.

Gel ey Kâşifi! Sevâbına,
Allah’ma şöyle hitâbeyle.

2.4.-Allah-ü Te'âlâya Münâcât

Sensin her şeyi yapan. Bütün isteklerin mercii de sensin. Her cânlıının esrârını bilen, bir avuç topraktan gören ve bilen insanları yarattın. Bahşettiğin nûrla her gönül seni görür. Zâtındaki sıfatlarınla, iyi ve kötü sırları bilensin. **[5a]** Cihânın zamîrindeki sırları bilen sensin. Cihândakilerin elinden tutan da sensin. Lutfunla bana merhamet eyle yâ Rabbi. İsyânlarımdan dolayı senden ‘özür dileyen bir gönlüm var. Gerçi, günâhkâr ve utançlıyım, sen lutfunla affeyle. Cihânın özrüne muhtâç değilsin, hangi ‘özürle geleyim huzûruna? Resul’un kavliyle, dergâh-ı ‘izzetinde hangi tâ‘atı kılalım ki, kabûl gele? Yolculuk ‘azâbından emin olmak için din yolunda hangi hizmeti yapmalıyım? Büyüklerin katına ancak, lütfünle bir yol gösterirsen varabilirim. Yâ Rabbî! Şâd olan gönüllerin hâtırına, sevdiklerinin hâtırına “Kâşifi”ye merhamet eyle. Lütfünün dışında bir sığınağım yok. İhsân sahibisin, bu mihnetlinin cânına merhamet eyle.

2.5.-Kitabın Telif Sebebi

Yıl, ayların en büyüğü dolunca “Hamel” ayına dönüş yaptı. Bu sebeple dünyâ, Cennet ‘âdeti gibi süslendi. **[5b]** Her dikenin yanında bir gül açtı, her tepeden bir çiçek baş gösterdi. Karıncalar yerden o kadar çıktı ki, ‘adetâ dağ gibi oldu. Yeryüzü yeşilliklerle, âdetâ yeşil elbise giyinmiş gibi oldu. Deste deste kırmızı ve sarı güllerle süslenen dünya, cenneti andırdı. Her tarafta, her bahçede bülbüller ötüşmeye başladı. Bahçelerdeki bülbüller sanki güle şöyle sesleniyordu: “ Ey gönül çelen! Sende vefâ ve sevgi kokusu var. Fakat, her ikisinin de bekası yok. Eğer bin yıl hayât bahçesinde kalabilseydin ne kadar güzel olurdu.”

O zamanlar çok maddî sıkıntıdaydım. Aile, yakınlarım ve vatanımdan ayrılmıştım. Arap memleketindeki inkılâbdan dolayı bin türlü ızdırâba katlanarak Rûm’a gelmiştim. Kostantinîyye’ye yerleştim. Şehirde, hâss ü ‘âmmin nezdinde meşhûr olmuşum. Burada, Resulullah’ı methedip, Padişâhı övmeye başladım. **[6a]**

Her mecliste bülbül gibi konuşmaya başladım. En iyi nüktedânları bile geçerek herkeste hayrânlık uyandırdım.

Gâyet fakir ve iflastan mihnetin elinde esir iken bir dost buldum ki, belâlar kilidime anahtar oldu. Dost edindiğim şahsın adı “Ahmed Ebu’l-Fazl bin Veliyyüddin” idi. Zamanının tanınmış, ‘ilim ve hünerde herkesin baş tâcı konumunda birisiydi. Adı geçen bana bir gün: “Ey Kâşifi! ‘Âli cenâb olan Sultânın yanına gitmelisin. Senin gibi gönül ehillerin yeri O’nun yanındır. Öncelikle görüşleri i’tibârlı, çok bilge vezirin yanına gitmeni öneririm. Adı Mehmed’dur. Bu vezir Padişâh ile tanışmanı sağlar, gönlünü bütün gamlardan kurtarır. Padişâhın huzûruna vardığında hürmette kösür etme. ‘İlim ve hünerini göstererek ma’nâ hazînesinin kapısını cân ve başla açmaya çalış. [6b] Yüce Sultanın emriyle “Gazânâme-i Rûm”ü nazm edersin.”

Bütün bunları dostumdan duyunca, kendi kendime: “Galiba bana Hızır yol gösteriyor.” diye düşündüm.

Adı geçen dostumun yardımıyla harekete geçtim. Bundan sonra bütün işlerim iyiye gitti. Cihân Padişâhının yanına giderek kendimi takdîm ettim; hikâyemi anlattım. Tâç dağıtan Padişâh bana epey varlık verdi, öğüt ve nasihatleriyle beni eğitti. Hal-i hazırda herhangi bir eksikliğim olmadığı gibi, gönlüm rahat ve bahtım da açıktır.

Mevcut ‘ilmimle şi‘irler yazmaya hevesim var. Elhamdülillah, Padişâhın beni eğitmesiyle tab‘ım imân hazinesiyle doldu. Hayat bana, zamanımda cereyân eden hâdiseleri anlatmak için kağıt ve kalem verdi; her kapıdan hikaye araştırmam ve her kapıdan hikayeler anlatmam için.

[7a] Rûm ve Rus gâzîlerinin hikayesini anlatmak istiyorum. Ne uzun, ne de çok kısa olmamak üzere baştan sona şi‘ir şeklinde anlatacağım. İlk olarak, Rûm tahtına oturmuş olan Padişâhın başlangıcından bahsedeceğim. Elde etmiş olduğum bilgilerle,

eski olan haberleri yeniden aktarmış olacağım. Padişâhtan nâm, benden ise sözler cihânda yadigâr kalsın diye, Cihân Padişâhının yardımıyla bu hikâyeyi aktaracağım.

Gel ey Kaşifi! Cânımızı şâd eyle,
Baştan bu hikâyeyi âbâd eyle.

2.6.-Sultan Mehmed Gâzî'nin “Hallede Hilafetühû ve Ebbede Devletühû”

Doğumu

Bilgileri bakımından çok mu‘teber olan birisi şöyle nakletti: “Rûm memleketinde, Kayser’in tahtına oturmuş olan Padişâh, zamanının İskender’i gibiydi. Cihân sahibi Padişâh, hükmü altında olan yerlere ‘adâlet dağıtırdı.[7b] Kadîm zaman padişâhlarından Cemşîd ve Feridûn gibi iyi görüşlü ve kerem sahibiydi. Varlığı cihânın murâdıydı ve cihân ona Sultan Murad diye seslenirdi. Padişâhlar ve şehzâdelerin pek çoğu O’nun hizmetindeydi.

Bir gün, dünya görmüş bilge bir zât huzûruna geldi. Sultanın elini öptükten sonra, diz çökerek : “Sultanım! Allah sana fetih ve zafer bahçesinden bir gonca ihsân etti. Güzellikte emsâli görülmemiş bir oğul bahşetti. O’nu gören herkes, cediti Sultan Bayezid’e benzediğini söyler.”

Bu habere çok sevinen Sultan Murad, [8a] her taraftan ‘ilm-i nücûm konusunda bilgisi olan müneccimleri çağırdı. Müneccimlerden, yeni doğmuş şehzâdenin geleceğinden haber vermelerini istedi. Müneccimlikte çok bilgili ve alanında çok mu‘teber olan bir zât şu yorumu yaptı: “Sonu hayırlıdır inşaallah! Güneş Hamel Ayındadır. Merih ise, istenilen mevkide yer almış. Müşteri Yıldızı da Terâzî’de yerleşmiş durumda. Kova’da ise Zühre var. Zuhâl da ma’kûl bir burca gitmiş, Ay gibi Sevr’in hizâsında durmaktadır. Bütün bu haller, mevlûd hakkında şu durumu izah ediyor: Bu pâk-din şehzâde, Çin ile Bahter hudûduna kadar baştan sona

cihânı alacaktır. **[8b]** Adı, kadîm zaman Padişâhlarından Cem gibi büyüklerle anılacak, ecdâdı gibi bilge olacaktır.”¹³

Duyduklarına çok sevinen Sultan Murad, etrafındakilere altın paralar dağıttı. Çocuğunun pek çok özelliklere sahip olacağını anlayınca, her bakımdan tâm olsun diye Mehmed (Mehmed) ismini verdi.

Tevârih ‘ilminde kâmil bilgiye sâhip bir zât, şehzâdenin mevlûd tarihi hakkında şöyle söyledi:

بتاریخ مولود شه كفت این
محمد بنام است این سد دین¹⁴

Şanlı sultan, şehzâdenin bakıcıya teslim edilmesini istedi. Yaş olarak küçük fakat, ileride büyük insanlar olacak olan çocuklara bakan, akıllı bir bakıcıya verildi. Gönüllerin bahçesi gibi olan bu bakıcı, şehzâdeye kendi cismindeki rûhu gibi iyi baktı. Faydalı gıdâlarla besledi.

Böylece bir buçuk yıl geçtikten sonra Allah’ın verdiği dil ile konuşmaya başladı. Şehzâde, kelimeleri çok şîrîn konuşurdu.

[9a] Beşinci yılına adım attığında çok zekî birisi olmuştu. Artık iyiyi kötüden ayırt edebiliyordu. Sultan Murad, küçük Padişâhını öğretmene gönderdi. Bu öğretici çok bilge birisi ve zamanının önde gelen eğitimcilerindendi. Küçük yaştaki Sultan, üstâdı ne yazdıysa hepsini tâm okudu. Öyle ki ‘Arapça’da, hoca bir kelime söylemeyi bitirmeden, cümleyi tâm söylerdi. Eline kalem alıp yazı yazma zamanı geldiğinde, hocasının öğrettiğinden yüz kat daha güzel yazardı. Sülüs, Reyhân, Ta‘lîk ve Nesih hatlarını gayet iyi öğrendi. **[9b]** Tabi‘i yapısı ile ‘ilim yolunda epey mesâfe katetti. Ne zaman bir şi‘ir gördüğünde veya duyduğunda, daha güzel bir şi‘ir ile cevaplandırırdu. Şi‘ir konusunda o kadar iyiydi ki, bir şa‘ir ile karşılaştığında hemen

¹³ Saltanatın II. Mehmed’e devrinde müneccimlerin etkili olduğu anlaşılmaktadır.

¹⁴ Doğum tarihi Ebcad hesabıyla 1432 çıkmaktadır.

müşa'ereye başlardı. On yaşına vardığında, tıp, nücûm ve Me'ânî 'ilimlerinde âlimlerle sohbet edecek kadar ilerlemişti.

Akılın aydınlandığı zaman olan bulûğ çağına geldiğinde ise; kılıç, yay ve topuz kullanmakta epey mahâret sahibi olmuştu. Şehzâde o kadar güçlüydü ki, dünyayı yörüngesinden kaldırıp tekrâr yerine fırlatacak zannederdin. Kement atmakta da, isyâncıların boynuna halka atacak derecede iyiydi. Fırlattığı ok ve siper 'âdetâ taşı parçalarıydı. Attığı ok, gece karanlığında dahi, yüzüğün deliğinden geçerdı. İğnenin bezden geçtiği gibi de zırhtan geçerdı. **[10a]** Kılıç tuttuğu elinin kuvvetinden dolayı halk O'na Cihângîr demiştir. Kâfirlerle savaş anında, elinin kuvvetiyle vurduğu gürz, âdetâ Elburz Dağı'nın başını ve beynini parçalarıydı. Eğlenmek istediğinde, Çevgen oynardı. Devlet işlerini de adalet ile idâre ederdı.

Yıllarını her bakımdan olgunlaşmaya ve kemâle erişmeye verdi. Pek çok fazîleti kesbettikten sonra babasının yanına gitti. Sultan Murad, oğlunu devleti idâre edebilecek fazîletlere sâhip birisi olarak görünce çok sevindi. Yanında oturarak övgüler yağdırdı.

Buraya kadar yazdıktan sonra, asıl tarihi anlatmaya geçeceğim.

2.7.-Sultan Murad Han'ın Sultan Mehmed Gâzî'yi Tahta Çıkartması

Şimdiki anlatacaklarım, cihân görmüş bilgili bir zât tarafından bana nakledildi. Burada, dünyada Sultanın başından nelerin geçtiğinden bahsedilecektir.

[10b] Zamanın Sultanı Murad, her hangi bir sıkıntısı olmaksızın Padişâhlık tahtında oturuyordu. Bir gün, Sultanın câsûslarından biri saraya geldi. Sultanın önünde eğilip, du'a ve saygıdan sonra şöyle haber verdi: "Engürüs'ten (Macaristan) sayısızca kâfir ordusu Mü'minlerin memleketlerine saldırdı. Sayı bakımından o kadar çok ki, hiçbir çöle, vadiye ve dağlara sığmaz. Dünyanın bin türlü feryâdını çıkarmak üzere gelmişler. Kötülükte 'Âd ve Semûd gibidirler. Bu orduya, Allah'ın adını aslâ

anmayan iki kâfir öncülük etmektedir. Birinin adı Yanko¹⁵ olup kâfirlerin başıdır. Kötülükte Dakyanûs gibi olan diğerinin adı ise Kral'dır¹⁶. Ordûgâhının merkezinde lanetli 'Ad gibidir. **[11a]** Mü'minlerin vilâyetlerini almak için sayısızca ordu getirmiştir. Elbette, bu durumun tedbîrini en iyi bilen sensin Sultanım!"

Durumdan haberdâr olan sultan, derhal devlet ileri gelenlerini topladı. Gelen düşmanı nasıl def'edebileceği konusunda fikirler aldı. Birisinin, "Mehemmed'in gelen düşmana gâlip geleceği" fikrini Sultan Murad kabul gördü. O zât şöyle diyordu: "Gâlip ve mağlûb olacakları hesapladım. Bu kâfirlere Mehemed Bey'den başkasının gâlip gelemeyeceğini anladım. Ebced hesâbıyla tarafların isimlerini hesapladım. Misâl olarak Kral ismi yedi fazlaydı. Yanko'nunki de fazlaydı. Umarım başına gelecekler de fazladır. Mehemed Bey'in adından iki kaldı ki, gâlip geleceğini gösterir. **[11b]** Genelde geçerli olan şöyle bir şey vardır; azınlık çoğunluğa gâlip gelir. Özellikle de saldıran taraf çoğunluktaysa. Eğer her iki taraf da eşit ise, her iki tarafın gâlip gelmesi muhtemeldir. Bu şehzâdeden gayrиси kâfirlere gâlip gelmez."

Bunları duyan Sultan Murad, meclisi topladı. Mecliste, oğlu Mehemed'in elinden tutarak tahta çıkarttı. Cihâna, kendisine ita'at edilmesi konusunda çağrıda bulundu. 'Arap memleketlerinden Engürüs'e kadar hükmü altında bulunan bölgelere haber saldı. Şehirler ve hazînelerin anahtarları Sultan Mehemed'e teslim edildi. Vezirler de cihân şâhının, cihân sâhibi oluşunu gördüler. Çok kabiliyetli olan vezirler; birincisi Zağanos, ikincisi Halil, üçüncüsü 'Ali ve dördüncüsü de Kemâl idi.¹⁷ Vezirler, Allah'ın izni ile **[12a]** yeni sultanı namaza götürüp, du'a ettiler. Padişâha hizmet için Allah'a secde ettiler. İhlâs ile kendi kendilerine düşündüler ki: "Padişâh, ağzından süt kokusu gelecek kadar küçüktür. Fakat, 'akıllı olup Padişâhın karşısında ita'atkâr olmak lâzım." Ardından yine düşündüler ki; " Padişâh bahtlı birisi ve bahtı yâver giden birisi de cihâna hükmedebilir. Devletli olanla oturup kalkınca, biz de devletli oluruz. Onunla bütün işlerimiz kanûn üzere olur. Kendi

¹⁵ Sırp Despotu. Hunyadi Janos olarak da bilinir. Kaynak; H. İNALCIK-M. OĞUZ, **Gazavât-ı Sultân Murab b. Mehemed Hân**, s. 86-87.

¹⁶ I. Ladislas veya Wladislaw, Sigismond'un kardeşidir. Kaynak; **a.g.k.**, s. 85.

¹⁷ Diğer kaynaklarda Kemal adında bir sadrazamdan bahsedilmemiştir.

aklına uyup hareket edenin sonu helâk olur. Kötüyle oturup kalkanın sonu hazîn olur.” Sonra, devletin bütün ileri gelenleri sıdk ve imân ile Padişâha tam ita‘at arz ettiler.

[12b] Hazineden herkese bağışlarda bulunuldu. Padişâh; atlar, altın ve diğer çeşitli mücevherlerden bağışta bulundu. Çok sayıda altın işlemeli ipekten kaftanlar dağıtıldı ki, ‘akıl hayrân kalırdı güzelliklerine. Ardından nâmlı Padişâh şehir ve hisârları süsleme emri verdi. Şehri öyle bir süslediler ki, güzelliğine dünya hayran kaldı. Dükkanlar, kapı ve sokaklar tantanalı bir şekilde süslenmiş oldu.

Dünyanın çeşitli yerlerinden ne kadar ‘âlim varsa, herhangi konuda bilgisi varsa kendi etrafına topladı. ‘Alimlerin kadr ve kıymetini bilirdi. **[13a]** Sonra Sultan Murad, oturduğu yerden kalkarak yeni sultana ‘izzet ve ihsânda bulundu, O’na içecek ikrâm etti. O mecliste hazırlanan ni‘metlerden herkes yararlandı. Çenk ile ud çalındı. Öyle eğlenildi ki, yıllar boyu herkes hatırlardı o günü. Bu sevinçli günler bugünden yevm-i mahşere kadar sürsün. Ud ve Çenkin sesinden, ‘adetâ diller lâl oldu, ‘akıllar durdu. Herkes çok sevinçliydi. **[13b]** Ardından sıcak yemekler sofrası serildi. Herkese yemek ikrâm edildi. Yediler, içtiler, ni‘metlerden faydalandılar. Sonra, sofrada kalanları da alıp götürdüler. Türk-Kürd herkes ni‘metlerden aldı, faydalandı. Herkes kendi kısmetindeki kadar faydalandı. Yedi gün boyunca düğün havası devâm etti. Bundan sonra Padişâh, hazînenin kapısını açıp herkese kumaştan mücevhere kadar bol bol dağıttı. Yoksulları arayıp sorup, hiçbir kalemlle hesabı tutulamayacak kadar altın ve para dağıttı. Kutlamalar boyunca gece ve gündüz durum böyleydi. Zevk ve huzûr vardı.

[14a]Sultan Murad, şenliklerin bitmesinin ardından yüklerini Edirne’ye götürüp, madendeki bir mücevher gibi orada kaldı;

Söyle Kaşifi! Rûm ve Rus Padişâhı,
Neler eyledi Engürüs Ordusuna.

2.8.-Habercinin, Kâfirlerin Burç Kalesi, Şamlu¹⁸ ve Bervadin'i¹⁹ Aldığı Haberini Getirmesi

Dünyayı dolaşan güneş, Çin ve Hitay taraflarından çıktı. Dünya üzerindeki bitkiler de güneşi takip etti; Cemşid'in tahtına oturur gibi ortaya çıktı. Güneşin cülusuyla geceden hiç eser kalmadı, yok olup gitti. İşte, böyle bir günde, Padişâh da Kayser'in tahtına oturdu. Onun zamanında Rûm memleketinde güven ve asayiş çok güzeldi. Savaşta karşısına çıkanlar ve kanununa karşı gelenler dışında kimseye kötülük etmedi. [14b] merhamet sahibi idi. Her zaman iyi geçinirdi.

Padişâh ve teb'asının, kutlamalar devam ettiği bir sırada huzûra bir haberci geldi. Gereken ta'zimden sonra: “Şerîr kavim olan Freng kâfirlerinden bir grup, şeytâna uyararak yolunu kaybetmiş, Engürüs'ten yola çıkarak Birvad, Bisterehisar (veya Betreçhisar)'ı ele geçirip, Şamlu'ya gelmişlerdir. Müslümanlardan epeyi katletmişlerdir. Bir çoğu da esir düşmüştür. Bölge ve halkı alt-üst olmuştur.” Dedi.

Bu sırada, bir diğer haberci de Gelibolu'dan geldi. [15a] Padişâha du'alar ettikten sonra: “Batılların ayak öpücüsü kâfirler, iki yüz parça gemi ile deniz yolunu kapattılar” diyerek bölge durumunu anlatmış, yapılacakların en iyisini Padişâhın yapacağından emin olduğunu söylemiştir.

2.9.-Sultan Mehmed Hân'ın Babasını Çağırması ve Büyük Bir Ordu ile Gazâyâ Göndermesi

Padişâh bu haberi duyunca ateşi başına vurdu. Çok sinirlendi ve dedi ki: “Arslan av yerinden uzak olunca tilki girermiş oraya, arslan kesilirmiş mazlûmlara. Allah bana ömür ihsân ederse kâfirler yurduna uğrar, memleketlerini öyle bir hâle getiririm ki, gören oraların aslâ i'mâr bulmadığını zannetsin. Memleketlerini başlarına yıkarım. [15b]Rüstem gibi o bölgenin şehir ve kasabalarına hücûmla taş

¹⁸ Şamlu olarak kaydedilen yerin adı Şumnu olsa gerek.

¹⁹ Birvad ve Bervadin olarak zikredilen yerin adı Pravadi olarak da kullanılmaktadır. Kaynak; Abdülkadir ÖZCAN vd.,Osmanlı Ansiklopedisi.

üstünde taş bırakmayacağım. Venedik ve Batı diyârının esirlerini Çin bölgesine kadar göndereceğim.”

Vezirini çağırıp kendisine bir kâtip bulmasını istedi. Fermanlar yazılıp Yunan bölgesine gönderildi. Padişâhın, karadan ve denizden Engürüs’e “Macaristan” sefer hazırlığında olduğu bildirildi. Savaş için bütün hazırlıklar yapıldı, ordu toplandı.

Sultan Mehmed Han babasına, kâfirlerin çok sayıda ordu ile Engürüs’ten İslâm memleketine saldırdığını, mü’minlere elem geldiğini anlatan bir mektup gönderdi.

[16a] Doğudan güneş doğup sabah olunca, cihâna yeni bir fetih görüldü. Zaman, din Padişâhının bahtı için cihânı imânla nûrlandırdı. Engürüs Şâhı, öfkeyle kös çaldırdı. Savaş aletlerinin sesinden dünyanın figânı çıktı. Sonra, kalpgâh ve cenahlarını düzene sokup lât ve ‘uzzadan medet umdular.

Sultan Murad, hazırlıkların tamamlandığını görünce kösler çalarak savaşın başlamasını istedi. Savaşçılar, Padişâhın bahtı için saf tutup savaş için izin istediler. Padişâh ellerini ve gönlünü açıp Kur’ân-ı Mecid'den bir âyet okuyup dua etti. Ardından: “Fetih ve zafer çifti, cümlemlerle yâr olsun” dedi.

[16b] Pehlivanlar, Padişâhtan izin aldıktan sonra savaş meydanına koştular. Yanko, mert yiğitlerin meydâna çıktığını görünce, kendi tarafından da savaşmak üzere bir kişinin meydâna çıkmasını istedi. Yanko’nun da çok güçlü savaşçıları vardı. Bunlardan bazıları çok ünlüydü.

Kralın ordusundan zırhla kaplı bir savaşçı meydâna çıktı. Belli ki, bir güruhun başıydı. Arslan gibi savaş meydânına ilerledi.

Padişâh tarafından ise Mehmed meydâna çıktı. Zırhını giyip silâhlarını kuşandı.

[17a] Gürz, kement, yay ve kılıçla kuşanmıştı. Bir arslan gibi meydâna çıkarak kâfire kahr ile baktı. Kâfir, derhal ağır bir gürz ile hücum etti. Mehmed, bu saldırıyı siperiyle geçiştirdi. Her iki serdâr, tekrar birbirine saldırdı. Mehmed, mel'ûna yetişince kılıçla başına bir darbe indirdi. Kılıç sinesine kadar indi. Aynı kılıçla düşmanın merkezine doğru atıldı. Düşmanın belini kıran darbeyi gören İslam ordusu[17b] kılıç çekerek hücûma geçtiler. Her iki taraf birbirinden o kadar çok öldürdüler ki, kafalar ayak altında ve ayaklar kafa altında kaldı.

Savaşta Padişâhın nezdinde bulunan ma'lumât sahibi bir zât durumu şöyle anlattı: “Varna tarafları baştan sona laleler gibi kana boyanmıştı. Cephelerin birini ayakta tutan Karaca²⁰, güzel hûylu ve güçlü birisiydi. Halîm, selîm ve tatlı dilli olan bu zât, güçlülüğüyle ün almıştı. Sağlı sollu her saldırısında batılı kâfirlerden bir güruhu eksiltiyordu. Karaca bir ara kendisini düşmanın kalbine attı savaşıp Yanko'nun çok yakınına kadar ilerledi. Yanko'yu öldürmek için peşinden at koşturdu.[18a] Bu sırada sağ taraftan bir düşman atlısı sessizce ona yaklaştı. Karaca'nın atını öldürerek yere indirdi. Karaca, yaya olarak savaşıp çok sayıda düşmanı cehenneme yolladı. Sonunda bir kâfirin uzaktan fırlattığı okla şehit oldu.²¹

Böyledir dünyanın 'adeti, kimseye vefa göstermez. İnsanı üzüm dalları gibi büyütür sonra bir rüzgârla yerlere serer. Dünya sofrasına alışma, menzil uzak yol ise uzundur.

Kötülerin kara yüzü ve bahtı gibi gece karanlığı çökünce her iki taraf da dinlenmeye çekildi. Bununla birlikte, her iki taraftan ufak çarpışmalar sabaha kadar sürdü. Bazı tüfek patlamaları sabaha kadar mütemadiyen duyuldu. [18b]

²⁰ Anadolu Beylerbeyi Karaca Bey olarak da kullanılmaktadır.

²¹ Karaca Bey'in Varna'da şehit düşmesinden sonra, sancak beyi olan Özgür oğlu İsa Bey Beylerbeyi olarak yerine geçmiştir. Kaynak; İnalçık-OĞUZ, *Gazavât-ı Sultân Murab b. Mehmed Hân*, s. 97.

2.10.-Üçüncü Gün Savaşların Devamı ve Kâfir Ordusunun Yenilgisi²²

Sabah aynası yüz gösterince, sevgi arayan dünya sevindi. Güneş yüz gösterince, sevgi nûrları görüldü. Nâmlı davulcular da savaşı daha da ısıttılar. Haykırış ve na'ralar göğe yükseliyordu. İslam ordusu tekrar düzene koyulup, cihânı yaradan Allah'tan fetihler istendi. Keykubâd ve Sâ'm gibi olan Rûm gâzî-savaşçıları kol kuvvetlerini çalıştırarak savaşa başladılar. Dünyayı yaratan Allah'ın yardımıyla batılı kâfirlerden epeyini öldürdüler. Öyle ki, vâdî ve çöl ölümlerle doldu.

Kral ve Yanko'ya bağlı kavim, kuzeyden ve güneyden tekrar yolu kapatıp mü'min savaşçılara çok sayıda zayi'ât verdiler; yukarıdan ve aşağıdan Müslümanların sağ ve sol kanatlarını kırmayı başardılar.

Şehinşâh, etrafına ordu öndegelenleri toplandığı bir hâlde kalpgâhta duruyordu. **[19a]** Kâfir ordusundan Kral'ın bizzat kendisi savaş meydana at koşturdu. Kâfirlik zünnârı ile belini sıkıca bağlamış, üzerine altın işlemeli bir Haftân²³ giymişti. Çift kılıç sağına ve soluna bağlamış, yayının yanı sıra eyerine bağlanmış bir de ağır topuzu vardı. İğnenin kumaşı deldiği gibi zırhları delen yüze yakın oku da tirkeşine atmış vaz'iyetteydi. Cehâlet kadehinden şarap içerek kendine 'kûbetten bir de kapı açmıştı. Tâcı ile epeyi sarhoş, 'akılsız ve habersiz bir hâlde savaşa koştu. Bindiği at, rüzgarla yarışacak hızda ve savaşta da fil kadar kuvvetliydi.

Kral, eceli de ona yoldaş olduğu hâlde İslâm ordusunun yakınına geldi. Ne hoş demiş pâk-dîn Firdevsî²⁴ ki, cân bahşedenden kendisine âferin olsun: "Hayatı kararmış kimse hep o doğrultuda hareket eder." Kral, elinde bir kılıç sarhoş bir va'iyette meydana gelince, **[19b]** Sultan Murad'a şöyle seslendi: "Ordu başı benim meydana çıksın. Sadece ikimiz bir birimize karşı savaşalım. Eğer Murad'a karşı muzaffer olursam, dünyada muradıma ermiş olurum. Eğer de o gâlip gelirse, İskender'in mülkünü ona bırakırım."

²² Bütün kaynakların aksine Varna Savaşı'nın bir gün değil, üç gün sürdüğü anlatılmaktadır.

²³ Savaş sırasında giyilen bir tür zırh.

²⁴ Şehnâme yazarı.

Kâfirlerin savaşı için bel bağlayan Sultan Murad, bunları duyar duymaz atını meydana sürecekti ki, Hızır'ın İlyas adını verdiği biri savaş zırhını giymiş bir vaz'iyette meydana çıkıp dolaştı. Heybetiyle düşmanın kalbini sarsıyordu. Sonra, arslanın bir çakalın yanına yaklaşması gibi Krala yaklaştı. Çok keskin olan kılıcını çıkarıp **[20a]** cihânı ondan temizlemek üzere Kral'a atıldı. Çok da dilâver olan Kral, üzerine gelenin maharetini görünce siper çekerek bu saldırıyı atlattı. La'netli Kral, topuzu eline aldı. Fakat bu hamlesi mızrakla reddedildi. İki merdâne mert savaşa devam edip keskin kılıç ve baltalarla yüzlerce def'a hamle ettiler. Ancak, biri diğerine karşı zafere ulaşamadılar. O zaman, cihân görmüş Sultan Murad gönül elini du'aya açtı:"Ey ka'inât sahibi Hayy-i Kadîm! Âleme karşı Gafûr ve Rahimsin. Bu mü'mine lütuf ve yardımınla fetih ve zafer bahşeyle" dedi. Sultan bunu söyledikten sonra gayıptan şöyle bir ses geldi:"Nasrunminallahi ve fethun karîb, fe enzele 'alâ - şânekum, yâ garîb."

Genç Hızır²⁵ aslan pençesinde, kâfirin pes etmeyeceğini görünce, **[20b]** Kral'a doğru ânîden atını sürdü, kemerinden yakaladığı gibi bir zorlamayla atından koparıp havaya kaldırdı. Oradan da yere çakıp atından indi. Koyun keser gibi başını kesen ordu komutanı, kesik başı : " Düşmanlarının sonu böyle ola!" Diyerek Padişâhın ayağı altına attı. Padişâh da ona çok varlık verdi. Padişâhın emriyle kesik baş bir mızrağın ucuna takılmak suretiyle savaş meydanında dolaştırıldı.

Padişâh, ordunun sağdan ve soldan kılıç çekerek düşmana doğru saldırmasıyla başlayıp üç gece iki gündüz süren savaş boyunca atının sırtından hiç inmedi. Üçüncü günü öğleden ikindi vaktine kadar düşman ordusundan hadsiz hesapsız adam öldürülmüştü. Bu sırada, ordu kıran kumandanların ânî hamlesiyle kâfirler baştan sona kırılıp tamamen dağıldı.

Allah'ın yardımıyla **[21a]** epeyce ganimet elde edilip herkes zengin oldu. Böylece, ordunun gücüne de güç katılmış oldu. Kendisine selam ve salavat olsun;

²⁵ Ordu komutanı olarak da kendisinden bahsedilen (20b), Şahabeddin Paşa'nın yakınlarından olan Uzun-karı oğlu Hızır Bey olarak da kullanılmaktadır. Kaynak; İNALCIK-OĞUZ, **Gazavât-ı Sultân Murab b. Mehemmed Hân**, s. 98.

Server-i ka'inâtın hicretinden sonra bu fetih "Hurremî" (hicri 850)²⁶ oldu. Cihân her lahza huzûr buldu.

بتاریخ این فتح شد خرمی
جهان خرمی یافت در هر دمی

Oradan, temiz soylu Şehinşâh'ın²⁷ yanına sevinçli olarak yola koyuldu. Din Şehinşâhı bu haberi duyunca, babasının yanına doğru hareket etti. 'İzzet ve ikrâmla şehre götürdü. Dünya ehli ona âferinler söyledi. Siyavuş ve Keykavus gibi birlikte oturup şerbetler içtiler.

Ya Rabbî! Din-perest Padişâh hep böyle sevinçli olsun.

2.11.-Venedik Kralının; Kralın Ölüm Haberini Duyması ve Gemiye Binip Kaçması

Venedik Kralı, İslam fethinin tekrarlandığı haberini duydu. La'netli Kral'ın hızlı bir şekilde öldüğünü ve ordusunun aslâ var olmamış gibi yok edildiği haberini duyan Yanko, her şeyini bırakıp kaçtı. İslam ordusu, kılıçlar ve baltalarla epeyini yakaladı, çoğunu da öldürdü. Kâfir büyüklerinden kimse kalmadığı gibi, çok sayıda ganimet ele geçirildi. O şehir ve kasabaların çoğu ele geçirilip diğer memleketlerin yolu fetih için açılmış oldu.

Ele geçirilen bölgelerde İsa'nın 'adetinde kimse kalmadı; Muhammed aleyhisselam'ın dinine geçip o vilâyet tamamen Müslüman oldu. Yanko, Gelibolu Savaşı için gemilerden indirdiği askerlerinden çok azını tekrar gemiye bindirebildi. Yelken açıp cehennem ehlinin Sakar'a gidişi gibi kaçtılar.

Eğer varsa Şehriyâr'ın düşmanları, hayatları boyunca hep bu 'âkıbette olalar.!

²⁶ Burada 1446 olarak verilen Varna Savaşının cereyan tarihi, diğer kaynaklara göre 1444'te vuku bulmuştur.

²⁷ Eserde II. Mehmed'den hep Şehinşâh unvanıyla bahsedilmektedir.

2.12.-Habercinin Gelmesi ve Hocacık Kâfirlerinin Geldiği ve Müslümanları Harab Ettiği Haberini Getirmesi.²⁸

Dünya aylarının en yaşlısı olan Hût (Balık) Hamel ayına cülus etti. Tarih, Yunus gibi Hût'un içinden çıktı. Arap: "Ke'l-berre Mevt" (كلبر موت) dedi. [22a] balıktan balık kaçıp Musa geçimi için çobanlığı seçince, tekrar havalar mu'tedil oldu, çiçekler topraktan baş gösterdi; gül, lale, zambak ve boyotu tekrar toprak ve çamurdan çıkıverdi. Dünya, cihân sahibi ve can bahşedenin yardımıyla cennet gibi oldu. Bu sefergüller, 'âdetâ dile gelerek bülbüle:" Şe'imme terennüm be-'ışku'l Habîb" (شعم ترنم بعشق الحبيب) diyordu. Bütün ağaçlar yeşil elbiseler giyinip, yeşillikler şi'ir söylenen yerler oldu ve bülbüller de nedîm. Cihân, cennetten bir bağ gibi oldu.

O zaman bahtlı Sultan İskender'in yerine tahta oturmuştu. Baba, diğer büyüklerle beraber Padişâh'ın hizmetindeydi. Bütün akıllı kumandanlar Şehinşâh'ın sözünü dinlerdi.²⁹

Hâl böyleyken, ansızın kapıdan bir haberci gelip Padişâh'ın önünde eğildi, Şehriyâra du'â ve senâlardan ettikten sonra [22b]:" Hocacık Hisar diye meşhur olan yere, Freng memleketinden bir ordu gelip ehl-i İslam ile savaşıp mü'minlerden pek çoğunu şehit ettiler. Yapılacakların en iyisini elbette Padişâh bilir." Dedi.

2.13.-Sultan Mehmed Gâzî ve Sultan Murad Han'ın Hocacık Hisar Savaşına Götmesi

Hüsrev, haberciden duyduklarına çok hiddetlendi. Tab'ı epey ısınıp gadaplandı. Sonra Sultan Murad'a şöyle dedi:" Pehlivanların başı! Her taraftan orduyu çağır. Kâfirlere doğru savaşa çıkacağım. Freng beldelerinin hepsini alıp güç

²⁸ Burada takdim-tehir yapılmıştır.

²⁹ Diğer kaynakların aksine, II. Mehmed'in babasını bizzat kendi isteğiyle çağırıldığı ve başkumandan tayin ettiği anlaşılmaktadır.

ve hile ile ün salacağım. Ehl-i Freng iklimini öyle bir hâle getireceğim ki, kimse taş üstünde taş bulamasın."

Sultan Murad, Cihân Şâh'ndan bu sözleri duyunca yüzlerce âferin söyledi. Sonra şöyle dedi:" Elhamdulillah ala külli hâl ki, **[23a]** Allah bana her bakımdan ekmeleliyyet sahibi bir evlâd verdi." Ondan sonra, Rûm ikliminin sipâh-dârı her bölgeye mektuplar yolladı, her memlekette bir ordu talep etti. Gelen ordulara da epey hazine ve altın dağıttı. Padişâh'a : " Senin tâcına cihânın ihtiyacı var. Bu büyük orduyla kâfirlerin gazâsına git. Büyük hakanlar gibi gittiğin yerlerden zaferle dön. Bundan sonra, ömrüm yettiğince senin hizmetine bel bağladım. Bu gazâyâ da birlikte gidip kâfirlerin önünü keselim. Batı diyârını öyle bir hâle getireyim ki, gelecekte hep bundan söz edilsin."

Soylu Şehinşâh oradan sevinçle ayrıldı. Emîrlerden birini memlekete bırakıp, sefer için 'alem açtı. Kâfirlerle gazâ için götürdüğü büyük ordu, hızlı bir şekilde hareketle nihayet **[23b]** zaman ehlinin dilinde Hocacık Hisar şeklinde meşhur olan mevki'e ulaştı.

Bir tarafında dağ, diğer tarafında nehir olacak şekilde yapılan şehir, ni'metlerle dolu ve çok zengin idi. Ayrıca, çok yüksek ve dayanıklı sûr ve hisârlarla korunuyordu. İstihkâm bakımından benzeri daha görülmemiş ve Hayber ondan ufak bir parçaydı. Her iki kulenin yerden irtifâ'ı yüz adımdan da fazlaydı. Sayıca ne kadar kulesinin olduğunu söyleyemem ama, hendeğinin dibini, çok derin olmasından dolayı bugüne kadar kimse görememiştir. Hendeğin genişliğine gelince, ikiyüz na'ldan belki de yüz na'l kadar fazlaydı.

Sel gibi akıp gelen ordu hemen kapıya dayanıp kuşatmaya başlandı. Şâh, dağ tarafına otağını kurup düşmana tantanasını gösteriyordu.

Ertesi gün din Padişâhı'nın bayrağı hâverden (doğudan) doğunca **[24a]** mavi kubbeden dünya dolaşan komutan(Güneş) görüldü. Padişâh, işin ustalarına sayısızca

gürültü tüfeği (Ra'd Tüfek) dökmelerini³⁰, böyle bir kapıyı gürültüsüz ve taşsız bir savaşa alınamayacağını söyledi. O zaman, Gürültü tüfeği işinde usta olanlar, Kardir ile kurşuna bakır karıştırdılar. Bu karışımdan da Gürültü tüfeği (top) döktüler. O anda, dünya görmüş Sultan Murad, soylu Padişâh'ın yanına geldi. Padişâh'tan savaş için köslerin çalınması emrini vermesini istedi.

2.14.-Sultan Mehmed Han'ın İlk Def'a Hocacık Hisar'da Harb Etmesi

Sa'adetli sabah doğudan doğup feleğe yükseldi. Dünyaya nûrlu bayrağını açıp koyu karanlığı cihândan dışladı. Güneşin tesiriyle gökyüzündeki yıldızlar yok olup gitti. Onun nûruyla kara ve deniz başka bir feyz buldu.

O an Rûm ve Rus Şehinşâhı, gazâ için derhal kös çaldırdı. [24b] Na'ralar ve bağırılmalar göğe yükseliyordu. Gürültüden 'adeta dünya parçalanıyordu. Köslerin âvâzından sanki bu köhne çömlek devriliyordu.

Şehinşâh'ın ordusu kalkıp savaş aletleriyle süslendiler. Zırhlarını giyinip başlarına demirden külâh taktılar. Ünlü ordunun kahramanları her taraftan sûrlara doğru yürüdüler. Hemen savaşa başlanıp her taraftan Gürültü tüfeklerinin taşları sûrları dövmeye başladı. Taşların isâbetiyle sûrların ba'zı kısımları yerle bir oldu.

İçeride bir kâfir vardı ki, bu kavmin başıydı. Kâfirleri cesaretlendirmekle meşguldü: "Bugün iyi savaşmazsanız, yarın ok ve taşlarla ölürsünüz. Müslümanlar, bu i'tibarsız kavmin kökünü tek bir savaşa kazır" diyordu. Bunları duyan kâfirler, onun büyüklüğüne hürmeten, [25a] Ma'na bakımından en kısa hâliyle şöyle dediler: "Bize ve bizim topluluğumuza menât ve uzza yardım etsin!"

³⁰ Nûshada hep Ra'd-tüfek olarak zikredilen silah, Farsça sözlüklerde bir nevî havan topu olarak belirtilmektedir. Ra'd kelimesinin karşılığı ise gürültüdür. Eserde, kimi zaman mancınık için de aynı ibarenin kullanıldığı anlaşılmaktadır. Osmanlılarda Topçuluk hakkında bilgi için bkz.: Yusuf HALAÇOĞLU, *Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*, s. 53-54.

Çirkin bir heyûlâ gibi, kara gece yüzünü gösterince yıldızlarda hile ile güneşin yerini almaya çalıştılar. Şehinşâh'ın ordusu da dağdan aşağı indi. Kahramanlar ve ordu kumandanları dinlenmeye çekildiler. Uyku ve dinlenmeyle, dünyanın bütün asâyişi geri geldi.

Seher vakti herkes uyanınca, savaş için tekrar hisarın dibine doğru koşuldu. Savaşın başlamasıyla beraber sûrlara da taş yağmaya başladı. Kâfirler, savaşla birlikte sonlarının yaklaştığını görünce birden kanları kaynamaya, coşmaya başladı. [25b] Bu hareketlenmeyle Müslümanların üzerine epey taş ve ok fırlatıldı. Mü'minlerin çoğu kâfirler tarafından şehit edildi. Mü'minler tarafından da, gavur ve Yahûdî kavmine ait çok sayıda kelle, aslâ olmamışçasına yok edildi. Bu savaşla epey bir zaman geçti. Fakat, yek diğerlerine muzaffer olamadılar. Tam bu sırada sınırdan gönderilmiş bir haberci geldi. Genç Padişâhın elini öpüp ona: "Rûm ve Rûs Hüsrevi! Güçlü ve yeni bir ordu Engürüs'ten geldi. Yüz türlü kötülük için Tuna suyunu geçtiler. Biri Lekbân diğeri Uskurus ki, Despot ve Alman nişânı ve inancındalar. Diğeri Şahları da Kral ve Yanko olup gavur Paçiyeye ile birlikteler. Bilgilediğiniz gibi, durum bundan 'ibaret din Şâhımız." [26a]

2.15.-Sultan Mehmed'in Haberi Gizli Tutması ve Kal'ayı Aldıktan Sonra Kral'a Karşı Savaşa Gitmesi

Rûm ikliminin sahibi, hoş olmayan haberleri duyunca, önce dinin mertlerine şöyle hitabetti: "Bu haberi kimseye söylemeyiniz. Bu durumu kimse bilmemeli. Önce bu kapıyı savaşla açmalıyız. Freng ve Yahud'un farkını söylemeliyim. Bu kal'adan epey varlık alıp orduma altın dağıtmalıyım. Sonra hızlı bir şekilde buradan geçerek Alman ve Legban ve gavur ile Yahud'a gideriz. Ağır topuz, kılıç ve oklarla bu kavimden süt içen çocuk dahi bırakmayacağız."

Ertesi gün ufkun taze gelini yüzündeki tutuğu ref'edince, doğudan daha bir parlak olarak çıktı. Hüsrev, Rûm ve Ruslara, her taraftan davul ve kösler çalmalarını, kahramanların savaş için kuşanmalarını, artık bu aşılmaz kapıyı açmalarını söyledi.

Anında savaşa hazır bulunan cesûrlar [26b] savaş meydanına gittiler. Zeki yiğitler ve işin adamları, sağdan ve soldan Gürültü tüfekleriyle saldırdılar. Pehlivanlar her taraftan gelerek kulelere merdiven dayadılar. Kal'a etrafından ok ve baltalarla kâfirleri baştanbaşa kırdılar. Ok taşları, Mühre Tüfeği ve kılıçla Freng kavminden çoğunu öldürdüler. Pâk, can bahşeden ve cihân sahibi Allah'ın yardımıyla kapıdaki kâfirleri helâk ettiler.

Şâh'ın yiğitleri kapıyı alıp derhal yoldaki topraklar gibi yaptılar. Yiğitler o hengâmede, her taraftan kadın ve erkek esirler aldılar. O kavmin, kumandan – asker, güçlü-güçsüz, büyük-küçük epeyini öldürdüler. Ondan sonra işin ehillerinden bir Emir, Şah'ın yanına geldi. Cihân Şâh'ından kal'ayı istedi. İsteği duyan Padişâh, epey Türk ve Kürd ile kal'ayı o yaşlı yiğide verdi. Ona [27a]: "Serhad ve sınırı tut ve merdâne ol. Bölgenin emîni ve evin bekçisi ol" dedi. Sonra iyi hasletler sahibi Şehinşâh, Kral ile 'alakalı işle ilgilenmeye başladı.

Söyle Kâşifi! Büyük Padişâh,
Legban ve Alman'a neler eyledi.

2.16.-Sultan Mehmed'in II. Kral ve Yanko ve Emirleri ve Kafirlerle Harp Etmesi

Seher vakti, altın nûrlu Cemşid, kuyunun dibinden çıkan Yusuf gibi göğe yükseldi, dünyaya nûr dağıttı. Allahü te'âlânın yardımıyla dördüncü çarktan cemâlini gösterip inanç hazinesini Padişâh'a bahşetti.

Kötü düşünceli Baçiye, durumu Kral'a izâhtan sonra şöyle devam etti: "Orduyu hızlı bir şekilde Kosova'ya götürüp orada beklemeliyiz. Padişâh orada bizimle savaşırsa helâk olacaktır. Orduyu Kosova'ya götürmeliyiz."

[27b] Kral, her bakımdan kemâle ermiş olan yaşlı yardımcısından bunları duyunca:"Neresi daha iyi olacaksa ordu oraya geçsin" der. Baçiye, Müslümanlara zarar vermek için orduyu Kosova'ya doğru sevk etti. Bu gürûh, gittiği her yerde Müslümanlara cihânı daralttı, canlarından bezdirdi.

Frenk memleketi tarafından sayıca epeyi çok olan ordunun Kosova'ya geldiği haberi Cihân Şâhı'na ulaştı. Akıllı Padişâh, meclisi toplayıp ileri gelenleri ve cihânı bu durum hakkında bilgilendirdi.

Hareketi bildiren davullar çalınıp ordu hızlı bir şekilde Kosova'ya doğru ilerledi. Henüz az-çok ilerlenmiş iken iki ordu karşı karşıya geldi. İki ordu demeyeyim; kılıç, ok ve baltalardan oluşmuş iki deniz. Bu tarafta sanki mahşerde kıyamet ehli haşrolunmuştu. [28a] Öbür tarafta ise, bir birine karışmış karıncalar ve çekirgeler gibi ye'cücüler vardı. Her iki ordu da saflarını tanzîm ettiler ve ordugâhlarını kurdular. İslam yiğitleri ve Freng ehli savaş için kuşanıp kalpgâh ve cenâhlarını düzene soktular. Öyle ki, ova keskin kılıçlılarla dolmuştu.

Despot'un yardımcılarında çok meşhur bir savaşçı vardı. Vücûdu zırhların içinde 'adetâ kaybolmuştu. Hiddetli ve ateşli birisi olup, savaş için gereken âletleri almış, kendisini ölüme hazırlamıştı. Humân ve İsfendiyâr gibi savaş mertleri meydana çıktı. Aydan diğer aya yetişecek kadar toz çıkararak meydanda dolaştı. O anda, Padişâh'ın kalpgâhından filten gibi bir süvârî karşılamaya meydana atıldı. Arslanın yüreğini parçalayacak kadar güçlü ve cesur idi. Rüzgarla yarışan bir ata binmiş, [28b] kılıç ve yayla donanmıştı. Her iki ordu bu iki kahramanın savaşını seyrediyordu. Mü'min, aniden atakla onu atından indirmek istedi. Fakat, kâfir buna izin vermedi. Sabahtan öğle vaktine kadar süren çekişmenin sonunda, takdîr-i ilâhî ile, ecel işe koyuldu. Kâfir, var gücüyle öyle bir topuz indirdi ki, mü'min gencin kafası parçalandı. Pâk rûhu cennetteki hûrî ve gilmânlarla doğru gitti.

Bundan sonra iki ordu hızla birbirlerine doğru ilerleyip, tereddütsüzce öldürmeye başladılar. Öyle bir savaş oldu ki, tilkiler arslan kesildi. Her iki taraftan da

o kadar çok ölü vardı ki, bütün çöl ve vâdi kanla boyanmıştı. Kılıç, ok ve mızrakların sesi yedi kat göğe yükseliyordu.

[29a] Ancak, düşmanın okçu birlikleri uzaktan fırlattıkları oklarla mü'minleri kırıyordu. Nitekim, Müslüman ordusunun sağ kolu kırıldı, buldukları mevki' kaybedildi. Mü'minlerden epeyi sağ cenâhta öldürüldü.

Sağ kolu kıran düşman ordusu kendi merkezlerine döndüler. Sultan Murad'a bağlı kuvvetlerin içinde çok cesur biri vardı. Sultan'ın kapısında makam sahibiydi. O pîl-tenin adı Karaca idi. Hâss u 'âmmın nezdinde çok meşhûr biriydi. Karaca³¹, hizmetinde bulunan birliğiyle kâfirlerin yolunu kesti; cenâhtan Behram-ı Çûbîn gibi çıkarak düşmanın üzerine atıldı. Hangi tarafa ilerlediyse epey kafayı vücuttan ayırdı. Yiğitleri de, o arada kâfirlerden bin den fazla öldürdüler. **[29b]** Kâfirlerin mağlub olduğu bu savaşta, ba'zı ordu başları alınıp götürüldü. Karaca, kılıcı ve yayıyla epey saldıridan sonra kalpgâha döndü.

Gece olup dünyaya dönen ay gökyüzüne çıkınca, her taraf 'Abbas gibi giyindi. Utarid Yıldızı dünyanın aydınlığı üzerine karanlığı örttü. O anda Cihân Padişâhı, akıllı Re'âd'a³² taş ve gürültü tüfekleriyle savaşı sürdürmesini söyledi.

Padişâh'ın emriyle Re'âd, Gürültü tüfeğinin başına gitti. Sâf kibrit ile barudu gürültünün içine döktü. Buna taş ve tahta karışımı da ilâve etti. Ateşi yukarıdan aşağıya indiren acayip bir fitil de üzerine koydu. Fitile ateş yaklaştırılınca cihân sahibi yüce Allah'ın emriyle kibrit ve hâm baruttan dünyayı karartan dumanla birlikte yüksek bir gürültü çıktı.

[30a]³³ "Gazâ niyetiyle batıya doğru gitmek istiyorum. Büyüklüğünle lutfedip, doğru cevap olarak ne söylersin?"

³¹ Daha sonra Rumeli Beylerbeyi olan Dayı Karaca Paşa olarak da kullanılmaktadır. Kaynak; İNALCIK-OĞUZ, *Gazavât-ı Sultân Murab b. Mehemed Hân*, s. 99.

³² Gürültücü-topçu, gürültü tüfeğini veya havan topunu kullanan şahsa deniliyordu.

Bu kıssayı duyan Sultan Murad, hemen altın tâcını başına koydu. Tahtından şân ve şevketle kalkarak Din Şahı'nın yanına gitmek için sefere hazırlandı. Topladığı çok büyük bir ordu ile de harekete geçti.

Taçlı Sultan Murad, Gelibolu Suyu'nu geçerken, kâfirler gemilerle sağ ve soldan yolu kapattılar. Bundan sonra Sultan dağ ve çölü aşarak Göksu Nehri'ni geçmek durumunda kaldı. Sonunda Padişâh'ın yanına ulaşıp hizmetine girdi. Yüzlerce lütuf ve izzetle her lahza Şâhı namaza götürüyordu.

Bilgili ve yaşlı pîr, büyüklükle Şaha (Sultan Mehmed Han'a) şu sözleri söyledi: "Âlemdeki şâhlar, kılıç ve baltayla dünyayı baştan başa aldılar. En iyisi beklemeksizin kâfirlerle kılıçla konuşmak lazım."

[30b] Ne kadar hoş sözler söyledi, yaşlı ve seçkin adam evlâdına: "Düşmanların, etrafında baş gösterince, onunla kılıcın konuşsun. Düşmanın sorularına en iyi cevap kılıçtır. Cihân mülkü bir gelin gibidir. Ey oğul! Onu kılıçla yanına alır, kılıçla yanında tutabilirsin."

Babasından bu hadisi duyan Hüsrev, cevâben şunları söyledi: "İslâm'ın düşmanı olan gürûh ne çevikten, ne de demirden yapılmışlardır. İyi iş yapan okçu ve mızraklılarım var. Kılıçla kâfirlerin kökünü kazırım."

O zaman Sultan Murad, durumu vezirlerine anlatıp orduyu hazırlamalarını ve mevcûdu Şâh'a arz etmelerini söyledi.

2.17.-Sultan Mehmed Gâzinin Kendi Ordusuyla Sultan Murad Han'ı Savaşa Göndermesi

Herkesce Şemseddin diye bilinen ince görüşlü ve akıllı birisi şöyle nakletti: "Nâmlı Şehinşâh, üçyüzbinden fazla bir orduyla harekete geçti. Bu sayının yüzbini

³³ Burada sayfa eksikliği var. Her ne kadar nüshadaki sayfa numaraları doğru sırayı takip etmekteyse de, konu akışından ifadenin düşük olduğu anlaşılmaktadır. Anlaşılan, sayfa numaraları daha sonra ilave edilmiştir.

emîrler olup hepsi bilgili insanlardı .[31a] Kırkbini de Sultan Murad'ın Hassa gençleriydi. Akıncıların sayısı da yüz bin olup hepsi namlı ve savaşçıydı. Savaşta çok maharetli olan Garipler de elli bin olup, savaş için zırh ve diğer ağırlıklarla donanmıştı. Bir elinde mızrak ve yay, diğer elinde ise kılıç ve topuz tutarlardı. Hepsi savaş için tirkeşlerini okla doldurmuştu. Bu gürûhun saldırdığı düşmanların gönlü ve ödü kopardı. Gezi için dağdan geçince, 'adeta dağ görünmez olurdu."

Böyle muzaffer bir ordu çok hızlı bir şekilde Şehinşâh'a sunuldu. Şâh, böyle hazır bir orduyu görünce Sultan Murad'a binlerce övgü yağdırdı. Sultan Murad da, genç ve bahtlı Padişâh'a binlerce âferîn söyledi.

Ertesi gün doğudan açılan güneş batıda gizlenince, nöbeti devralan ay nûruyla dünyayı süsledi. [31b] Ordu uykudan uyanıp savaş hazırlıklarına başladı. Varlığı dünyaya lazım olan cihan sahibi, gönlünün parçası oğluyula vedalaştı. Sultan Murad, ordusuyla gazâyâ giderken Şehinşâh Edirne'ye gelip tahtına oturdu.

Diğer taraftan, sınır bekçisinin göndermiş olduğu haberci, genç Şehinşâh'a ba'zı haberler getirdi. Haberci, Padişâh'a: "Zafer, düşmanlarına karşı dâima seninle olsun. Sa'adet, gece ve gündüz yanında bulunsun. Rûm ve Rus Hüsrevi! Yanko ve Engürüs ordusu dâima Savaş peşinde olan kralla birlikte Tuna nehrini geçerek Varna'ya ulaştı. Mü'milerden epeyini yakalayıp bağlarken birçoğunu da şehit ettiler, kırdılar. Durum böyle. Yapılacakların en iyisini Şâh bilir" dedi. [32a]

2.18.-Sultan'ın, Kral ve Yanko Savaşına Gitmesi ve Varna'da Karşılaşması

Soylu birisi hikayeyi şöyle nakletti: "Sınırdan gönderilen haberci, Padişâh'ın yanına gelince yukarıda bahsi geçen hikâyeyi anlattı. Kâfirlerin, bölgede yaşayan mü'minlere zulüm ve adaletsizlik yapmasından Padişâh'ın haberi oldu.

Sultan Murad, hikâyeyi duyunca derin bir ah çekerek titredi. Ateş gibi kızdı, kanı beynine sıçradı. O zaman Rûm ve Ruslara şöyle dedi: "Engürüs'e gitme yolu

bize göründü. Bir olan ve hep var olan Allah'ın yardımıyla kâfirlerin yolunu keseceğim. Yanko ve kavminin kökünü kazıyıp, lanetli Krallarını ateşte yakacağım. Kâfir vilâyetlerini baştan başa kılıçla alt üst edeceğim. Anlaşılan, Ensürüs'ün başında havalar yükselmiş. Demir topuzumla döveceğim.[32b] Geleneksiz ve görüşsüz olan kâfirlerin ikliminde, sözün kısası, âbâd yer bırakmayacağım."

Akıllı ve görüşlü vezirler, Şehinşâh'ın sözünü dinleyip: "En güzeli, Padişâhımızın söylediğidir" dediler.

Diğer gün, ufkun tâze gelini dünya üzerindeki karanlığı def'edince, dünya yeniden aydınlandı. Aydın Şehinşâh, isâbetli görünüşüyle hareket davulları çaldırdı. Hayy ve Celîl olan Allah'ın yardımıyla cesûrların ordusu Şâh ile beraber Varna taraflarına yürüdüler.

Sultan Murad, Varna taraflarına ulaşıncı bir dilek tuttu. Allah'a teveccüh ederek: "Ey güneşi ve ayı çıkaran! Kullara fetih ve zafer bahşeden sensin. Eğer, Kayser'in tahtına oturan iyi kalpli Şâh'ın bahtı ve devleti yâver gidip cihân mülûklarına başlık ederse, [33a] bahtının hürmetine, sayıca çok olan düşman bu savaşta kırılınsın" dedi.

Aydın görüşlü ve tedbirli "Padişâh-ı Cihân-taleb", bölgenin kırında yer tuttu. Otağının kubbesini de anında güneş ve ay gibi göğe yükseltti. Sayıca çok olan ordusu da etrafında yerini aldı. Düşman gürûhunun kanına pusu kurar gibi, dağın eteğinde oturarak rahat ettiler. O anda İran memleketinden Şehinşâh'ının yardımına bir ordu geldi. Her biri zırhlarla kuşanmış, boyları semâya yükselmiş, savaşta Rüstem ve Sohrap gibi ün salmış, kılıç ve ağır topuzlarla epey ordu kırmış kimselerdi.

Feridun'un soyundan olan ve cihânın kendisini Mehmed³⁴ diye isimlendirdiği bir genç bu kavime öncüydü. Güzel görüşlü, iyi hûylu ve tatlı sözlüydü. Savaşta, gazâ aşkıyla adı ve nâmûsunu boynunda taşırdı. Düşmanın kalbine saplayacağı yüz çubuk oku tirkeşe atmıştı.[33b] Öyle bir yayı vardı ki,

³⁴ Niğbolu Beylerinden Firûz-oğlu Mehmed olarak da kullanılmaktadır. Kaynak; İNALCIK-OĞUZ, **Gazavât-ı Sultân Murab b. Mehemmed Hân**, s. 107.

çektğinde her köşesinden ses çıkardı. Rüzgarla yarışan bir ata binmişti. Atı o kadar hızlıydı ki, koşu anında çıkardığı toz aya kadar yükselirdi. Diğer kahramanlar da, onun ihsânıyla, emirlerini başlarına taç etmişlerdi.

Başı dik yiğit, şahın yanına varınca ayağına kapandı. Şah da onu namaza götürdü. Du'a ve senadan sonra Rûm Padişâhı'na: "Bütün cihânın tahtını süsleyen padişâh! Cem'in mülküne Padişâhlık sana olsun ki, Kayser'in yerinde İskender gibisin" dedi. İhtişâmlı Padişâh, genci, altından yapılmış kürsüye oturttu. Padişâh, ordu arasına yeni gelen zümreye "Garibân-ı Leşker" diyordu.

Söyle Kâşifi! Durum nasıl oldu?
Şâh ve Kralın karakolları³⁵ arasında.

2.19.-Sultan Murad ve Kral'ın Öncü Birliklerinin İlk Def'a Harb Etmesi

Savaşta bizzat Padişâhın yanında bulunan, cihân görmüş ve işin mertlerinden bir pîr [34a] vardı. Hızır³⁶ adında ve yeşil hatlı ve İlyas görüşlüydü. Hakikaten de İlyas ve Hızır gibi yol göstericim oldu. Bu zât, Padişâh'ın Kral'a ve Yanko'ya neler eylediğini baştan sona şöyle anlattı: "Kâfirler yaklaştığı an, ordunun çıkardığı tozdan âdeta dünya karardı. Kâfirin ve Padişâh'ın öncü kuvvetleri karşılaşıncı her iki taraftan, epey kâfir ve Müslüman kılıç ve baltalarla öldürüldü. Kâfir ve Yahudî ordu başkanı mü'minlere el uzatınca, mü'minlerin ordusundan bir kişi keskin kılıcı ve siperiyle ilerledi. Orduyu ayakta tutan bu zâta Karaca deniliyordu³⁷. Fakat, bu savaşta batı gavurlarından bir süvari onun karşına çıktı ki, sert yapılı ve zırhlarla kaplı olup kılıç, mızrak, ok ve süngü ile mü'minlerin ordusundan epeyi öldürmüştü. Zamanın pehlivânını dünyadan silmek için zehirli kılıcı çıkardı.

³⁵ Eserde, öncü birliklerinden *karakol* olarak bahsedilmektedir.

³⁶ Daha önce adı geçen *Uzun-karî oğlu Hızır Bey* olmalıdır. Filibe'nin 20.km. Kuzeyinde *Uzun-Kara* yer adı ihtimal onun adından gelir. Kaynak; A.g.k., s. 98.

³⁷ Karaca Bey, Varna savaşında Anadolu Beylerbeyi idi. Kaynak; İ. Hakkı UZUNÇARŞILI, **Osmanlı Tarihi**, s. 435 vd.

[34b] Nâmlı önder Karaca, onunla savaşa başladı. Siperiyle saldırıyı geçiştirdikten sonra kâfirin kemerinden yakaladı. Hayy ve Vedûd olan Allah'ın yardımıyla gavuru eyerden kaptı. Eyerden kaldırdığı gibi öyle bir yere çarptı ki, 'adeta beyni alnından fıskırdı. Başını kesip mızrağa taktı. Sonra savaşa azmedip tekrar meydana çıktı. Kılıç, mızrak ve ağır topuzla kâfirlerin önde gelenlerinden epeyini öldürdü.

Diğer korkusuz yiğitler de sayısızca kâfir öldürdüler. O savaşta Padişâh'ın ordusundan da epeyi mü'min ölmüştü. Savaş, akşam vakitlerine kadar böylece sürüp gitti. Fakat, kâfirlerle mü'minlerin savaşı bitmedi. Gece bastırınca davulcuların nöbet çalmasıyla ordu karargâha toplandı.

Savaş alanı her tarafıyla kesik ve kopuk baş, el, ayak ve vücûdlarla doluydu. Gece ve gündüz birbirinden ayrılınca Müslüman ve kâfirlerde yekdiğerlerinden ayrıldılar. Her iki taraf da dinlenmeye çekildi [35a]. Cesur ve yürekli komutanlar Padişâh'a savaş raporunu verdiler. Din Padişâh'ı raporu dinledikten sonra hepsine âferinler yağdırdı. Ondan sonra oracıkta dinlenmeye koyuldular.

Anlat Kâşifi örneklerle tekrar,
Dünya görmüş Şâh ve Kral'ın savaşından.

2.20.-Sultan Murad'ın Yanko ve Kral ile Harbi

Diğer gün doğunun hükümdârı, cihângîrin kılıcı gibi parlayarak dünyayı aydınlattı. Zulmet düzenini dünya üzerinden uzaklaştırıp her tarafı nurlandırdı. Yusufun parlak çehresi gibi gökyüzüne yükseldi. Gecenin Zelihası ise perde arkasına çekildi. Dünyaya gündüzün turuncusu gözükürken gecenin turuncusu ise yok olmaya başladı.

Rûm ve Rus Padişâh'ı gazâ 'azmiyle kös çaldırdı. Savaş alanında safları düzene sokarak bir bakıma da düşmana ordusunu 'arz ediyordu. Yiğitler savaş için kuşanıp bellerini sıkıca bağladılar.

[35b] Sultan, düşmanın kalbine vurabilmesi için sağ kanadı Bedirhan'a³⁸ emanet etti. Sol kanadı ise, savaş meydanında mert bir yiğit olduğu için Davud'a³⁹ bıraktı. Şehinşâh ise bizzat ordunun kalbinde yer aldı. En ön safda ise elleri kılıçlı Garibler vardı. Ordu böylece düzene sokulup Allah'tan huzûr istendi.

Diğer taraftan, Kral kuzey ve güneyden olmak üzere ordusunu düzenledi. Sağ kanadı ordunun başı olduğu için Yanko'ya teslim ederken, sol kanadı da diğer bir kâfire, ki zamanının en iyilerindendi, teslim etti. Kendisi de İslâm ashâbı Padişâh'ının yaptığı gibi ordunun kalpgâhında durdu. O zaman nâmlı ve namuslu yiğitler savaş kösleri çaldırdı. Zurnalara üflenince, sesi bu köhne çömleğin içinde çınladı. Mahşerin sabahında safirin (surun) sesi gibi her taraftan feryat ve haykırışlar yükseldi. Padişâh'ın merkezinden, ordunun gözü ve nûru olan bir süvari ileriye çıktı. [36a] Bu zât, yüksek makamlı büyüklerin soyundan gelmekte olup adı Davud idi. Ateş gibi göğe duman ve tozlar yükselterek meydana çıkıp tur attı. Sırtında yayı, eyerine de ağır gürzü bağlıydı. Düşmanların belini bağlamak için kemendi eyerin arkasına bağlamıştı. Okla dolu tirkeşi de sırtındaydı. Elmasın gözünü kamaştıracak bir de kılıcı olarak savaş için meydanda hazır duruyordu.

Kralın ordusundan da kâfirlerin 'adeti üzere giyinmiş yay, ok, kılıç ve aslanın ciğerini delen mızrağıyla bir atlı ilerledi. Atıyla dağa oturmuş bir dağ gibiydi.

Davud'a yaklaşınca kılıcını çekti.[36b] Pehlivan, derhal topuzla saldırıyı uzaklaştırdı. Ardından bir kılıç darbesiyle de onu yaraladı. Lanetli gavur Davud'dan kılıç darbesi almasına rağmen savaş için geri geldi. Kılıç, siper ve oklarla kırkdan fazla yek diğerine saldırdılar. Davud, ok ve mızrakların bir işe yaramadığını görünce ağır topuzu ele alıp gavura öyle bir vurdu ki, gavur cehennem ashabına canını teslim etti. Ondandır ordular birbiri üzerine dökülüp Müslümanlarla kâfirler birbirine girdiler. Müslüman ve kâfirler bu savaşta yekdiğerinden hadsiz hesapsız öldürdüler.

³⁸ Diğer kaynaklarda sağ kolu idare edenin Turahan olduğu zikredilir. Kaynak; İNALCIK-OĞUZ, **Gazavât-ı Sultân Murab b. Mehmed Hân**, s. 96 vd.

³⁹ Diğer eserlerde orta kolda yer alan kumandanlar arasında gösterilen Priştina sancak beyi Davud Paşa olarak da kullanılmaktadır. Kaynak; A.g.k., s.97.

Ama küffâr kavmi el çabukluğuyla Müslümanların sağ ve sol cenâhlarını kırdılar.⁴⁰ Gece gelip hilal ve kamer göründü. Güneş tekrar batıda kayboldu. Cihân, en iyi renklere bürünüp 'adeta kaplanın sırtına benzer bir renge boyandı. Hemen ardından da güneş gibi, hilalde kaybolup dünya baştan başa yüzü karalar gibi oldu. O anda Engürüs Şehinşâhı kôslerin sesini feleğe yükseltti.[37a] Yiğitlerine hazır ol emri verip etrafta meş'aleler yaktırdı. Sanki, cihanı gazab ateşiyle yaktılar. Kâfirler, gürültü tüfekleriyle sağdan ve soldan sayısız mü'min öldürdüler⁴¹.

Sultan Murad durumu görünce yiğitlerine şöyle seslendi: “ Savaş için herkes toplansın. Kâfirlere çok yakın bir mevki'de toplanıp meş'aleler yakın, ateşin ışığını göğe yükseltin. Atabildiğiniz kadar gürültü tüfeği mühresiyle kâfirlerin gözünü ve başını ezin.”

Padişâh'ın sözleriyle harekete geçen ordu, kâfirlere iyice yaklaşarak gürültü tüfeklerinin zararından tamamen korundu. Ordu tamamıyla kâfirlere yaklaşınca gönüller de rahat etti. Ondandır cesur Şâh, bilgili gürültü tüfekçisine: “Şimdi sağdan ve soldan atışlar yaparak batılı kâfirlerin figanını çıkart” dedi.[37b] Şahın gürültücüsü (Ra'âd) bu sözleri duyar duymaz yayları gerdirdi. Barut ve sâf kibrit karışımından ki, hân u mânları harab ederdi, her birine o kadar döktü ki, dağdan birer kaya gibi oldu. Sonra içine bir fitil ekledi. Yakuttan parlayıcı istedi. Sâf Yakut da anında ulaştırıldı. Ateş fitille temas edince coşup parladı. Ansızın, ateşli ve taştan bir ok yaydan fırladı. Havadan Frenglere doğru yol aldı. Anında ordunun ortasına düşüp aşığı kavimden bazılarını helâk etti. Ordunun içinde yuvarlanarak da epeyini yerlere serdi. Düşmanın kalbini öyle kırdı ki, demirden dağ toprak oldu sanırdın. Böylece, gürültü tüfeklerden epeyi her taraftan yağmur gibi yağıyordu. Batılı kâfirlerin mağlup olduğu savaşta sabaha kadar çok sayıda kâfir helâk ve yok olmuştu.

⁴⁰ Bu noktada anonim *Gazavât-nâme*'de de aynı bilgiler aktarılmaktadır. Karşılaştırmak için, kaynak; İNALCIK-OĞUZ, *Gazavât-ı Sultân Murab b. Mehmed Hân*, s. 95-107.

⁴¹ *Gazanâme*'de, Varna savaşının üç gün sürdüğünün yanı sıra, geceleri de savaşın devam ettiği anlaşılmaktadır.

2.21.-Varna'da İkinci Gün Savaşı

[38a] Topun kalbinden fırlayan büyük taş, Freng' in kalbine saplanıncaya kadar ilerledi. Freng kavminin ordusunu orak gibi biçip epeyini eksiltti. Böylece sayısız gürültü tüfeği savaş alanına atış yaptı. Uzaktan atılan Gürültü tüfeği gülleleriyle putperestlerden çok sayıda öldürüldü. gürültü tüfekleriyle kâfirlerin çoğu anında helâk oldu. Sabaha kadar bu şekilde sürüp giden savaşta, her iki ordu da epey kayba uğradı.

2.22.-Kesintisiz Devam Eden İkinci Gün Savaşı

Ertesi gün, Çin mülkünün Hüsrevi doğudan yükseldi. Mavi gökte tahtına oturup halkın üzerine sevgi yağdırmaya başladı. Cihânı baştan başa feyizli nûruyla aydınlattı. O zaman, iman ehlinin başı ve ordu başkanı Şehinşâh, köslerin âvâzını göğe yükseltti. Güneş, 'adeta yüzünü buruşturdu. Dünyayı süsleyen Pehlivan yiğitler dağın eteklerinde düzen aldılar⁴². [38b] Aynı zamanda, Freng ehlinin davulcuları da savaş 'azmini daha da ısıtarak çalmaya başladılar. Borulardan figan çıkmaya başlayınca da, dünya galeyana geldi.

Alman ve Legbanlar gibi ordu başkanları, büyük küçük saflar düzenlemeye başladılar. Kılıç ve mızraklar ellerinde hazır hale geldiler. Kralın yanında, filten gibi bir şahıs vardı. Toplulukta O'nun gibisi yoktu ve "Ceren"⁴³ adıyla anılırdı. Halka halka zırhla örtünmüş, o zamana kadar kimsenin göremediği kadar büyük ve filin gücüne sahip bir ata binmişti. Başına, çeşitli mücevherlerle süslü bir miğfer takmıştı. Yerin tozunu feleğe yükselterek sağ taraftan meydana çıktıktan sonra, av arslanı gibi kükreyerek karşısına savaşçı talep etti.

Cihân görmüş padişâh, demirden bir dağın başka bir dağın üzerine oturduğu gibi, kılıç, ok ve baltayla eyere oturmuş Ceren'i görünce [39a] yiğitlerine şöyle hitap

⁴² Ordunun yer aldığı konum ile alakalı olarak diğer kaynaklarla aynı bilgi aktarılmaktadır.

⁴³ Çirin veya Çirne olarak da kullanılmaktadır. Kaynak; İNALCIK – OĞUZ, **Gazavât-ı Sultân Murab b. Mehemmed Hân**, s. 108.

etti: “İşin ehli bir yiğit bu yaramazın karşısına çıksın. Putperest kâfire hücumla eli bağlı ve canlı olarak huzûruma getirsin. Bu topluluk içerisinde başı dik olsun.”

Dini ve i'tikadına bağlı, Rûm iklimi büyüklerinin soyundan olan ve kendi memleketinde başı dik olup herkesçe Hamza⁴⁴ adıyla anılan ve Hamza gibi de pehlivan olan biri Padişâh'a gelip Ceren'in meydanına çıkmak için izin talep etti. Padişâh'ın emriyle de o devin meydanına çıktı. Çin yapımı zırhtan bir aba üzerinde olan Hamza, başında bir miğfer, hızlı bir ata binmişti. Hızlı bir şekilde meydanı baştan sona dolaşırken Nebî'ye senâlar söyleyip Hakkı övüyordu. **[39b]** Sonra, insanın koca bir heyûlâya yaklaşması gibi Ceren'e yöneldi. O'nu dünyadan temizlemek için kılıcıyla işe yaramaza hücum etti. La'netli gavur O'nun delikanlılığını, çabukluğunu ve kahramanca saldırdığını görünce siper çekerek olacıklardan kurtuldu. Ardından mızrağıyla karşılık verdi. Savaş esnasında mızrağı da kırıldı. Savaş meydanında iki Pehlivan mücadele ederken iki ordu da onları seyrediyordu. Sonra mü'min 'adalet sahibine senâlar söyledi. Sanki şöyle diyordu cihâna murad verene: “Büyüklerin ve küçüklerin muradını sen veriyorsun. Bana, kâfire karşı öyle bir nusret bahşet ki, Hüsrevimin karşısına yüzümün aklıyla çıkayım.” Bu sözünü daha bitirmeden du'ası kabul oldu. Eyerin arkasından aldığı kemendi açıp, **[40a]** la'netlinin boynuna attı. Kemendi çekmek suretiyle onu attan yere indirdi. Sonra, attan inip iki elini sıkıca bağladı. Din Şehinşâhı'nın yanına getirip binlerce âferîn aldı.

Hâdisenin ardından her iki taraf tekrar rüzgardaki yapraklar gibi birbirine girdi. Demirciler gibi ağır topuzlarla o kadar vuruştular ki, vücutlar eller ve başlar yerdeki toprak gibi çığnendi. O savaşta kılıçlar çekilip o kadar insan öldürüldü ki, yeryüzü ölümlerle örtüldü.

O savaşta bir şahıs Yanko'ya ulaştı. O'na: “Savaşmaya cesaretin varsa kaçma, biraz dur.” diye seslendi. Yanko, yanı başındaki bu çıkışı görünce kaçma

⁴⁴ Vize Sancak Beyi olan Hamza Bey olarak da kullanılmaktadır. Kaynak; İNALCIK – OĞUZ, **Gazavât-ı Sultân Murab b. Mehemmed Hân.**

azmiyle atını koşturdu. Fîlten peşini bırakmayıp elinde kılıç at koşturdu. Boynuna öyle bir kılıç darbesi indirdi ki, anında başı vücûdundan koptu.

[40b] Kâfirler, Hamza'dan böyle bir savaşı görünce sağdan ve soldan hücûma geçtiler. Hançer kullanmakta maharetli bir batılı, Hamza'yı hançer darbesiyle at üzerinden indirdi. O genç, kaza okuyla ansızın din şehitlerinin aşkına can verdi. Ardından savaş daha da kızıştı. Eller ve kafalar, ağır topuzların darbesine ma'rûz kaldı.

Gece bastırıp yıldızlar tekrar 'ayan oldu. Tekrar yıldızlar gökyüzünü süsleyip gündüzün çehresin örttüler. O gece, horozların sesi gibi zurna ve köslerin sesi etrafi çınlattı. Kimi zaman fırlatılan ok ve mızraklardan dolayı aslan tilki kesiliyordu.

Bu savaş ma'rekesinde her taraftan halefler ve selefler birbirinden beter vuruyordu. O kadar genç ve ihtiyar ölmüştü ki, kan akarsular gibi her tarafta revan idi. Gece baskınında da O pâk ve temiz kavimden çok sayıda nâmlı mertler helâk olmuştu.

2.23.-Han Mehmed'in Üç Gece-Gündüz Muttasılan Kâfirlerle Harb Etmesi ve Üçüncü Gün Zafer Bulması

[41a] Diğer gün doğulu Hüsrev gibi güneş yükselip etrafi aydınlatınca gece dayanamayıp yerini aydınlık sabaha bıraktı. Şehinşâh, pehlivan yiğitlerden epeyini kanlar içinde ölü olarak ve cihânı kana boyanmış olarak gördü.

Şâh'ın yanında teftiş işleriyle görevli olan Karaca⁴⁵ duruyordu. Şehinşâh O'na: "Bu durumdan kurtulmanın bir sırrı varsa söyle. Buraları almak, kendimizi ölüme atmak mı iyi, yoksa, kaçmanın çaresini aramak mı iyi? Mü'minler perişan oldu."

⁴⁵ Dayı Karaca olarak da kullanılmaktadır. Kaynak; İNALCIK – OĞUZ, **Gazavât-ı Sultân Murab b. Mehmed Hân.**

Karaca, Padişâh'ın sırrını duyunca: “Onurlu Hüsrevim! Tarih, nâm değil, âr ve nâmus bırakanları asla affetmez. Dünyadayken ün kazananlara, korumak için kılıcın üzerine gitmek, kaçma rüsvâlîğinden daha evlâdır. Eğer Padişâh buradan hareket edecek olursa cümle ordu kaçar. Cehennem ehli bu memleketi ele geçirip baştan sona ateşe verir. **[41b]** Kâfirler, bütün bu ordudan ne nâm bırakır, ne de nişân. Kâfir kavimden korkmaktansa, hâk ile yeksân olmamız daha iyi olur.”

Hüsrev, vezirden bu sözleri duyunca O'na: "Allah aşkına! Bir anlık tereddüdüm için ayaklarımı bağla. Bağla ki, bütün ordum rağbetle savaşa hazırlansın. Nâm ve nâmûsumla ölmek, düşmanın bana karşı zaferinden evlâdır” dedi.

Bu sözleri duyan vezir, Padişâha: “Işık veren görüş budur!” dedi. O fakir, atından inerek Şehinşâh'ın ayağını bağladı.

Ordu durumu görünce, artık savaşta ya ölüm ya da katl olduğunu anladılar. Kılıçlarını çekerek kâfirlere doğru hücum ettiler. Oduncunun ıslak oduna balta vurması gibi kılıç savurdular. Ordu cesurları ve yiğitlerin kanından yeryüzü lâle gibi oldu, dünya karardı. Şâh ve leşker hep birlikte savaştilar. Bu savaş, dev ile perînin savaşı gibi oldu. **[42a]** O kadar çok savaşçı öldürüldü ki, ölülerin çokluğundan, safların ilerlemesi zor oluyordu. Savaş anında bir pehlivan tırkeşinden yayına bir ok salarak, Sâm-ı Nerimân gibi gerdikten sonra düşman ‘alemdârını vurdu. ‘Alemdârla birlikte ‘alemi de yere serildi.

Kâfirler, Kralın çetir ve tûğunun indirildiğini görünce, perişân bir vaz’iyette kaçmaya başladılar. O savaşta Alman ve ... (اسکره) çok sayıda adamıyla yok oldu. Müslümanlar o savaşta hadsiz hesapsız kâfir öldürdüler; Kâfirleri Tuna suyuna kadar sildiler.⁴⁶ Dünyayı dolduracak kadar da esir alınmıştı. Kimsenin hayâline sığmayacak kadar mülk ve mâl almışlardı. Din-perest Padişâh daha sonra yağma emri de verdi. Her gönül derya ve dağ kadar zengin oldu. **[42b]** Hüsrev, cesûrlara kâfirlerin kafalarını getirmelerini emretti. Gidip her biri kafa kesip Taçlı Hüsrevin yanına

⁴⁶ Savaş sonrası Osmanlı ordusunun Haçlıları takibettiği anlaşılmaktadır.

getirdiler. Padişâh, kafalardan minâre yapılmasını emretti. Cihân Şâhı'nın emrettiği yerine getirildi. Eski kavlden rivâyet eden râvî şöyle anlattı: "Olayların temeli atıldığı ân kâfirlerin ve Yahudî kavminin kafalarından yapılan minâreleri saydım, yetmişden az değildi. Cihân Şâhı, cihân halkının 'ibret alması için böyle yapmıştı. Kralın Kosova'ya ordu sevketmesinden ve Varna savaşından yaklaşık iki sene geçmiş olmasına rağmen savaş gününde Hüsrev'in kılıcının etkisinden, Freng memleketi hâlâ âbâd değil.⁴⁷

Ondan sonra şânlı ve şevketli Şehinşâh, babasıyla birlikte kendi tahtına geldi. Şâd tab'ıyla bir def'ada bütün orduyu kabul etti.

Gel ey Kâşifi! Dinle müjdeyi,
Düğün ve sevinç günleri geldi.

2.24.-Sultan Dâme Devletühû İçin Sultan Murad'ın Düğün Yapması

[43a] Dönen çark-ı felek tekrar Balık ayından Hamel ayına doğru geçince ve havalar soğuk ve sıcaktan mu'tedil olup, bostanlarda sarı ve kırmızı güller açıldı. Bahar, ardından esen hoş kokulu rüzgârlarla geldi. O anda gece kınaları yakıldı⁴⁸ ...

⁴⁷ Varna zaferinden sonra II. Murad'a ait Farsça bir Fetihnâme Adnan Erzi tarafından yayınlanmıştır. Bkz.: Adnan ERZİ, "Fetihnâme", **Belleten**, s. 595-647

⁴⁸ Eserin bitirildiğine dair her hangi bir işaret yok. Müellif, eserini ya tamamlayamamış yada müstensih tarafından eksik istinsâh edilmiştir.

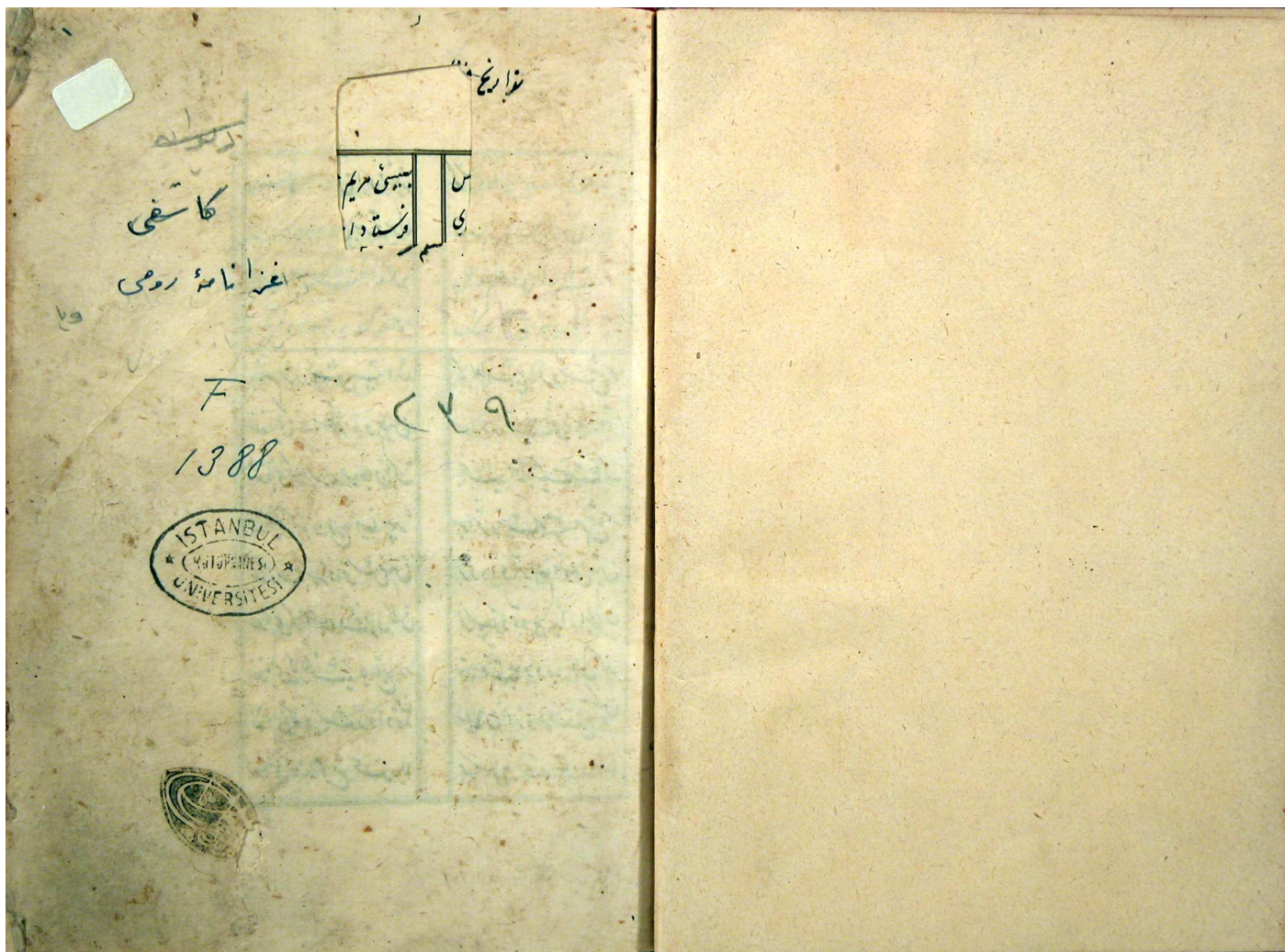
3.-SONUÇ

II. Murad ve II. Mehmed dönemine ışık tutacak olan bu çalışma, 1444 Varna ve 1448 Kosova savaşları hakkında önemli bilgiler ihtiva etmektedir. Kâşifi, manzum eserini yazarken, istifade etmiş olduğu yazılı kaynaklardan bahsetmez. O'nun kaynaklarını genellikle olayların şahidi şahıslar oluşturmaktadır. Bunlardan kimi zaman isim zikrederken, çoğu defa "bilgili bir zât" şeklinde bahsetmektedir.

Eserde, muasır kaynakların Varna savaşının bir gün sürdüğü şeklindeki bilgilere muhalif olarak, üç gün kesintisiz devam ettiği bilgileri yer almaktadır. Bu durum, asıl savaştan önce cereyan etmiş olan küçük çarpışmalar ve öncü kuvvetlerin savaşlarının yazar tarafından toplu bir halde işlenmiş olabileceği şeklinde açıklanabilir. Kâşifi, anonim Gazavâtnâme'de geçen isimler konusunda, Varna savaşında sol kolu idare ettiği zikredilen Bedirhan hariç, mutabıktır. Savaşın cereyan ettiği yer ismi verilmezken, ordunun konumu hakkında teferruatlı bilgiler aktarılmaktadır. Bir diğer önemli husus da Osmanlı ordusunun ateşli silahları kullanması hakkındaki bilgilerdir.

Eserde, Osmanlı tahtında "Padişâh" unvanıyla II. Mehmed bulunurken, geniş salahiyeti ve "Sultan" lakabıyla II. Muradı görmekteyiz. Eserdeki ifadelerden, II. Mehmed'in ilk cülusundan sonra tahttan inmediği anlaşılmaktadır. Ayrıca, Varna'da genellikle top atışlarıyla sürdürülen gece savaşlarından da bahsedilmektedir. Savaş sonrası Osmanlı kuvvetlerinin haçlıları Tuna'ya kadar takip ettiği de eserin değindiği noktalardan biridir. Olayların cereyan tarihi hakkında bilgi verilmezken, tarih düşürme yöntemiyle Varna zaferinin tarihi yanlışlıkla 1446 olarak gösterilmiştir. Hamasî bir anlatım tarzıyla olaylar teferruatıyla anlatılmaktadır. Kâşifi eserini, Bursalı Velîyüddin oğlu Ahmed Paşa'nın tavsiyesi ve Firdevsî'nin üslubuyla 1456 civarında kaleme almıştır. Fatih'in evlenmesiyle ve bittiğine dair her hangi bir işaretin bulunmayışı, yazarın eserini bitirememiş olabileceği veya eksik nüsha olup son kısımlarının bize ulaşmamış olabileceği kanaatini oluşturmaktadır.

BÖLÜM 4: EKLER
TEZE KAYNAK OLAN ESERİN FARŞA METNİ

بنام خرد بخشید ای احد	که لطفش بر افروختش خرد
خدای که در مظهر ما و طین	بر افروختش شیعی نور بقین
خدای که اسرار هر جان پاک	بخشید الالبیک مست خاک
خدای که براوج مینا سپهر	بر افروخت هر صمد شمع مهر
بقدرت کبکس و فرشتش زمین	برود ادا آرام اهل بقین
خدای که الطافش در بی گمان	فرستاد آدم بدار الجنان
خدای که بخشید با تاج رز	خدا فتیله و داد عالی کبر
خدای که در کشور داد و داد	سیمان از رویانست تاج کنین
خدای که بردنغ سحر و بلا	بموسی فرستاد علم و عصا

خدای که بخشید بی عون کس	بسیس مریم خواص نفس
خدای که از بردین پروری	فرستاد احمد بیضا مبری
بایات و برهان و علم و علل	بر انداختن قنون چهل جدول
خدای که هر مؤمنی را بچنگ	مظفر کند بر جهود و فرنگ
شد اکنون بچشم خدای کریم	رگه منسوخ و ایمان سلیم
بشان نصارا و قوم جهود	ز حق آیه نسخ آمد فرود
خدای که آرد بقدرت بید	بس از ظلمت شام روشی بید
جز او نیست انانی اسرار غیب	که رب و دودست است غیب
خداوند رزاق روزی رسان	که او داد روزی بخلق جهان
بکسی هر آنکس که جان پرورد	ز خوان خداوند نمید خورد
بنادان جهان میرساند نصیب	که وانا دران حال بید غیب
ز حق قدرت صانع غیبان	کز نورنگستی پذیرد جهان
چو گویم بحسد خدای احد	که رب رحیم است فرود صمد

برآمدن جهان این نغیر	که سبحان ذی الجود جی قدیر
بس ز حد بردان بخت سول	ز روی رادت می کن دخول
في نعت نبی علیه السلام:	
شهی اولین قوم بردان پرست	که بر اهل دین سدا سلام است
کل آخرین عهد حسن و جمال	که کسی از وی یافت بوی صول
محمد که کل دست تابع و دین	از وی یافت صد گونه نصیبین
جواز وی بدید آمد این کس	تو هم طلب انفس از ان شاخچینی
وراد او بردان از روی قیام	دل و چشم حق بین بردان
عطا کرد وی را بدین پرور	کتاب مبین و جی بیغامیری
چو گویم بوصف نبی مدی	که او پیشوا گشتت بر انبیا
صف کبریا با جز او نیست شاه	که بر حج معتم ز نذ بارگاه
بطا نامین و راهی کرد	بجا میم و طاسین و راهی کرد
چو او بیج بیغامیر باک دین	نذیده خدایا بعین العین

چو کرد آن شه دین بسره گذر	از وی یافت سدره سبی ز ریش پر
ز روحانیان برو کوی و قار	بگرو بیان کرد از انجا گذار
بجای رسید آن شه پاک دین	که حق دید حق بعین العین
بر سو که کرد آن شه دین نظر	سه نور حق دید زیر و زبر
ز حق با دهر دم هزار آفرین	بر اصحاب اولاد آن پاک دین
دردی از ان روزنه مشکبار	بر اتباع او با دبر چار یار
بیا کاشفی از طریق ادب	مر آن آستان بوی بکشای
بس ز حد نعت خدا و رسول	بهر شهنشاه دین کن دخول
في مدح سلطان الاعظم و خان المعظم سلطان محمد غازی	
شهی انجن ساز و انجم فروز	فروزنده ناسان که بر برج خور
درخشان چو خورشید با کیزه زیا	جهان داری بی جهان کدخدای
<p>محمد شهنشاه اعظم روم که ز کشت ابدان مرزوم</p>	

پاداست کیتی برسم اتم	بایمان بدل کرد کفر و ظلم
ز عدلش جلویم که اطرافم	جو خد بر نیست هم ز بوم
چنان این اباد شد ز جهان	که مرا ز کورست شیر زبان
هر جا عمارت نو ساز کرد	دری ز عطا بر جهان باز کرد
بکسرت در دهر خان کرم	جهان را می دادان کرم
جو آهنگ که دی بسوی سعد	شدی ملک کفار ز یرو ز بر
ز رسم سورش برو ز غا	زمین دگر بست روی سوا
سکندر جو رفت از جهان خست	جهان را بدین شاه عادل کرد
هر سو که تا زد شاه نامور	رفیقند پادشاه فتح و ظفر
نهادند شاهان روی زمین	بچاکه آن شه دین چنین
جو بتلا و نیست آن نامدار	از و کشت دین بنی استوار
بروز غا چون شه کامران	بکین بداندیش کبر و گمان
هر جا که بر جاس کبر دخت	به بر جاس آید خکش دست

بس آنگاه بکشاید آن شه یار	ز کفار افروخ شهر و دیار
بگیرد روان رودش لگروس	بسوزد و رفتای اصل بخوس
سازد ز کفار مغرب خراج	بسادات مشرق دهد خوتاج
بایمان در آرد همه کسج را	بگوید بیار اید آن خراج را
هر جا که یاید صلیب و صنم	بناز و مذلت بسوزد بهم
هند منبر ان شه بجای صلیب	که هودم بر آید بمنبر خطیب
بخواند ز فرقان بیانکند	بجای سخنهای بازند وزند
بیار اید اکنون جهان را بدو	سلیمان صفت شاه فرخ نژاد
بایمان در آرد جهان را تمام	وز ویابد اسلام احمد نظام
براندازد از دهر رسم بخوس	بگیرد جهان را بضر بوس
بس آنکه نشیند شه با کرم	سکندر صفت بر سر تخت هم
دو مقل در آید در پیش شاه	ببویت شه و زرد بارگاه
شب ماه کردون برو ز آفتاب	نشیند پادشاه دین بی حجاب

پارندیش شش با خیر	یکی جام سیم و یکی جام زر
که تاشه نوشداران هر دو جام	با سنگ قانون شراب ام
رساند از آن جو عده شاه زین	به کس که باشد در آن انجن
وجود شریعی شریح و در	برد رحمت عام از داد کسر
خدا یا ز احسان و انعام	ذنبی بقی بده کام او
خدا یا بحق ره راستان	بدستان سر این این دوستان
که عرشنه فسخ یار	یکی با بصد سار و صد صد هزار
پیا کاشی از طریق صواب	بکن با خدا و مذخوش این خطاب

در مناجات باری تعالی

الهی تویی کارساز	بهرض تو باشد دنیا ز سر
تو دانی ز اسرار هر جان بک	که دانا و بینا کنی من شک
تو افروختی شیخ هر میخانه	بنور تو بیند ترا هر دیه
تو دانی رازی هر نیک و بد	که در ذات نوره نیا چسرد

تو دانی ز سر ضمیر جهان	تویی در جهان دستگیر جهان
تو رحم آر بر من بطف ای الهی	که دارم ز عصیان دل غمخواره
اگر چه کنه کارم و شر مسار	تو سستی بطف خود آمر ز کار
چه عذر آورم پیشت ای کارساز	که سستی ز عذر جهان بی نیاز
بدرگاه عزت ز قول سول	چه طاعت گذارم که آید قبول
چو خدمت کم در دین مکر	که ایمن شوم از عذاب سوز
مگر لطف عامت شود در سما	که یا بلم رسی بر صف کبر یا
خدا یا بحق دل طرب	بحق رخ روز زلفین شب
که بر کاشی رحم کن ای الهی	که بیرون ز لطف تبار دینا
تو رحم آر بر جان این برحق	که سستی جهان داوی و ملین

سبب نظر کتاب

چو سالار کردون زمانه گشت	بسوی حمل کرده آسنگ گشت
شد از مقدم او سر هر جهان	باین مینوی دار انجان

زهر خابین تو کلی برد مید
 ز موران بر آورد چندان
 پوشید چون خضر بر زمین
 بر آورد دستان گل سرخ و
 بر آمد ز اطراف هر شاخسار
 همی خواند او دکلشن بود
 بلا بلخ اطراف هر گلستان
 ترا رنگ مهرست و بوی وفا
 جز بودی گشت عهد حسنی از
 در آن عهد بودم من پرچم
 ز ملک عرب فتنه از انقلاب
 بقسطظنه گرفته مقام
 بدخ شهر نشسته کرده دخول

زهر کشته بنمود رخ شنید
 که کوی جهان نذ جو خلد برین
 ز دیبای خضر ابر بر برین
 جهان را بر امر جو زود کرد
 بدستان سزایی بر شاخسار
 جو در جنگ مطرب سرودی
 بگل کشته تملک کای گلستان
 دلی بود در اینست جندان
 همی بود در گلشن روزگار
 جدا گشته از خویش اصل وطن
 بروم آمده با هزار اضطراب
 شده شهر در پیش هر خاص و عام
 ناخوان جویان بدخ رسول

میان ظریفان هر انجن
 بچوگان معنی زهر ذره دان
 در آن حال بودم بغایت فقیر
 در آنجا مرا اندر معنی بدید
 کدام آنکس پیش روی بقین
 که زین زمان بود و صد نام
 هر آنکس کای کاشفی زین ماست
 بسی اصل دل با بر آنجا رسید
 در اول برو جانان وزیر
 محمد مر آن آصف نام دار
 که با شست آشنای دهمد
 جو سینی رخ آن شد دل نواز
 با طهار علم و مهن ساز کن

سخن کو جو بلبل به طرف جن
 دلم برده کوی خضر از میان
 ز افکاس جنگ نخت اسیر
 بقفل بلا پای من شد کلید
 بد احمد ابو الفضل بن ولی دین
 بعلم و مهن سرور خاص عام
 برو سوی سلطان عالی جناب
 که اقبال دولتستان در گشت
 که با بخت بر ناست یاری پر
 که بخود بادش سر انجام کار
 دل را ازین غم رای دهمد
 بنه روی خود را بجا کیناز
 در کج معنی بجان باز کن

بفرمان آن خسرو سر فرار
 جو بشنیدم این قصه زان
 که خنزم درین راه آمد دلیل
 دلیم خنم بود بارای خوب
 بقول مرین هر دو صاحب خبر
 ز اقوال این هر دو یکو شمار
 بر نعمت بزدیک ساه جهان
 مرا تربیت کرد آن تاج ور
 گوئیم ز دوران و رای کشید
 بدین علم دارد دلم دست
 مرا تربیت است از ساه دین
 زمانه بمن داد لوح و قلم
 زهر آستان داستانی کیو

خوانا ز روم را نظم ساز
 بیاد آدم داستان دگر
 جو بر انبیا ی جهان جبریل
 در آن دم که گفت انیس القلوب
 نهادم روان دست به چشم
 بدل شد بر نیکی مرا جمله کار
 بدو عرض فرمودم این داستان
 بمن داد خسرو بسی سیم و زر
 دل نهادمانست و تحت سعید
 بنظم جنین شعر دارم موس
 غنی گشته طبع ز کج یقین
 بکس گفت بر نقش دوران تم
 حکایت زهر آستان کیو

که در روم چون بود در روم
 بلفظه بسیار و نه مختصر
 خبر ده از آن جان آگاه را
 که بنشست بر جای قیصر تخت
 کهن داستان را نوا گلشن
 ولیکن بعون جهان که خدا
 خوش آینه میگفت کی داستان
 ز شه نام و وز من سخن در
 ز آغاز این قصه بنیاد کن

مولود سلطان محمد غازی خلد خلافت و ابد و لیت

جنین گفت دانی عالی کهر
 که در کشور روم ز اقبال تخت
 جهان دار شاهی جهان داور
 که بودی بدانش بی معبر
 شهی بود بنشسته بر روی تخت
 که در عهد خود بود اسکندر

بخش شعی بود صاحب کرم جهانش می خواند سلطان مگر بود آن شاه صاحب کرم ستاده بر پیش کمان و مهان ز شاهان و شاه زادگان بهر زسوی گو زمره موبدان مگر آمد آن روز در پای تخت بشد دست شه راروان بود بد و گفت کای خمر و کامران عطا کردی ز دانت ای تاج و جهان فرخ است آن خیمه خصال چنین گفت هر کس وی یابد جو بشنید این قصه سلطان هر	بفرزیدون و بارای جهم که بودی وجودش جهان را بخت کیانی جو کای و کس جهم هم نامداران اصل جهان بخدمت به شاه بسته کر بخش پرتکان و هم پیران جهان دیده شخصی ز اقبال بخت جو دامن به پای شسته فتاد ترا بادشاهی بلکه جهان یکی غنچه از باغ فتح و طوفان که در خوب رویی ندارد مثال که اوراست قوتیا با زبید دش گشت ازین حال بسیار
---	--

طلب کرد آن شاه نیکو خصال هر جا که بودی ستاره شمر پیاورد بشنازد در پای تخت که این تازه کلمه کبریاغ بهار چلیس مکر بود بس معتبر چه گویم ز روی خود نام او چنین گفت با شاه فرخ بین که خورشید را مستجاب حل بمیزان در آید یقین شش می زحل بخت خود را با ما می کشد کنون حکم مولود این نامدار چنین است ز روی علم نقین بگرد جهانرا همه سر بسر	پرتکان دانای دانش کمال کز انظار افلاک بودش خبر بهر سید از ایشان ز اقبال چه خواند بر آورد در روزگار که چون او بودی ستاره که فرخنده با داسه انجام او خود مند دانا ز روی یقین جو در خوشه مرغ عالی کهر بدلوست زهره بخنیا کریم جو همه در موازی ثور امید بسی فرخ است ازین و سیاه که صاحب قرانت است این کار دین را فقیه چین تا در باختر
--	--

منه پسته کرد در بسان نیا جو پسته آن خسر و با خسر جو روی عیان دید تو تمام غزیری مگر بود دانا دلی	نشید جو جم در صنف کبریا بر کس بسی ادر کج و کسرا روان خواند وی را محمد بنام بعلم تو ابرج بس کای بی
بنام خ مولود شده گفت این محمد بنام است این سدیدین	
بومود بس خسر و نام دار خود پسته بودش بدای سهر در آمد مدت این دایه دلسان می ادش این دایه با خسر بکل شکر آسخت هر صبح و شب جو بگذشت ازین قصه یک سال تمام بالفاظ شیرین جو شند و شکر	سپارند وی را پروردگار که او پروردان بزرگان خورد جو خوشتر پرورد در جسم جان غذای نافع جو شیر و شکر وزان گلشگر دادش را بکام بظن اندر آمد زبان کلیم می سنت هم لحظ در و کسرا

جو دوران سالی گذشت از جهان جو شناخت احوال یکی ز بد در آن دم جهان جوی و فرخ بسیار باید شهنش بنزد دبیر جو نوشت است و بارای نویسن الف با نوشت با پوست قلم چون دبیرش بر اجد بر بند بعلم جو اعراب بیروز بر بس کلمه قلم دادش را دبیر خط ثلث و ریگان مشق نویسن جو بی در آینه خط عذار جو بگرفت دست شهنش قلم ز خطی که استاد گفتش خبر	منه پسته کرد دید با سوش باید خردمند دانا ز روی خسر فرستادش را با آموزگار دبیری بودی زدانش خیر بران لوح چون سیم زین خرد پسته خواندش روان با ش از او شن تا با خرد بخواند یکی گفتش خواند جمله ز بر که عنبر بر انشان بر روی جو جو تعلیق و نسخ و تحقیق نویسن بدان گونه نویسن خط غبار بسی رفت بر کان جو هکتم بصد پایه نوشت از آن جو خیر
---	---

ش

دگر لطف طبعش بجای رسیده	که گزشتن نغمی ز جای شنید
نبودش تا مل آن اختطاب	بدره می گفت و پرا جواب
دقیقی گزشت پیش آمد بجق	بشعش گرفتی بصد جای وقت
چو ده سال شد در طریق علوم	بعلم معانی و طب و نجوم
جان کوی برد از همه بردا	که جوگان فلکند پذیرش روان
زده ساکنی تا بجد بلوغ	که شمع نور را فراید فسر و غ
بششیه بازی و لعبستان	ببته و کمان و بکوز و کران
جان گشت شده زاده زورانی	که گزنجوخ کردون برنی زجا
گرفتگی روان قطب رخ کبود	فلکندی دگر باره آنجا که بود
اگر دست بردی بسوی کند	سرگردان را کشیدی بینه
هر جا که انداخت تیر و سپهر	ز سندان می کرد تیرش کند
شب تیره تیرش کوی داور	کدشتی ز صد کام از انکشتی
ز دوع و ذره تیر آن نامور	جو سوزن زگر با کس دی گذر

بششیه و بازوی کشورستان	چنانش می گفت کشورستان
اگر دست بردی بکوز کران	کوی رزم در معوض کا فرمان
بدان گز ز بولاد و آن ضربت	سر و مغز البر ز در هم شکست
دگر میل کردی بچوگان و کوی	که لهو و لعبش بدی ارزوی
همی تا خست هر کجوه بر سپهر	بچوگان دولت زدی کوی
و کریم لعبش بدی جبرئیل	بر سو که می تا خست میگرد میل
بدین گونه می بود در ماه سال	همیشه ب تحصیل کسب و کمال
ز کسب فضایل جو شد بهره ور	بیا بد سنه پیشه پیش پذیر
پذیر چون و را دید با فروزانی	برای بزرگی و فسر سهای
پاورد و پهلوی خوشین نشاند	بر و صد هزار آفرین بشنوند
پاکاشی باز کرد استان	که چون شد سر انجام این استان
در تحت نشان سلطان خاص سلطان محمد غازی را	
جهان دیده دانی عالی کسر	کز اوضاع این قصه بودند سخن

چنین گفت از آغاز این سرگذشت چو شاهنشاه عهد سلطان مراد شب و روزی خورده با جنگ و پی که جاسوس خسرو در آمد در و عا و تا گفت بر شاه دین که از انگلیس لشکر بی شمار جنان لشکری که در طریق شکوه سه گانه فرانی که با تیغ تیز ز نافرمانی بجو عا و نمود دو که برندان قوم را پیشوا یکی را بجهان خواند نیکو بنام دوم را قهرمان است ای بیست ز حشمت رسانیده براج ماه	که شاه را بکیمی تیر بر سر گذشت برای بیبویون و با طبع شاد بخت کیمیا کی چو کاکوس کی بجاک ره شاه بنهاد سر چنین گفت که ز روی یقین باید با طراف مؤمن دیار کنجید بجهامون و وادی کوه ز کیمی در آرد صدر سنجید بگوهر همه از نژاد و نمود که هرگز نبردند نام خدا که سودگفار دارد قیام که از دایقانوست بی راس جو عا دلعین قهرمان بارگاه
---	---

بیاورد خیل و حشر بی شمار کنون آبی و اورکار ساز چو بشنید این قصه شاه جهان بر پرسید از ایشان شاه شکوه چو بدید هر چه میم از بجزدی غزنی مگر بود بسیار دان چنین گفت که ای شاه روشن ضمیر گر غیر ز مملوک غالب حساب بغیر محمد بک کامران جو اسمای ایشان شمردم یقین ببعلیم تهری ز اسم قهرمان هم از اسم نیکو فروست و کنج ز اسم محمد و ماندت م	بفصد ولایات مؤمن دیار بجهان را بفرخنده کی کار ساز طلب کرد در دم کسان و مهنا که چون دفع سازیم دشمن کرده که آسوده خاطر شویم از بدی ببعلیم و بجلت بسی کاروان ز روی بزرگی و رای خیر چنین دیدم ای شاه فرخنده کسی نیست غالب برین کاروان وزان ندانند احتم این چنین بود سفت افزون ز روی مثال برو آید البته صد در دو برج برایشان بود غالب ای نیکام
--	---

جینت قانون این مختصر وگوش خواسد که غالب شد اگر جفت با جفت کردد و جاب و کطاق با طاق شد منشین جز این شاه زاده بران کافران جو سلطان مراد این حکایت شد پاراست بر روی شه اینجن گرفت و تخت سگند نشاند ز ملک عباد انکروس کلید و خرابین ز شهر و حصار وزیران جو دیدند آن سوزنی یکی را غنوس دوم خون خلیل سیم چون علی بود و جار کمال	که کم غالب آید بهر بیشتر بهر کتر آن بر که طالب شود شود راست مطلوب را چه کار شوند پیش دستان بهر قریب خواسد شدن بیجک کل مران بروز مایون و رای سعید دران اینجن دست شاه زین جهان را بطاعات او باز خوانند که کردش مسخر بهر زب بوس به پیش شهنشاه کردش نهار که شاه جهان شد جهان کتختی که بودند زوشن دلا نر اسیل بلکم خداوند باری تعالی
---	---

به دند شاه جهان را نماز کسی خدمت شاه چون رستان جین گفت بهر یک ز روی خود که طفل است این شاه روشن همان بر که در پیش شاه جین بس آنکه جین گفت هر ذوالقار کسی که بختش کند یاوری کسی را که شد بخت مع دولتمین کز نور مراد دولت افزون شود کنن سیج کاری ز روی خود مشو باید وی حسد و عنین بس آنکه امیران بس باشکوه نهادند بهر یک صبدی و یقین	نهادند جره بچاک نیاز سری خود نهادند بر استان با خلاص باک این حکایت شد سنوز از لبان آیدش بوگی خود مندر اسر بود بر زمین که بخت بلندست با شاه بار کند بر ملوک جهان سرودی جو دولت شرب و زباوشین سه کارش از وی بقانون شود که بسی مراد اسر انجام و بد کز افعال ایشان بگردی خوین خود مند دانی دانش پرزوه به پیش شهنشاه سر بر زمین
--	--

کشیدند هر کینه هر خواسته زاسبان تازی و از کج و زر زویابی زربفتش و بیخ بس آنکه عیان یوسف حال کشیدند چندان بر شاه دین بس آنکه بفرمود آن نامدار پرستد از آن کوزه این شهر زویابی زربفتش دینار زر بپردند آنجا که می خواستند زهر همیشه کاری که بد جهان هنر هر چه بودش نیک زید که تا هر که آید قاشک کند بس آنکه نشاند « بزیم شاه	جهان شد از آن مال راسته زاجانس و اچا رولعل و کهر که در خسر دیش بسوخ کینه از روی چو سی منال که بر کشت از آن جد روی تین که آیین بر بندند شهر و حصار که چیران آن ماند دارای دهم زولولوی لالا و جنس کهر دکان در و کوچ را راستند هنر پرور و کامل دکاردان بیاورد و بنهاد در پیش خود هنر قدر او را سوید کند نی دست بر بندد هنرک خواه
---	---

در آن دم جهان دید سلطان یکی جام زرین بر می بدست بشد داد و کفنا که می نوش کن جو شنه دید برخاست از روی تخت زدست وی است از آن جام زر در آن بزیم می بود آینه بس از جام می هر کسی دست برد جوی نوشش کردند بر ناویر بچنگ می گفت عودی بر آرز دشمنی با سکه راه عراق که با د امرین شادمانی و شور از آواز عود و زکلیا که چنگ سیاهوی سستان گذشت از سپهر	زویهم برخاست با طبع شاد بباید بزیم دشمی پرست غم دهدون را فواشوش کن جو بهرام و بهمن زاقبال و تخت نبوشید بریادا و چون شکر بقبطا نقل و شکر ریخته از آن نقل و شکر فراوان خورد بقول علمای بازار وزیر که قول حسین بقانون بساز می گفت این قصه با صد ندا از اسم و زمار و ز یوم شور زبان گنگ گشت و ز دکن وزان موده شد هر کس توان
---	---

جو در طبع دل بی در آید بکوش	زهر پیر و برنا بر آمد و خوش
در آمد دل عارفان در سماع	خود رفت و برد از سر دل صد
بس که کشید مذ خان کرم	بجهان را بداند مان کرم
را انواع نعمت که بر خوان کشید	بصد عذر در پیش همان کشید
جو نعمت بخوردند شیر دوست	بیمای نعمت گشت دزد دست
خوشت این مثلها بدوران	که گویند بیخات بر خوان شاه
جو آن دم که بیخا شد از ترک	یکی برد نعمت یکی خوب خورد
چنین رفت قسمت ز روزار دل	یکی با سر نکستی یکی را عسل
بدین گونه بدسوزنا سفر و روز	که بنشست شمع معنبر ز سوز
اران بس شهنشاه عالی کهر	گشت دانه از کج قفس بدر
به کس که آورد یک جو سماع	جو بر حال آن یا فیتی اطلاع
بود او جندان ز زود دم	که وصفش نیارد کسی در قلم
بدین گونه بگذشت احوال	سحر و زود شب و قی و حضور

بس که جهان دیده سلطان	بسر خان گذر کرد با طبع شاد
شهنشاه بنشست در آدر نه	سوی ادر نه برد بار و بر نه
نشستند هر یک بطبع سلیم	جو عمل و کوه در معادن معینم
بگو کا شغنی تا شد روم و روس	چهار کرد با شکر امکر و وس
خبر آورد نسک که کنار قلعه بصره را و شملول و برادری با کی قنن	
جو سالار کرد و بوج حسن	بر آمد ز اطر اف بجن و حسن
نبات سپهر از ره آفتاب	کشیدند بر جبهه ز بدین نقاب
بر آمد بر او رنگه کشید چرخ	عیان گشت تا زهر کشید چرخ
عدم گشت از تاب بر تاب شب	بقا تم بدل گشت سنجاب شب
جو دمان کردون ز شاه افق	کشیدند ز خنجره زیر افق
در آن روز شاه سینه یک بخت	جو نفعوز و قیصر ز شمشیر بخت
بودی به پیش در اقلیم روم	بجز ایمنی در همه م ز بوم
بخود دی کسی کو شالی زوی	مگر جنگ قانون با جلاس لی

77
14

طرب آنجان داشت و قاتل کجاست در آن دم شمشاد و اتیان وی که نگاه پیکر بیاید ز راه بشکفت کای شاه اقلیم روم ترا باد اقبال دولت قرین چو گویم ای شاه روشن ضمیر گروهی به پیوده کم کرده راه برون آمده از جانب انکروک گرفتند بر او دستج حصار بکشند از مؤمنان بی دریغ در آن جنگ کفار و آن دارگیر بگرداند آن بقعه ز پر زبیر مگر پیکر پیکر بیاید ز راه	که حسنی دلا و بزوم آسجوب بر آورده سر چون هر امی زنی زمین بوس شد کرد در پنگاه سرافراز و سلا هر مرز بوم که در ابادت جهان آفرین ز کفار افرنج و قوم شریر بطاعت شیطان فاده بجاه بنوک سنان و بفریب بوس بشور رسیدند پاکیر و دار یهود و نصارا به تیر و به تیغ بس مؤمنان با کین شد اسیر یهود و نصارا ز سر تا بپسر ز سوی کلی بومی نزدیک شاه
---	---

دعا کرد بر شاه فرخ جمال که کفار با بوس معزب دایر دو صد پاره کشتی از آن کافران بکآن ساحل در آن ره گذر حکایت عینت ای شیریار	بس آنگاه گفت ای خجسته جمال گرفتند اطراف دریا کنار گرفتند راه شه کاران نیاید بختیغ و تیر و تبر دگر شاه داند بتدبیر کار
طلب سلطان محمد خاندان و بالک عظیم غیا فرستادن	
چو بشنید شاه جهان این خبر بشدید این قصه در اینجن که گشته شتر زه بجاه شکار در آید در آن پیشه روبا بهیر اگر عمر یابم من از کردگار چنان سازم اقلیم کبر و یهود خسبت برانم در آن سرزمین	چو آتش روان رفت و دشن بس آنکه چنین گفت باخوشتن بدور افتد از پشت و مرغدا شود بر جمع بهایم دلیر کم جانب ملک کبران گذار که کوی در آن جا عارت نبود خرابی کم از بسیار و عین

بتازم در اقلیم آن دید و شهر چنان سازم اقلیم اهل کوه اسیری و نادیکه مغرب زمین بس آنکه طلبکد شاه از وزیر که تا بر بیاض چو کا فور و ستر نویسد روان نامه شاه دین سپاه گران از در بجز و بر بس آنکه دیران بارای میوشا حدیثی فرمود شاه ز من فرستاد و لشکر بخود جمع کرد دان لطف سلطان باختر و فر که از آنکس لشکر بی شمار بهر مؤمن آمد ز کا فر ا لم	چو رستم باقیم ترکان بقدر که هرگز نیابند بر سنگ سنگ فرستم باقیم نغفور و چین دبیری کورای و روشن صیر بر افشاند الفصه مشک و مشک فرستد باطراف و بیان زمین که بر آنکس است شاه راسخ بقول شهنشاه کردند کوش دیران نوشتند بر انجن بسجیره آراست بهر نبرد فرستاد یک نه پیش پذیر پاید بر اطراف مؤمن دیار ولایات ازان سو بر آمد بهم
--	---

چو صبح سعادت مشرق آمد زه نه بخت شهنشاه دین دگر باره شاه شسته آنکس دیدند صرهای و رو پینه خم صفه رای کردند قلب و جناح چو شاه شسته عهد سلطان مراد بفرمود فی الحال آنکس جنگ رده بر کشیدند کردان راد غریبان لشکر جو دیدند آن بعزم غزا از شاه باشکوه شاه آن بهلوان را اجازت داد بخواند آیتی از کلام مجید دگر باره آن شاه فرخنده گفت	جهان را قوتی ز نوشد بدید پیار است کیتی بنور یقین خز و کوفت از قهر فی الحال آنکس بر آمد نغان از دم کا و دم زلات و غری خواسته کس صلح مران حال اید با طبع شاه زدندان دیران و بارای و بخت شهنشاه و فرسخ نر ناد بر فند سوی شه کا مران اجازت طلب کرد او زین کوه روان دست و دل با بجای گشت برو و بر اصحاب و برد مید که فتح و ظفر باد با جلد جفت
---	--

برفتند از آنجا بمیدان کهن بمیدان رسیدند هر یک نبرد بمیدان گزارند از هر جنگ باینرنگ و نیز دسرا ن گروه نیروی بازو جو اسفندیار در آسن نمان کشته چون پوزال تفوح گمان سروران سپاه که بود سالار چندین گروه در آسن نمان کشته بجز نبرد بجز نمان دیده بگاشته دل جان بر آتوبان بر جنگ محمد بنام آن علی نیک خواه باین رسم ز آسن قبا	بس آنکه بوسید هر یک زمین مکز دید بگو که مردان مرد بگفت از دلیران با نام و ننگ صه بسلوانان بس باشکوه دلیر و سرافراز و هم نام دار مکشگری از گروه قوال رسیدند ناکاه در رزم گاه یکی بود از آن قوم سبک گاه دلیر و سرافراز و مردانه مرد صه آلت رزم برداشته در آمد بمیدان بس ننگ مکشگری از غریبان شده پوشید از فرق سر تا پای
--	---

بششیم وزوبین و تیر و گمان در آمد بمیدان آن کینه ور بنوید چون شیر در رزم گاه جو کبر لعین دید و بر اجنان محمد روانی سپه داشت پیش بزد آنجان که بر کز کران جواز یکد که در کد شتند زود در کربان کشته بر یکد کسر هم آورد کشته مهران محمد روان تیغ مندی کشید بزد آنجان بر سر ناچار همان تیغ در جنگی رزم گاه دلیران جو دیدند آن ضربت	بم کند و بکرز کسر آن نماده کلاه کبابی بسر بمهر اندران که کردی بخانه بر آوردی الحال کز کران که نارد کند ضربت رشن خویش که کز کشته از آن کوس کند روان بعون جان داری و دود دو سه سنگ سالار و خیل حشر جو مومان و چون یمن قهرمان در آن دم که بر که ملعون رسید که تا سینه بشکافت همچون خیار بزد خویش تن را بقلب سپاه که پشت سپه را بهم در شکست
--	---

کشید هر کس وان تیغ تیز بگشت از یکدگر آن قدر جنین گفت دانا از آن روزگار مد دست و ارزا از آن شود مگر بود شخصی قسراجب نام جوانی مگوروی و میکو خصال حلیم و مگو خوی و شیرین کلام هر سو که می تاخت از جبهه راست بر رزبان را در آن رزمگاه جو خود ابلهت سپید کشید بر آورد شمشیر آینه کون بمیکو جنین بود آن شمسوار بنازید مرکب به بخارا و	بر آمد ز اهل جهان رسته که سر زیر پا خفت و پازیر سر که همراهش بود در کارزار بچون لاله کون بود بر تابه صفحه بر پا بود قایم مقام گشاده بفرنگیان یال و بال بیزویی بازو بر آورده نام که وی ز کفار مغرب نکاست مگر قوم نیکو گرفتند راه در آن جنگ که بنیکو رسد که از پشتش بود در غنچه که ای که ملعون دم با یار که آه کند در زمان کار او
--	---

که از پهلوی راست که در بزد اسب و راروان پی برید پاده بشمشیر و تیر و تیر در آخری که از دور دست بمغنا در حال بر روی خاک بشد روح باکش روانی روان جنین است آینه دور سپهر بسی را بر آورد چون شاخ ناک درین خان برادر مشوکا ساز بس آنکه در آمد شبی چون شب در آن شب مانند شام نخست در آن شب من بران بازاری و برعدتک هر یک از هر کنار	بنازید بر پهلوان بی خبر منز پیشه ناکه جوان حال بد بسی با و ستاد سوی سقز بنا و ک تن پهلوان را نخست بر تیر اجل گشت در دم سلاک جو روح شهیدان بدار الجنان که با کس نوزید آینه مهر ببادی بیفکند بر روی خاک که دارد دره دور و منزل از جو جنت بداندیش بس و سپه کسی غیر بی کار کاری نخست بگردند تا روز بسیار جنگ گشادند با هم در کارزار
--	---

جنگ در نیم متصل نکتن لشکر کفار

جو نمود آینه صبح روی	بدیدار او شد جهان مهرجوی
عیان کشت آثار انوار مهر	چو فایض رخسده بنود جبر
در آن لحظ طبل با نام و ننگ	مکو گرم تر کرد آسنگ جنگ
خوش نیز آدای بانوا	بچرخ چهارم رسید این صدا
دگر باره صفها بیا راستند	فتوح از خدای جان خواستند
بهر بران غازی روی نژاد	چو سام نریمان وجون کیقباد
کشت دند بازونه بیکار کین	بعون خدای جهان آفرین
ز کفار مغرب سبب کشته کشت	وزان کشته بر کشته وادی
دگر باره باریکو و قوتم سترال	گرفتند راه از جنوب شمال
بگشتند بسیار از مؤمنان	ز پولاد پوشان و روین تان
دگر باره کافر ز بالا و پست	میین ویب رسلان شکست
شبنش و اسفاده در قلبگاه	بدو چنگ کشته سران سپاه

کونا که ز لشکر میزوم جدال	بمیدان کین تاخت مهر کمال
ببر کرده زر کوب خندان جنگ	بزنار کبری میان بسته ننگ
دوشمشیر پولاد زهر را بخورد	جبر و راست بسته بر نبر
بقوبان در افکنده حاجی کمان	بغیر اک نهین بسته کر ز کران
بترکش در افکنده صد جو تیر	کمی سفت پولاد را چون حریر
بخورده ز جام جهالت شراب	بخورد بر کشته ده دری از عقاب
بس مست و لایعقل و بی خبر	بمیدان کین تاخت با تاج زر
کیست ویرا بود در زیر ران	که در کنگ نهادی بصر همان
توی سیکل و باد پای و ثقیل	که در جنگ بودی سم آورد پیل
اجل صفهان کشته با او بر راه	بیامد روان تا بنزد سپاه
چو خوش کشته فردوسی پاک بین	که با آفرینش ز جان آفرین
کسی را که تیره شود روزگار	سمه آن گذکش پاید بکار
جو آمد بمیدان بدان کوه بست	یکی تیغ پولاد سندی بست

با آواز کفشش سلطان مراد در آید میدان سن یکت مان	سیدار و سالار کردان نادر بگوشیم با هم به تیر و سنان
اگر سن مظفر شوم بر مراد و کرد دولت او را کند یاوری	بگام دل از دهر با هم مراد که دارم بدو ملک اسکندری
جو سلطان مراد این حکایت است می خواست که در آن زنگاه	ز رای همایون و نجیب سعید بتازد که ناکه ز قلب سپاه
سواری بر این خیزد و فرزند بپوشیده خفتان روز نبرد	به یکی رکفتار بسته کسر زمانی رسیده بر ماه کسر
خضر نام کرده و رام نام مام در آمد میدان و جولان نمود	بمعنی جو الیکس عالی مقام بجوگان کین کوی و نصرت بود
سر ایامی میدان بگردید راست بس آنکه پیامد بنزد قوال	بهم و سنان قلب عبد الجاست جو شیری که آید بنزد شغال
بر آورد شمشیر آینه و شش	بصیقل زدوده از وزنگش

بتازد سوی قوال آن زبانا خرال لاور جوان جنگید	که یعنی سنی سازد از وی جهان روانی بر پیش او در کشید
بزد آن جوان تیغ را بر سپه بس آنکه قوال معین در زمان	ولیکن پیامد بز و کار کرد بعقدش در آورد کز کران
سپه بدرمان گزید باد زینور بکشند با هم دو مردانه مرد	بطمن سنان کرد از پیش و در زمیدان بر آمد بر افلاک کرد
بصد حمله تیغ تیر و تیر در آن دم جهان دیده سلطان	مظفر کشند بر یکد کسر روان دست و لایحی گشتاد
بگفت ای جهان دار چی قدیم تو بخشی بدین مومن با خیر	که سستی بعالم غفور و رحیم ز الطاف و عون تو فتح و طفو
جو این قصه را گفت شاه رسید که نرسن اندر فتح قریب	ز غیبش روان این نداد رسید فانزل علی شاکم با غریب
جو خضر جوان دیدگان که بردن	نکردد بچکان شیران زبون

بنازید مگر روان کینه و در پیک نور بازو که بروی نو بر آورد وی را با لای زکین ز مگر بفرود آمد آن ارجمند سپید سر که آورد جبت بس آنکه چنین گفت با شرمیار در آن لحظ سلطان باختر و فر بفرمود در دم سرنا بکار بس آنکه سپاه از یسار و عین سر و زود و شرف در و کیم سوم روز از جاست تا وقت در آن لحظ گردان لشکر شکن شکستند کفار را با سحر	گرفتش بر دی دوال کمر جولطفش وانی ز زمین در بود و رانجی روانی بزد بر زمین سرسن برید چون کوسند بمکنند بر پای خمر و خست که اعداد با دین روزگار بدوداد بسیار کج و کهر که بر نیزه کردند در کارزار بر اعدا کشیدند شمشیر کین شده از پشت سر که نباید بریز بکشند اران قوم بی حد و پیک حمدی که جولور پیش بعون جهان داری دادگر
---	---

گرفتند کج و فراین بس شد از کج بسیار و ز خوا بس از جت سرور کایات با تاریخ این فتح شد فری وز رانجی روان کشت با طبع شد چو شامش دین شنید این خم با عزان و اکرام بردش شهر نشستند با هم گرفتند بی چنین با دیار بشد دین پر	غنی گشت اران کج و ز زهر سپاه شهنشاه آراسته که بادش نیردان در دو وصلت چنان فری یافت بهر دی بزد شهنشاه فسخ نژاد پیاد روانی پیش پذیر بر و آفرین خواندند اسل بر مثال سیا ووش و کا ووسیک طرباک و خوش دل جامست
نشند شاهانی که بکشند معال را و بکشتی نشستن و کیمیز	
چو شاه و نادک شنید این خبر قوال عین را بکشند زود کز بران برون رفت نیکو بر راه	که شد فتح اسلام بار دگر پیش چنان شد که کوی نبود گذشت از سر خیه و بارگاه

کرفتند و گشتند خلیل و حنظل سواد نذمال و غنیمت کشت داز عفو دمال که کره با بین عیسی کنون رسم و راه بدین محمد علیه السلام روان باز کردند خلیل حنظل در آورد یکسره شستی درون بسجی شدن را بر داختند جو اسل جهم سبوی سفت جهان و چنین باد در روزگار	سپاه مسلمان بر تیغ و شمشیر نماد از بزرگان فرسوده بجزر و سحر تندان شهر و ده کسی نام نماند از آن جا کجا مسلمان شد آن ولایت ز جنگ کفی بولی آن کینه ور سپاهی که بکوش گشتی برو روان باد بنا بر افراختند گیران بر فتنه از آنجا بدر کسی کو بود دشمن شهر یار
آمدن سگ چو در کساج حمله کند دروغ را بی مسلمانان کند	
برج حمل گشت عالی مقام عرب این مثل گشت کجا بجز عورت	جو سالار این برج آینه قام جو یونس چون آمد از بطن

ز عجاج بانی و ماسی ر بید مواعد کشت بار دگر کل و لاله و زنبق و شبنم جهان شد با نذ خلد برین سن یا خور زنبق باغ جهان بگفتند این قصه با عنذیب سهی سر و شمشاد در روزگار جهان شد سر اسر جو باغ نعیم در آن عهد سلطان فرخنده گشت پذیر با بزرگان فرسخ سیر خود پسته کردان بارای موش که ناکاه پکی در آمد ز در دعا و شاکفت بر شمشیر یار	جو موسی عمران شبانی گزید ریا چنین بر آورد از خاک سر دگر باره از خاک کل برودید هون جهان در ارجان آفرین جو سوسن کشید ز مهر کینان شتم تر تم بعشق الجیب بوشید بر یک لباس چهار جن بزنگه گشت بیل ندیم بجای سگ در نشسته تحت بخدمت بر شاه بسته کمر بقول شهنشا ه بنهاده کوش بجاک ره شاه بنهاد سر بس آنکه چنین گفت کای کامکار
---	---

سپاهی پاید ز کت مک ز جای کوی را خواند بام بکشند بسیار از مؤمنان حکایت همین است ای شاه	بگردند با اسلحام جنگ خوجا جنگ حصارش بشو غلام بششیر زوبین و تیر و کمان دگر شاه داد برای همین
--	--

زند سلطان محمد غازی و سلطان اسیخا جنگ ابرو حصار

جوشید خسر و ز پیک این خبر بسی گرم شد طبعش از تابرت چنین گفت آنگذ سلطان راه سپه را طلب کن روان بفر بگیرم بماد فرزگان تمام جنان سازم اقلیم اسل فونک جوشید قصه سالار دین بس آنگاه با خویش گفت این بقیل	بشدید ازین قصه چون زان ز قهر و غضب لب آورد کف که ای سرور بملوانان راه که دارم بر اطراف کا فرسوز بر آدم بیزد و نیرنگ نام که هرگز نیابد بر سنگ سنگ بشاه جهان گفت صد آفرین که الحمد لله علی کل حال
--	--

ببین گونه فرزند نیکو سپه و ستاد نامه بومرز بوم برایشان بسی کج و زبر نشاند جهان را باج تو باد انیا بوزم غرار و سوی کا فرمان باند خاقان و نفع و چین به بندم به پیش تو زین بس کر سرره بگیرم بر کا فرمان کران باز گویند در روز کار و زانجا برون رفت با طبع شاه با سنگ نقت علم بر فراشت بوزم غرا جانب کا فرمان رسیدند آخردان جایگاه	که یزدان مراد با فرزند فو بس آنگه سپه دار اقلیم روم زده کشتوری لشکری با جوانان بشکشت کای خسر و سر فراز تو با این سپاهی کران بی کران کرانان فرخنده ای شاه و دنیا من از بهر خدمت ای تاجور و زانجا بنا زیم با این سران جان سازم اطراف مغرب بس آنگه شهنشاه فرخ زراد زیران یکی را بکشور گذاشت برون برد با خود سپاه کران کریران و تاران پاید سپاه
--	---

جای کویز اهل زمان یکی شهر پر نعمت و خاسته ز یک جانبش کوه و یک سوی رود بر آورده در حصن او یک حصار دو بار و کشیده به پهلوی هم جنین قلعه را کس ندیدی نظیر زهر برج او تا برج دگر ولی برج باروی آن شهر بند بن خندقش مانند پدی کیس بی قوه و پهنای آن خاره لایح رسیدند لشکر زهر سوروان سر پرده ز دشمن بر طرف گوه چو روز دگر پسر شاه دین	خوجا که حصارش نام و نشان بدینا و دینار آراسته بنا کرده شهری به پهلوی رود مثال سلاسل بی استوار بر آورده تا فتح بر روی علم که خیر از او بود جز وی صغیر زمین صد قدم بود بیل پیشتر جگومیم که چون بود یا بود چند از آن رو که در قعر بودی بیس دو صد که نعل بود و صد که فرخ گرفتند در راروان در میان بدین همی کرد عرض مشکوه برآمد ز اطراف خاور زمین
--	--

عیان شد سپه دار کردون خورد بفرمودند به بزرگان کار دری را ازین گونه بی رعد و بس آنکه بزرگان هر یک یک بقدر پروا سربس آبخند در آن دم جهان دیده سلطان بشد گفت کای شاه با نام و دگر باره از گنبد لاجورد که ریزند رعد فلک به شمار نشاید که رفتن به سنگم جنگ سز پشته در کار رعد فلک وزان جمله رعد فلک بختند پایه بر شاه فرخ نشاند بفرمادند کوس بر غم جنگ	جو صبح سعادت ز مشرق دید بر افراشته در دهر ز زمین علم عدم شد سراسر بر اوج سپهر ز آفتاب انوار او جگر و بر در آن لحظه شش دست روتم کرد بر آمد بر افلاک افلاک کشید ز یکی بیرون کرد خیل ظلم طلوع کواکب ز تاثیر مهر می یافت پوسته فیضی دگر بفرم غم گرفت فی الحال کوس
--	--

حرب کد سلطان محمد خان با اول بجای حصار

برآمد فرشت از درون بغیر
 ز او از کوس دم کا و دم
 سپاه شهنشاه برخواستند
 پوشید هر یک آهن جباه
 و لیران آن لشکر نام دار
 بگردند آنی الحال بنهاد جنگ
 ز هر جانب سنگ و عدتک
 چنان گشت از آن سبک بر حصار
 مگر بود کبری بزرگ درون
 بگمان می گفت آن بکار
 بگوشتید ام و زد کار جنگ
 مسلمان ازین قوم بی اعتبار
 چون که ان شنیدند از و این سخن

بدرید کردون از آن تم وزیر
 کون گشت کوی مرین گنم
 بخود آلت رزم آرا گشتند
 ز بولاد بنهاده بر سر کلاه
 ز هر سو بر فتنه سوی حصار
 هر جوان و کردان باری سنگ
 گنندند بر بوج او تک سنگ
 که شد در زمان با زمین ناموار
 که او بود که لار این قوم درون
 که ای قوم و ارون بدر و کلاه
 و کوز که فردا بتر و بسک
 پیک جنگ دیگر بر آرد مار
 ز روی بزرگی و رای کهن

بگفتند این قصه را بحسب
 که با ما و با قوم دلخواه ما
 در آن دم سپه دارا یقینم
 شبی تیره بنمود رخسار خویش
 که او کب نمودند از بوج چهر
 سپاه شهنشاه فسخ سر بر
 د لیران و کردان لشکر ز راه
 جو با خواب و آرام گشتند جفت
 مح که که از خواب برخاستند
 بر فتنه هر یک بیای حصار
 سپاه شهنشاه با نام و تک
 چون که ان ندیدند از آن کوتوال
 در آمد روان خون کبر ان بچوش

بالفاظ و معنی بسی مختصر
 منات و غزی باد همراه ما
 بگنند یعنی بسط پلنگ
 جو دیوی سپه جوده از بس پش
 برندی گنندید بر روی مهر
 بر فتنه از آن کوه عالی بزیر
 بر فتنه هر یک با آرمگاه
 تو کوی که آشوب ایام جفت
 بخود جامه جنگ آرا گشتند
 گشادند با سم در کار زار
 گنندید بر قلعه را طرف سنگ
 که سنگی هم جنگ است و زوبال
 بر آورد هر یک هر سو خروش

مکنند در دم در آن دارو کیم بی را از آن مؤمنان سعید	بقوم مسلمان بسی سنگ تیر کردند کفارتی دین شهید
بی سراز کیز و قوم یهود « در آن جنگ شروز کاری بس	چنان کشت کوی که هرگز نبود مظوف بکشند بر یک دگر
در این قصه خسرو تا ممل غوده فرستاده آمد از مر زبان	گناه که ز تا نیز جسیخ کبود برسید دست شه نوجوان
بدو گفت کای شاه با فروری دگر باره ای خسرو روم و روم	جهان دار عدد و جهان کدخدا سپاه قوی آمد از انگر کوس
گفتند از آب توند سران براندند کبر ان بصد شور و شتر	سوی کوس و با و سپاه کران ز بو خرابی بسته کسر «
یکی مست لیکان یکی اسکرت تراست و نیکو در شاه شان	کد ثبوت و الال نشان ورت جو پا چید کبر سیت همراه شان
حکایت همین است ای شاه وین	که معلوم شد شذ روی یقین

سخنی داشت سلطان محمدریک را که قیام قلع بر او بعد از آن رخسار

چو بشنید سال را قلم روم چنین گفت اول بر داندین	خبر های ناخوش از آن مر بوم که ای پهلوانان با آفسرین
گویند این قصه با یجکس در اول کیم یلم این در جنگ	که این داستان نشود یکس بگویم فسق یهود و فونک
تا نیم از این قلع کج و کهر بس آنکه ازین جا گرازم زود	بشکرت بخشیم بسیار زر بر المان و کبان کبر و یهود
بگردد کران و بشمشیر و تیر چو روز دگر نوع کس افق	نایم ازین قوم بشیر « زر خسار خود کرد رفیع شوق
بر آمد ز اطراف خاور و دگر بومود خسرو که تاروم و روم	در خشنده خورشید و الا کور بگو بند از هر طرف طبل و کوس
دلیران پوشند یکسر زره بس آن لحظه کردان با نام و تک	گشایند از عقد این در کسره که آمده بودند از همه جنگ

برفتند از آنجا سوی کارزار برعدتکلیف رویین پاد زهر سویکی پهلوان زا طراف قلعه تیر و تیر بکشند بسیار قوم فرنگ بگردند کفار آن در سلاک گرفتند در دیران شاه زهر سود لیران در آن دارو بکشند از آن قوم خود بزرگ بس آنجا میری زمر دان کار طلبند در ازشت و جان روان قلعه را با بسی ترک کرده بدو گشت ای شاه خسر و نشان	مژ بران شمشیر و مردان کار گشت دندهر یکت آن در کین نهادند بر بروج او ز زبان نکشند کفار را جبر بر تیغ و تکل همه و تیر سنگ بعون جهان دار جانش بک بگردند فی الحال چون خاک راه زن و مرد کفار گردند اسیر ز میر و سپاهی دست سزک پاد بزند و دست کامکار جوبش نیند شامش کامران بدان سال خورده دلاویز گرای برتر جمه کردن گشتن
---	--

که سرحد کله دار و مردانه پیش بس آنکه شمشیر نیکو خضال بجو کاشنی کان شته سرفراز امین سرا و در خانه باش روان باز گردید سوی شمال به کمان و المان چاکر د باز	سحر که چشمه زین کلاه بر آمد خنیده بر اوج سپهر چو نمود از جرح جارم حال برون شد در کباره مانند دوش روان گردی که بودش یقین در آن لحظه با جیه بد کمال که با کت خود سوی کوه او که آنجا نیای مرین پادشاه کنون از ره یمن و تحت سعید	چو یوسف برون آمد از قهجاه پس کند بر دهر آثار مهسر بعون خداوند باری تعال ز گردون سواری بکنید پوش نثار شهنشاه خاور زمین چنین گفت این قصه پیش شمال بتازیم آنجا بس زیم جا بیک با کان باشد تبا سپه را بد آنجا باید کشید
--	--	--

حکایت سلطان محمد باقر آل دودمانیک و امرا و کباب

جوشید این قصه از وی قوال بهر جا که بهتر بود جایگاه	بدو گفت کای پیر صاحب کمال بر آنجا که از نذ خیل و سپاه
بس آنجا که با چیه بصره بهر سوگمی راندند آن گروه	سوی کوسه او راند خیل و حشر جهان مسلمان شد از جان تنو
که این خبر شد بشه جهان در آمد ز افراسیاب و فرنگ	که در کوسه او لشکر بی کران برگشته آمده از هر جنگ
در آن لحظه آن خسرو و موتمند بر افراخت رایات شامشاهی	به نیروی بازو و بجت بلند جهان را ازین حال ادراکمی
بعزم شدن از سر تخت پیل روان باز گردند بر عزم شاه	فر و کوفت فی الحال پیل رحیل سوی کوسه او لشکر پادشاه
برفتند به یک پیش و کم دو لشکر کوییم که در شور و شر	رسیدند تا که دو لشکر بهم دو دیای شمشیر و تبر و تبر
وزین سو جو اصل قیامت گشته تو کوی که کردند فی الحال نشتر	

وزان سو جو با جوج با جان تن رده بر کشیدند هر سو سپاه	بهم رفته مانند مور و مرغ گشادند میدان او رد گاه
دیران اسلام و اهل نیک صف آرای کردند لقب جنج	بهر در کفند خفتان جنگ زهر سود آمد ساری ریح
چه گویم که صحرا ز بالا و زیر پس گمندی بود بس نامدار	لیان بود از فوق شمشیر تیز که او بود دشتوت رام دگار
در آسن تن او شده نابدید سه آلت رزم برد آسته	جو آتش فرورفته اندر جدید تن خویش بر مرکب بگماشته
در آمد بمیدان مردان کار بجولان در آورد جنگ نبرد	بماند مو مان و اسفندیار ز مای رسانیده بر ماه کرد
در آن لحظه از قلب شاه زمین به نیروی بازو و نوک کسان	سواری بر آنجخت چون پلین دریده جگر گاه بهر سپان
سواریه یک مرکب تیز پیل که در کت نذیدی صبا کردی	

ز شمشیر بولاد و تبر خدنگ در آمد میدان او کینه خواه بکشند آن هردو بایک دگر دره تا خست آن مؤمن باک بین مگر که با تیغ زهراب خورد ز وقت بحر تا بستند زوال زنا که بتقدیر پروردگار بزد که گری بیغری دست بشد روح پاک ز تن و روان بس کند و لشکر کشیدند تیغ په پوست دم از آن کوه چنگ زهر دو گروه آن قدر که گشت چکا چاک شمشیر و تبر و سنان	بمخود راست کرده با سنگ جنگ ز پولاد بهناده بر سر کلاه تفیح کنان هردو خیل و حشر که با نوک محشر باید ز زمین روان ریح او را بد و پاره کرد دو سر سگ بود با هم جدال اجل چون در آمد بهنگام کار که مغز جوان را بهم در شکست سوی حور و غلمان بدار ایجان بکشند از یکدیگر بی دریغ که رو به شد آنچه مثال پیک کز آن کشته ترکشت وادی و دشت گذشت اندران دم ز منفیایان
--	---

مگر لشکر کا فزاد و در دست پیش سپاه مسلمان ز پیش بیای بر فتنه اسرمان دگر بار کشند قوم تو کم چون زد یک لشکر رسد پیش او یکی بود فرزانه با نغز و نسر در آن آستان کرده خود را تمام قواجه بنام آن یکی میل تن مگر با دلیران و با جاگران برون آمد آن پهلوان ارسیر پراورد تیغ آن سز پسته مرد بر سو که زد آن بی ار چند دلیران او هم در آن گیر و دار	تن مؤمنان را بنا و کج گشت شکستند و رفتند از جای خویش بکشند بعضی از آن مؤمنان سوی لشکر خود زمینان جنگ زنا که ز کردان سلطان مراد زیادان خسرو پذیر بر بندر بقتسم سز شمشیر خاص و عام سز پیش مانند بوز پیشان سز راه بگرفت بر کافران جو بهرام جو پسته در کار زار جو سام زریان برای نبرد ز کردن جدا کرد و دریا بکند ز کفار گشتند پیش از هزار
---	---

دران جنگ مغلوبه از کا فرمان بشیر و تیران بی نیک خواه شب آید سپه دار گردون نورد زمانه زنجشید بسته لباس عطار در تختسیر جبر و مدید دران لحظه فرمود شاه جهان که پوسته با سنگ رعد تنگ جو رعد شاه این حکایت بود بیاورد ماورد که بریت ناب برو کرد ترکیب این جوی سگ قتلی در راست کردی عجیب جو آورد آتش بنزد فتیل برآمد ز کبریت و بارود خام	گرفتند و بردند بعضی سران به بی رفت و یکشت با قیدگاه برآمد برین کبند لا جورد جو عباس بر شمشیر گردون بنا بهاض جهان را قلم در کشید بر عا دانا دل خسرده دان بر آورد باز از همه یک پیک با سنگ رعد و تنگ رفت زود فروریخت در رعد سینه باشتاب کران سنگ رعد و راپیک که آتش ز بالا رساند نشیب بام جهان دار تیغ جلیل دجانی که شنبه خج او تیره فام
--	--

بمخم غزا سوی مغرب زمین سوال مرا از طریق صواب چو بشنید این قصه سلطان ز دیریم برخواست تا فرود سپاهی بیاورد بس با ننگه ز آب کلی بوی آن تا جور که کشتی کفار را ره گذار بس آنکه جهان دیده از کوه داشت پدید جهان جوی از کرد راه بصد لطف و اعزاز آن سرفراز جنین گفت داننده بهر کهن که شاهان عالم به تیغ و تبر مانم که با کا فرمان بی دریغ	چو اسم که از دین ای با کین ز روی بزرگی چه کوی جواب روان تاج ز زمین بس بر نهاد سوی شاه دین کرد عزم که برکشت از آن جمله وادی و ناست الفقه کردن کرد بشد راه از زمین و بیار بگردید و از آب کوک صو کدشت بخدشت که بست در پیش شاه همی برده و خط مشه را نماز ز روی بزرگی بشه این سخن که گفتند روی زمین بسیر حکایت گویم آلا به تیغ
--	---

بوزند و لبند خود این سخن بدو هر چه گویی ز شمشیر گوی نباشد بجز تیغ خیری جواب پیشتر باید گرفتن به بر بدو گفت گای شاه فرخ سپهر نه بولاد و دروینده را هیند بر آرم شمشیر از ایشان مرین قصه را با وزیران راد بسته عرضه دارند خیل و سپاه	چه خوش گفت فرزند پیر کهن چو دشمن ناید ز اطراف وی سؤال عدو را ز روی صواب عروسیست ملک جهان ای پیر چو بشنید خشم و حدیث بذر گرویی که اسلام را دشمن اند بپوش و کسانند مردان کار بس که چنین گفت سلطان که لشکر نیاید در عرض گاه
بیتا در سلطان محمد غازی سلطان خانی را بچنگ نالینک خور	
که خواند سخن نامه گفتش زین فرزون برد لشکر رسید بهار همه مردمانی روشن ضمیر	چنین گفت و نادلی خرد پیر که چون رفت شاهنشاه نادر ولی بود از آن صد هارکش پیر

دگر جل هزار از جوانان راد اتجی ملک بود هم صد هزار عزیز بود بجز هزار دگر شده هر یک از بشت تا با بوق بدستی گرفته سنان و کمان همه ترکشی پر ز تیر و خنک هر سو که می خستند آن گروه بگوه ار که شنید از هر گشت سپاهی زین گونه نوم و دو جوشه لشکری دید آراسته هزار آفرین خواند سلطان جوروزد که خشم و فرزان بر آمد سپه دار خان و زمین	که بودند خان سلطان براد همه جنگ جمعی و همه نامدار که بودند در جنگ بس نامور که جنگ در بولاد عسوق بدست دگر تیغ و کمر ز کوران بجز در است که دند از هر جنگ شدی دشمنان راد از جان ز بیم ستوران شدی کوه و دشت برض شمشیر کردند زود بدیبا و دینار و باجگاسته بشاه جوان بخت فرخ نژاد شد ارشید مشرق بنو نبیان بیاراست کیتی بنور چنین
--	--

سینه جمله از خوابت جاسند بس آنکه جهان دار کیتی متاع سپاه جهان دار فرخ لقا بیادش شاه در آدرسه دران سوخته تاده مر زبان بسته گفت کای شاه فرخ سیر بکام تو باد اسپهر برین جه گویم ای خسر و دم زو ز کبری که خواندوی با قوال بیاورد با خود سپاه گران ز در یای تونه کند نشند زود بسی مؤمنان را دان کیر و بست حکایت همین است ای جانور	بسی شدن را بیا راستند بفرزند لبند گفت الوداع برفتند از اینجا بسوی غذا بخت خود آورد بار و بنه بیاد بزد شه نو جوان تو باد و ایم بر اعدا طغز شب و روز بادت سعادت قرین زینکو و وز لشکر انکو و بس که پیوسته او راست خرم جهان پر شد از لشکر بی گران بوار نه رسیدند کبر و پیود سر و دست کردن بهم در شکست در شاه داد سخن محضه
--	---

رفیق سلطان محضت قوال وینکو و در روانه بهر و سیدنا

چنین گفت و انای عالی نسب که چون آمد آن لحظه از کرد راه حکایت بگذاشته باشاه گفت که بر من این آمد آن کافران چو سلطان مراد این حکایت به بچید ازین قصه بر خویش تن بر آمد روان از نهاد مرغ و ش بس آنکه چنین گفت با روم و رس بکرم سر ره بکس بران بسد بسوزم قوال لعین بلبان ولایت کنار را با بسوز سر سروری بسته و انکو و بس	وزین باستان قصه بواجب فرستاده مر زبان پیش شاه مرین قصه با جان آگاه گفت دران بقعه ظلم و ستم بی گران روان آه سرد از جگر برشید چو آتشش برافروخت در این چو دیکه زت آتش آید جوش بیاد شدن جانب انکو و بس بعون خدا و مذبح احد زینکو و قومش بر آرم دمار بسازم بشمشیر زیر و زبر بگویم ازین بس بضر بی بوس
---	--

در اقلیم کناری رسم زاری بس آنکه وزیران بارای و سوز بگفتند اینست و حسن جو روزی که نوع حسن افق عیان کشت بر جیح آمارشید بس آنکه شهنشاه با فرورای فرو کوفت فی الحال طلب چل سپاه گران باشد نام جوی چو نزد یک ار نه رسیدند توجه بسوی خداوند کرد گفت ای برانده ماه و خور گر این شاه دانا دل یک بخت و راجت دولت کند یاری	بگدا رم القصد آباد جای بعقل شهنشاه کردند کوش که فرمود شاه بنشیند اینجا ز جیح برین کرد دفع شوق جهان را در کربحت تو رسید برای بزرگی و فخر سما بیون خداوندی جلیس بر اطراف و از نه نهادند روی بدل فال بگیرفت سلطان مراد دل خود بدان فال دهند کرد تو بخش بر بنده فق و مفسر که بنشینت بر جای قیوم بخت کند بر ملوک جهان سروری
--	--

بخشش برین شمن بی شتار بس آنکه جهان جوی با فرورای با آورد در دم جو خورشید و ماه ز اطراف آن خنرو با خنر نشسته آسوده دریای کوه در آن دم بیون شهنشاه بر کرده هر یک ز این قتا سه پهلوانان با نام و ننگ بشمیر بولاد و کرز کران جوانی بدان قوم را پیشوا جهان خوانده وی را محمد نام عشق غزا چند نام و ننگ برکش در افکنده صد جو بر تیر	شکسته شود در که کارزار بها موی آن بقوه گرفت جای بجیح برین فیه بارگاه کران با کران بود خیل و خنر کین کرده بر خون دشمن گروه سپاهی باید ز ایران زمین رسانیده بر جیح چارم لغا مانند سهراب رستم جنگ شکسته بسی لشکر بی کران ز تخم فریون فتح لغا کنورای خوش خوی و شیر کلان بکردن در افکنده از بهر جنگ که بر قلب شمن شدی دلپذیر
---	---

کمان کیانی بویانش بود	که جان همزیشه قربانش بود
جو کیش دشمنش خدک انگره	ز هر گوشه برخواست آوازه
سواره بیک مرکب تیز رو	که در پویه بردیست زمره کرد
جان تیز رو بود آن ره نوز	که در پویه اینکخت بر ماه کرد
دلیران دیگر ز احسان و	نهاده همه سر بفرمان او
چون زد یک شاه آمد آن سرفراز	پسای شاه افتاد و پرورش نماز
دعا و شاکفت بر شاه روم	که ای سندا آرای هر مرز بوم
ترا باد بر ملک جم سروری	که بر جای قیصر جو اسکندری
بس کند شهنشاه باخ و فز	نشاند آن جوان را بکسی ز
مر آن زمره را در میان سپاه	غریبان لشکر می خواند شاه
بگو کاشغی تا که چون کشتیال	میان قرا و ول شاه و قوال
حدب کردنق اول سلطان اول باق اول باب	
جهان دیده بری ز مردان	که همراهش بود در کارزار

خضر نام و خضر اخط ایلی	جو ایلیس خضر م بدی رهنمای
جنین کشت از آغاز روز نبرد	که شه با قوال و پیکو چ کرد
در آن دم که گفتار نزدیک شد	ز کرد سپه دهر تا یک شد
قرا و ول کبر و قرا و ول شاه	رسیدند هر دو بهم ناگهان
بگشتند بسیار از یکدیگر	مسلمان و کافر بی تیغ و تبر
در آن دم که سالار کبر و یهود	بسر مؤمنی دست بردی نمود
ز لشکر که مؤمنان یک نفر	همزیشه با تیغ تیز و سپهر
جهان خوانده وی با تو اجهانم	که ز بود صفت سپه را قیام
مکو کشت او را در آن کارزار	سواری ز کبران مغرب و جبار
سواری مانند رو بسند تن	نهان کرده در جرع رویه تن
بسی کشته از لشکر مؤمنان	بشیشیر و زوپن و تیر و گسان
یکی تیغ بولاد ز زهر بخورد	که در جنگ بود دشمن برای بود
بر آورد بر پهلوان زمان	که یعنی توی سازد از وی جهان

قراجه را سرور نام دار بسیب پرتیخ او کس در د بمون خرا و ندی و دود بیزد آنجان کبر را بر زمین سرسش با برید بر نیره کرد بشتره و زوبین و کوز کران دلیران دیکو آن کارزار دران جنگ از لشکر پادشاه بدین گونه بدجنگ و قشام جوش گشت فی الحال از کوه سوزنمکاه اریس روین خدا گشت آن لحظ جیل و حشر برفتند هر یک یاران رزمگاه	بر او بخت او در آن کارزار گرفتش که بد آن کبر سبد مران کبر دون را ز برین بود که نموبش برون شد بفرق چین در باره آمد بعوم بسرد بسینامور گشت از کافران بگشتند از کافران بی شمار بسین مؤمن باک دین شد پناه نشد جنگ کفار و مؤمن تمام دست ازین بزن نبوی با گشت تن و دست با بود فرق چین مسلمان و کفار را یک دگر کران و تاران سوی بیکاه
---	--

دیران و کردان رای و سنگ بران قوم فرخنده خوانند این دران بقعه فی الحال سالار خیل ز جنگ جهان دیده شاه و قوال	بگفتند با شاه احوال جنگ چو بشنید این داستان شاه پنا بس آنگاه آرام کردند میل بگو کا شیخی بار دیگر مثال
حرب کردن سلطان را با نیکو و قوال	
عیان کرد آثار نیک خست برافراخت ملک عالم علم جهان را ز خرابه بر نو کرد زینجای شکر گشت در پرده باز ترنج شنبه افتاد در تاب سوز بعزم غزا گشت فی الحال کس بدش می کرد در عرض سپاه کشیدند بر تنک سوار شک	چو روز در خسرو خاوری بیتج جهان گیر ما نند جم نظام طلسم از جهان دور کرد چو بوسفت رخ روز آمد فرار عیان گشت بر رخ نارنج روز دران لحظ شاه منشر روم و س صفت رای می کرد در رزمگاه دیران بوشیدند هفتان جنگ

برمان سپه داندان میند	که بر قلب سخن زدی یک تنه
باود اوزان داد نه میسره	که در زخم که بود نه دوسره
شهنشاه در قلب لیکر ستاد	جناح سب را با صحابه داد
غزیاں ستاد نه پیش صفت	گرفته معریخ سندی کجفت
بدین گونه لشکر پارا گشتند	فرخ از خداوندی خوا گشتند
وزان سو بیار است لیکر قرال	صف آرای که از جنور و شمال
عین سپه را به نیکو سپه د	ازان رو که او برد سال کرد
بگره کرد در طرف یب ر	که او بود شایسته زوز کار
خود استاد آنکه بقلب سپاه	جو در قلب صحاب سلام شاه
فرو کوفتند آن زمان کوشک	هز بران و گردان با نام تک
دمیند صر نای باکا و دم	به بچید آوا درین کهنه خم
برآمد ز هر سو فر و دشمن و بغیر	جو در صبح بختر صدای صفیر
سواری برون آمد از قلب شاه	که او بود چشم و چراغ سپاه

و را بود در دود او دنام	ز تخم بزرگان عالی مقام
در آمد بمیدان و جولان نمود	چو آتش بر آورد بر رخ دود
بوتان در افکنند حاجی کان	به تو بوس نین بسته کز گران
به فتر اک بر بسته چنان کند	که آرد میان عدو را بپند
یکی تر کشی بر ز تیر و خدنگ	سو را بسته بر بسته از هر جنگ
یکی تیغ بولاد الماس روی	که از وی به بچید الماس روی
گرفته مران مرد پهلوی جنگ	بمیدان ستاده با سنگ جنگ
سواری در کرا زگرو سی قرال	مکوییم جو سو بان که خون هز دال
پوشیده از فرق سر تا پای	باین بران راس قبای
به تیر و گمان و تیغ و سنان	در دیده جگر گاه بهر بیان
سواری به یکسرت تو سر چنان	که چون بادی رفت ز زیران
بمیدان در آمد بصد شور و شتر	چو کوی نشسته بکوی دگر
جز نزدیکش او د پهلوی رسید	روان تیغ نیز از میان کشید

بر آورد فی الحال بر بلوان بجنگند از خویشش دور کرد چو کبر لعین بیخ داد و خورد بشسته وزو پهن و تیر و سپهر بس از طعن شمشیر و تیر و سنان جان زد بر آن کرد او در کرد بس آنگاه لشکر فروریختند بکشند در جنگ بی حدود ولی قوم کفار با ضرب دست شب آید سلاله قمر شد بدید سپهر برین جا در نیک رنگ پس کنند فی الحال بر مهر و ماه در آن خلط شایسته المکروس	منزیمه تیغش بگز کران تنش را بیکس تیغ رنجور کرد در کباره آمد بوزم سپرد جمل جمله کردند بر یکدگر گرفت آن منزیمه گرز کران که جان را بر اصحاب بیخ سپرد مسلمان و کافر برآویختند مسلمان و کفار از یکدگر ببین وی را مسلمان شکست بعزب نمان شد در کباره در صقع مانند پشت بلنگ جمان شد سر اسروان ریو بگردون رسانید آواز کوس
--	--

یلا ترا بفرمود از بهر جنگ ز اطراف مشعل برافروختند برعد تعلق از زمین ویس جو آن حال را دید سلطان مراء که این نامداران با نام و ننگ پایند اکنون همه فرودند مشعل بر دیکه دور برعد تعلق همسره بی کران برفتند لشکر بگفتار شد شدند این آن قوم با فرود چو لشکر بر دیک کفار شد بس آنکه بفرمود شاه دیهر که اکنون برعد از زمین ویس	که سک کا و ر کشیدند سک جهان را بار غصب سوختند بکشند از آن مؤمنان بی شمار جنین گفت آنکه بگردان زاد که دارند پیوسته آسنگ جنگ بتر دیک کفار در یک صخر بگردون رسند از آن ناز بگو بند چشم و سر کاران بتر دیک کفار در روز حگاه را آسب برعد تعلق دل آسوده هر یک از ازشد برعد از انانی دانش پذیر ز کفار مغرب بر آورد مار
---	---

جور عا و شاه این حکایت بود ز ترکیب ورد و کبریت ناب فرو ریخت در هر یکی آن قدر بس آنکه قتی در و راست کرد رسانید فی الحال قوت ناب جو آتش بزد قند رسید بجست از کان ناله آن سیرنگ بیفتاد در دم میان سپاه بوسه کردی ز لشکر کرد جان قلب عدا بهم در گشت بدین گونه ز عد و نعلما بسی در آن جنگ مغلوب تا صبحگاه	کمانهای روین بره کرد و د گرفی شود خان و مانها خا که سکی وی از کوه کردی کرد ز با قوت زخشته در خواب بولوی مسوق آذر مهتاب خوشی و خوشی در دردمید ز روی هوا شد بسوی فرنگ از آن قوم دون کرد بعضی ناه بجا که سید ریخت بسوی سر که شد کوه بولد چون خاک است فرو ریخت از هر طرف هر یکی بسی شد ز کفار مغلوب تپاه
جنگ در روز دوم در اردن	

بجست از دل عدان چاره سنگ سرابی لشکر بگردید است بدین گونه ز عد نعل بی شمار بگشتند بسیار از بت برست بسی بر کفار روان قوم پاک بدین گونه شد جنگ تا صبحگاه	نیفتاد الا قلب فرنگ بسی از قوم فرنگان بجست زهر سوختند در کار زار بر عد نعل همه از دور دست بر عد نعل که در دم سلاک بسی گشت از هر دو لشکر تپاه
هرب رفتند دم که متصل بود	
جور روز در خسرو ملک چین بر آمد بر او رنگ نیلی سپهر سراسر جهان را نزدیک دور در آن دم شنشاه فخر بین رسانید بر رخ آواز کوس در باره کردان گردون کوه	عیان شد ز اطراف خاور زمین پهلو بود بر خلق آثار همسر عمد فیض بخشید فیض نور سپه دار و سالار اهل یقین عیان گشت آثار یوم عبوس رده بر کشیدند در پای کوه

در آن حال طالع اصل فرنگ خوشید و چو شید روینیه خم سپه دار کبران ز خود و بزرگ صف آری کردند از هر طرف مگر بود شخصی ترسین ترسالی ز خانه و را نام کرده جسرن ز بولاد در بر کفنده زره « سواره پیکه کب پیل زوز بهر بر ناده یکی خود زره « بمیدان در آمد ز طرف یمن بزید مانند شیر شکار چو شاه جهان دیده دید این نشسته بشنید و تیر و تیر	دگر گرم ترک نوست آنگ حکم جو آمد نغان از دل کا و دم جو الامان و کلبان دست ترک گرفتند شمشیر و نیزه بکف که چون بدین بود روز جدال که چون او نبودی در آن این همه حلقه حلقه کرده در کسره که چون او ندیدی زمانه ستور مرصع با انواع لعل و کهر بگردون رسانید گرد زمین مبارز طلب کرد در کار زار کوچکی سوار است در پشت زین جو کوهی ز آسن بکوهی دگر
---	---

شسته عالم زبان برکش و که فرزند مردی ز مردان کار بنازد برین کجا فزیت برست پاردر روان زنده در پیش مگر ناداری ز کردان را در ز تخم بزرگان اقلیم روم جهان خزه کفش بنام نشان پایه بر شاه کیستی پستان بدستور شاه آن بل پستان بگردید میدان ز سر تا پای نماده یکی خود بر فرق سر سواره پیکه کب رهوار سراپای میدان بگردید زوز	چنین گفت آنگه بگردان را در در آید بمیدان این نا بکار ببندد پردی و راه برد دست سرافراز کرد درین اینچنین که بس بک زین باک اغقاد سرافراز بوده در آن مرز بوم که چون خزه بودی بسی بجهولان طلب کرد میدان او را نشانه در آمد بمیدان آن اهرمن ز بولاد جیستی برد قباوی کپتی همان کبر بسته کسر ز غبار رسانیده بر غبار « بنی را نشا گفت و حق باستود
--	--

بس آنکه پاد بسوی جوان
 بتازید در دم بدان نابکار
 چون که لعین دید آن برمان
 روان از سر کین بر پیش خود
 بقسم سزای آن نام و در
 بس آنکه آن کافر بدگان
 سپه بدمان نرزد در تو کار
 دو بهلو بدین گونه در زمگاه
 بس آنکه آن مؤمن با خیم
 چنین گفت گای کامکار جهان
 مرا نهری ده بکیر بلسید
 چون گفت این سخن را ز تیر بهر
 ز فتر که زمین آن یل موشمند

چو آدم که آید بسوی پهرسن
 که با تیغ نیشش بر آرد مسار
 بسی گرم و تندست تم قربان
 کشید و کله داشت خود از بد
 ز خود دور کرد کوشش لب سپهر
 بدو حمد کردش بنوکسمان
 بر مجید و شکست در کارزار
 در ایشان بنظاره هر دو سپاه
 ثنا گفت بسیار بردادگر
 تو بخش مرادگان و همان
 که در پیش خسرو شوم رو سفید
 مذاهی قبول آمد از داد کسر
 در آن خط بکشود بجان کند

ببنداخت کرد آن لعین
 بس آنکه فرو آمد آن مرد کار
 پیورده پیش شنشاه دین
 در باره کرد آن کردین و ناز
 روان بر گرفتند کز کران
 زه نمان قدر گز بر یکدیگر
 کشیدند فی الحال کشیدند تیر
 بکشند جندان بر یکدیگر کین
 در آن جنگ شخصی سیکور رسید
 کرت مستدی درین کارزار
 چو سیکور بهلو بدید آن سبزه
 در و تاخت مرکب کو پیلین
 چنان زد در آن تیغ بر کوشش

گشتان کرد و بر بروی زمین
 دو دست و رابست بر استوار
 شنشاه کفش حسرت را فرین
 بگردند بر یکدیگر برک تا ز
 با ننده بگفت آن مکران
 که چون خاک شد من و دست
 کران شور برخواست صدر تیغ
 کران کشته بر کشته روی زمین
 بدو گفت گای که درون بلسید
 با سنگ از آن دی پای دار
 بر اینخت مرکب جویم کزین
 بشمشیر مندی جو بود بشن
 که در دم ببنداخت سر ازین

فروردی بخشد از زمین و بسیار	جو کران بدند آن کارزار
یکی دیدوی را بهنگام کین	ز خورگان مغرب زمین
بیکندوی را زبشت سهند	بزدن جوی بران ارجند
بیش شیدان این اوجان	بر نیرقصا که آن نوجوان
بگذران شد سرود پیش	بس آنگه بر پوست پیکار بحث
عیان گشت آشار کویان و غیر	فروشد و گزیده مهر منیر
بگو کل به پوشاند خوار روز	بشد آمد برین صبح انجم فروز
زهر سو بر آمد جو با تک فروس	در آن شب سبب بکفر نای کوی
شمالی شد آن لطف شیر زبان	ز سهم خدک ز نوکستان
خلف تر سلف زد کف جلف	در آن جنگ آتش را ز هر طرف
که چون گشت چون رود هر روان	بگشت جندان ز پیر و جوان
بسی شد ز مردان نامی سلاک	بجگشت همچون ارمان قوم بک
سپه بان و متصل با کجا هر یک در روزیم خلف با قتل محمد	

چو روز دگر خسرو خاوری	عیان کرد آمار نیک اختر تی
برندی شبنم آواز روی مهر	چو صبح در خنده نمود جهر
شهنشه ز کردان بسی گشته دید	بچون پر جهان را پناشته دید
فراجه کوه بود در پیش شاه	بفتیش احوال کیهان تپاه
شهنشه بدو گفت گای نامجوی	بمدیر این قفدر بر می گوی
که ما را بدینجا ستادن هست	تن خویش بر مهر که اودن هست
و با چاره کردن بوم گریز	که برخاست از منمنان سخنیز
فراجه ارمان شه جو بشنید داد	بدو گفت گای خند و سر فرار
بخشد ز ما ندان شخص کام	کز و ننگ ما ندان گیتی ز نام
ارمان کس جهان دارای شاه	که نامی سپید و حشر روزگار
بنام نگو بر سر تیغ تیز	شدن به که با ننگ عسقم گریز
اگر شه بخند ازین جایگاه	گیران شود جمله خیل و سپاه
بگیرند این ملک اسل سقر	باشش بسوزند سر تا سر

ازین نمایداران و کردگمشان مانند کفار نام و نشان مان بر که با خاک یکسان شوم که از قوم کافر بر اسان شویم جوشنید حشر و حدیث وزیر بد و کنت گای نیک و خوش نصیب بزدان باک و باخچ بلیست بیاد کیت هر ابا چو بسند که تا جمله کردان برای و کنت بر غبت نماید آساک جنگ هر مردن اولی با موسس نام جوشنید این قصه از شه وزیر فرو داد از مذکبان دیو سنج بد و کنت که ایست رای منیر جو لشکر بدیدند اران کوز حال کیت شهنشاه را پاپا بست کشد مذ شسته از جاسوی که مرگت یا قتل در کارزار زندان آن طوطی کند آوزان با طراف کافران دند روی که میرم شکن تیشه بر جوب تر ز زمین لاله کون گشت کرد و آن ز جنگ شه و لشگری ز جلی که بودی جود بودی	بکشید جندان ز مردان کار مگر بپلوانی دران روز جنگ روان در کمان کیانی نخواست بزد بر علم داران کبر دون جو کبر ان بدیدند اران کوز حال زهر سو پاد پریشان سینه دران جنگ لمان و هم اسکره کرو چی سلمان دران کارزار بر نند آن لحظه کند آوزان ز کار و زگر نند اسیر آن قدر ز جندان گرفتند از ملک مال بفرمود آنگه شد دین پرست تا مراج مشغول شد آن گروه
--	--

کران کشته بر شد صف کارزار ز ترکش بر آورده تیر خدنگ جو سام ز میان کشید و گشا که بجز علم شد زهر کینون که شد سرگون حشر و طوق قبال بگردند فی الحال عسدم کریز فنا گشت با هر دجند سره بکشید گناه پیش از شمار که تا آفتاب نی پی کافران که بر گشت کیتی ز سر تا سر که و صفش بیار د کسی در خیال که لشکر پنهان کشید دست غنی گشت بر دل جود یا و کوه	بکشید جندان ز مردان کار مگر بپلوانی دران روز جنگ روان در کمان کیانی نخواست بزد بر علم داران کبر دون جو کبر ان بدیدند اران کوز حال زهر سو پاد پریشان سینه دران جنگ لمان و هم اسکره کرو چی سلمان دران کارزار بر نند آن لحظه کند آوزان ز کار و زگر نند اسیر آن قدر ز جندان گرفتند از ملک مال بفرمود آنگه شد دین پرست تا مراج مشغول شد آن گروه
---	--

چنین گفت خسر و بگند آوردان بر نشد هر یک بر دند سر بوسود خسر و با ساد کار بدان سان که فرمود شاه جهان چنین گفت راوی ز قول کن خاری سرب کبر و قوم هیود ازان رو چنین کرد شاه جهان بس از جنگ و از نه بقره دل ز شمشیر خسر و ازان رو جنگ بس اندم شهنشاه با خرد فر بی گشت مشغول با طبع شد یا کاشنی کوش کن این نماید	که سر با پارسند از کافران بتره ذیک آن خسر و تا جور که از فرق کبران بر آرد مناف چنان کرد آن کمال کار دان در آن دم که این قصه آنگذین شتر دم ز منفعت کمتر نبود که عبرت بگیرند خلق جهان که در کوه او را اندک شکر قول سنوز ابدان نیست مکن فلک بخت خود آرد روان با پدر سپه را بیک بار دستور داد که روز عروسی و شادی ز
---	--

عروسی کرد سلطان مراد از برای سلطان احمد و لاله

دگر باره فرمان جی بسج فلک سوا معتدل گشت از گرم و سرد بسا آرد و باد خوش بوز پی	بسوی حمل شد ز برج سبک بر آمد برستان گل رخ وزرد در آن لحظه بگذاخت کافور دی
---	---

م

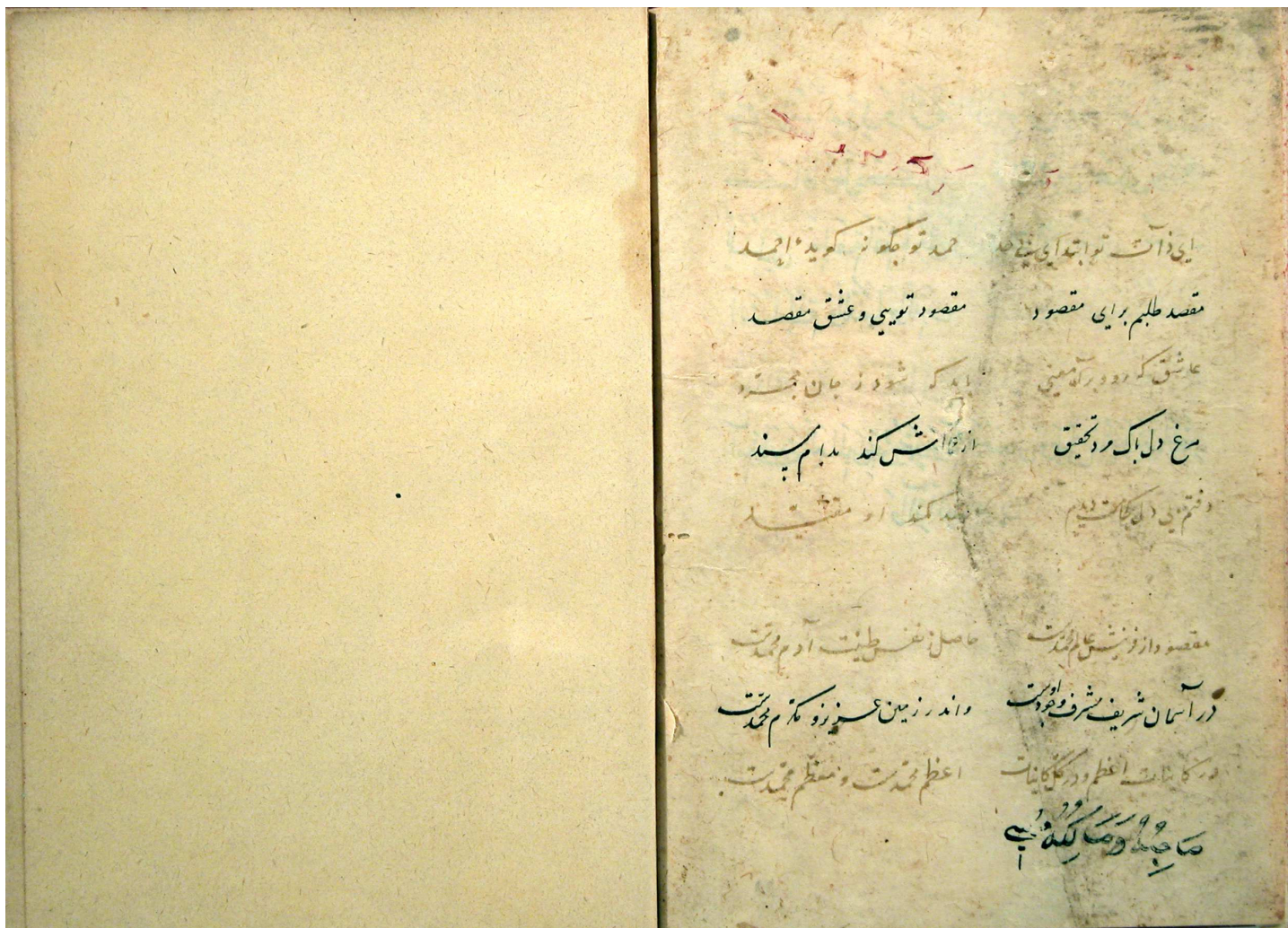
قصه مراد از کافور دی

۱

مُتَمِّمٌ مَنَازِمِ الْعَدْلِ وَالرَّافِعُ الْوَاضِحِ عَلَى رَأْيِهِ الْفَيْحُ الْمُبِينِ
 كَمَا قَالَ جَلْدُ كَزْبِي فِي قَوْلِهِ الْمَتِينِ هُدًى وَبُشْرَى
 لِلنَّبِيِّينَ خَلِيفَةُ اللَّهِ بِالْحَوْطِ وَاللَّهُ فِي الْأَرْضِ مَغِيثُ
 السُّلْطَنَةِ وَالْدُنْيَا وَالْآخِرَةِ سُلْطَانُ أَحْمَدَ مَادِرْخَانَ
 خَلْدَةَ اللَّهِ سُبْحَانَهُ وَمَعَالِي خَلِيفَتِهِ وَسُلْطَانَهُ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ
 آمِينَ يَا رَبُّ الْعَالَمِينَ مُحَمَّدٌ وَآلُهُ أَجْمَعِينَ وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ
 وَآلِهِ الطَّاهِرِينَ

Handwritten notes in red ink on the right page, including the words "كلها" (all of it) and "مكرر" (repeated).

4.-KAYNAKLAR

ERZİ, Adnan (.....), "Fetihnâm", **Bellekten**, XIV/56, Ankara.

HALAÇOĞLU, Yusuf (1998), **Osmanlılarda Devlet Teşkilâtı ve Soysal Yapı**, TTK. Yay., Ankara.

İNALCIK, H.- OĞUZ, M. (1978), **Gazavât-ı Sultân Murab b. Mehemmed Hân**, T.T.K yay, Ankara.

İNALCIK, Halil (2000), "Osmanlı Tarihçiliğinin Doğuşu", **Söğüt'ten İstanbul'a**, İmge Yay., Ankara.

KÖYMEN, Mehmet Altay (1989), **Selçuklu Devri Türk Tarihi**, T.T.K. yay., Ankara.

KUT, Günay (1989), "Ahmed Paşa, Bursalı", **İslam Ansiklopedisi**, c. II, TDV. yay., İstanbul.

İSEN, Mustafa (Haz.) (1990), **Latîfî Tezkiresi**, Akçağ Yay., Ankara.

LEVEND, Agâh Sırrı (2000), **Gazavât-nâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavât-nâmesi**, T.T.K. yay., Ankara.

ÖZCAN, Abdülkadir- vd. (1996), **Osmanlı Ansiklopedisi**, c. I, İz Yay., İstanbul.

ÖZCAN, Abdülkadir (2003), "Fatih Devri Tarih Yazıcılığı ve Literatürü", **Erciyes Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** (2003/1), Sayı XIV, Kayseri.

UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı (1982), **Osmanlı Tarihi**, T.T.K. yay., c. I, Ankara.

5.-ÖZGEÇMİŞ

Mohammad Ebrahim M. ESMAIL

1975 yılında Afganistan'ın Cûzcân ili, Akça ilçesinde doğdu. Mezar-ı Şerif şehrinde Bakhtar Lisesinden mezun olduktan sonra 1991-1995 yılları arasında askerlik görevini tamamladı. 2003 yılında Kayseri, Erciyes Üniv. Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünden mezun oldu. Aynı yıl, Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümünde Yüksek Lisans eğitime başladı. Halen (Haziran 2005) adı geçen Enstitüde lisansüstü eğitimini sürdürmektedir.